

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ініціали, прізвище
«__» _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності 035 «Філологія»

на тему: «Інтертекстуальність в англійському науковому тексті: комунікативно-прагматичний, лінгвостилістичний та перекладацький аспекти»

Виконала: студентка 6 курсу, групи ЛА-301мп

Комар Юлія Анатоліївна _____

Науковий керівник:

проф. каф. ТППФМ, д. пед. н., доц. Коломієць С. С. _____

Рецензент:

доц. каф. ТППФМ, к. філол. н., доц. Буць Ж. Н. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка _____

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія (035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис) Ніна ІЩЕНКО
(власне ім'я, прізвище)
« ____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студенту

Комар Юлії Анатоліївни

1. Тема дисертації «Інтертекстуальність в англійському науковому тексті: комунікативно-прагматичний, лінгвостилістичний та перекладацький аспекти», науковий керівник дисертації: Коломієць Світлана Семенівна, проф. каф. теорії, практики та перекладу англійської мови, д. пед. н., доц., затверджені наказом по університету від 16 вересня 2020 р., № 674.
2. Термін подання студентом дисертації: 29 листопада 2021 р.
3. Об'єкт дослідження: категорія інтертекстуальності.
4. Предмет дослідження: інтертекстуальні зв'язки наукового тексту, засоби їх реалізації та особливості їхнього перекладу.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - 1) дати комплексну характеристику наукового дискурсу;
 - 2) з'ясувати основні положення лінгвістичної теорії інтертекстуальності;
 - 3) встановити типи інтертекстуальних зв'язків у наукових текстах;

- 4) розкрити комунікативно-прагматичний аспект інтертекстуальності;
 - 5) визначити особливості перекладу мовних маркерів інтертекстуальності у науковому тексті;
 - 6) проаналізувати особливості адаптації онімної лексики про перекладі.
6. Орієнтований перелік ілюстративного матеріалу: книги та підручники “The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark” С. Sagan, “Exploring Physical Phenomena. What happens when light from the Sun shines on the Earth?” E. Van Zee, E. Gire, “Light and Matter” В. Crowell.
 7. Орієнтований перелік публікацій: тези на XIII Міжнародній студентській науково-практичній конференції «ЛЮДИНА ЯК СУБ’ЄКТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДІ ТА НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ» 11 березня 2021 року та на II Міжнародній студентській науковій конференції «ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАУКИ ТА СУЧАСНІ ТРЕНДИ ЇЇ РОЗВИТКУ» 5 листопада 2021 року.
 8. Дата видачі завдання: 11 грудня 2020.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>	<i>до 20.12.2020</i>	<i>вик.</i>
2	<i>Формування програми й методики дослідження</i>	<i>до 20.05.2021</i>	<i>вик.</i>
3	<i>Аналіз досліджуваного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>	<i>до 10.11.2021</i>	<i>вик.</i>

Студентка _____

Ю. А. Комар

Науковий керівник дисертації _____

С. С. Коломієць

РЕФЕРАТ

Магістерська дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури, який налічує 68 джерел, та 3 додатків. Загальний обсяг роботи 178 сторінок.

Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства залишається дослідження феномену інтертекстуальності. Нині важливого значення набуває вивчення наукових текстів, що містять нове наукове знання, механізм розгортання якого можна простежити, спираючись на категорію інтертекстуальності.

Актуальність теми роботи зумовлена інтересом до дослідження цієї категорії в сучасній англійській мові, що, своєю чергою, пояснюється зростаючими процесами розвитку науки та поширенням наукового знання.

Об'єктом дослідження є категорія інтертекстуальності.

Предметом дослідження є інтертекстуальні зв'язки наукового тексту, засоби їх реалізації та особливості їхнього перекладу.

Метою роботи є виявлення особливостей категорії інтертекстуальності у науковому тексті та особливості перекладу її мовних маркерів.

Досягнення сформульованої мети передбачає вирішення конкретних завдань:

- 1) дати комплексну характеристику наукового дискурсу;
- 2) з'ясувати основні положення лінгвістичної теорії інтертекстуальності;
- 3) встановити типи інтертекстуальних зв'язків у текстах наукових текстів;
- 4) розкрити комунікативно-прагматичний аспект інтертекстуальності;
- 5) визначити особливості перекладу мовних маркерів інтертекстуальності у науковому тексті;
- 6) проаналізувати особливості адаптації онімної лексики про перекладі.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному дослідженні інтертекстуальних маркерів наукового тексту у перекладознавчому аспекті.

Практичне значення здобутих результатів полягає в тому, що дисертація збагачує дослідницький досвід сучасного мовознавства новими знаннями про інтертекстуальність, її репрезентацію в сучасній англійській мові. Отримані

результати поглиблюють уявлення про закономірність функціонування англomовних маркерів інтертекстуальності, особливості їх перекладу українською мовою. Результати можуть бути використанні у лекційних курсах дисциплін з перекладознавства та порівняльної типології. Способи визначені в роботі, що були застосовані при перекладі з англійської мови на українську можуть використовуватися перекладачами наукової літератури, що сприятиме загальній популяризації науки в Україні.

Матеріалом дослідження є 200 мовних маркерів інтертекстуальності дібраних методом суцільної вибірки з *The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark* / Carl Sagan та його перекладу українською мовою виконаного Миколою Климчуком.

Методи дослідження. У роботі застосовано загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення) та власне лінгвістичні методи. Аналіз був застосований для виділення характеристик наукового та науково-популярного текстів, синтез та індукція для узагальнення результатів наукового дослідження шляхом від конкретних даних до загальних висновків, метод дедукції для формування робочих визначень термінів «інтертекстуальність», «науковий дискурс». Спеціальні лінгвістичні методи: метод дефініції уможливив формування робочих визначень, описовий метод застосований для здійснення інтерпретації інтертекстуальних маркерів у науковому тексті, ситуативна вибірка для вибору прикладів одиниць, за допомогою яких реалізується категорія інтретекстуальності, кількісний аналіз для встановлення частотності застосування перекладацьких трансформацій, корпусний для обґрунтування прагматичного потенціалу інтертекстуальних маркерів у науковому тексті.

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні, теоретичні результати і концептуальні положення дослідження обговорювалися на: XIII Міжнародній студентській науково-практичній конференції «ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДІ ТА НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ» 11 березня 2021

року та II Міжнародній студентській конференції «ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАУКИ ТА СУЧАСНІ ТРЕНДИ III» 5 листопада 2021 року.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 2 збірниках матеріалів всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Ключові слова: науковий дискурс, науково-популярний текст, інтертекстуальність, перекладацька трансформація.

ABSTRACT

The master's dissertation consists of an introduction, three chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, and a list of references that includes 68 points and 3 applications. The paper amounts to 178 pages.

One of the current problems of modern linguistics is the study of the phenomenon of intertextuality. Nowadays, it is important to study scientific texts that contain new scientific knowledge, the development mechanism of which can be traced based on the category of intertextuality. **The topicality** is presented by the interest in the study of this category in modern English, which, in turn, is due to the growing processes of science and the spread of scientific knowledge.

The object of the study is a category of intertextuality.

The subject of the study is intertextual connections of the scientific text, means of their realization and features of their translation.

The aim of the research is to study the features of the category of intertextuality in the scientific text and the peculiarities of its language markers translation.

Achieving this goal involves the solution of the following **tasks**:

- 1) to give a comprehensive description of scientific discourse;
- 2) to find out the main provisions of the linguistic theory of intertextuality;
- 3) to establish the types of intertextual connections in the texts of scientific texts;
- 4) to reveal the communicative-pragmatic aspect of intertextuality;
- 5) to determine the features of translation of language markers of intertextuality in a scientific text;
- 6) to analyze the features of adaptation of anonymous vocabulary about translation.

The originality of the research lies in a comprehensive study of intertextual markers of a scientific text in the translation aspect.

The practical value of the obtained results is that the dissertation enriches the research experience of modern linguistics with new knowledge about intertextuality and its representation in modern English. The obtained results deepen the idea of the regularity of the functioning of English-language markers of intertextuality, the peculiarities of their translation into Ukrainian. The results can be used in lecture courses in the disciplines of translation studies and comparative typology. The methods identified in the work used in the translation from English into Ukrainian can be applied by translators of scientific literature, which will contribute to the general popularization of science in Ukraine.

The research material amounts to 200 markers selected from “The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark / Carl Sagan” by a multistage sampling approach.

Research methods. In this work, general (analysis, synthesis, induction, deduction, generalization) and linguistic methods are applied. The analysis was used to highlight the characteristics of scientific and popular science texts, synthesis and induction to summarize the results of scientific research from specific data to general conclusions, the method of deduction to form working definitions of the terms "intertextuality", "scientific discourse". Special linguistic methods: the method of definition allowed the formation of working definitions, the descriptive method used to interpret intertextual markers in a scientific text, situational sampling to select examples of units by which the category of intertextuality is implemented, quantitative analysis to establish the frequency of translations. the potential of intertextual markers in a scientific text.

The main methodological and theoretical results and conceptualities of the study were discussed at: II All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference "MAN AS A SUBJECT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION: CURRENT TRENDS IN PHILOLOGY, TRANSLATION AND LEARNING OF FOREIGN LANGUAGES" March 11, 2021 and the II International Student Conference "DIGITALIZATION OF SCIENCE AND CURRENT TRENDS OF ITS" November 5, 2021.

Publications. The main statements and results of the dissertation research are presented in 2 collections of materials of all-Ukrainian scientific and practical conferences.

***Key words:** scientific discourse, popular science text, intertextuality, translation transformation.*

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В НАУКОВОМУ ТЕКСТІ.....	13
1.1 Мовна специфіка наукового дискурсу.....	13
1.2 Мовні й функціональні особливості науково-популярного тексту.....	19
1.3 Визначення поняття інтертекстуальності у лінгвістиці.....	22
1.4 Методика і процедура дослідження мовної репрезентації інтертекстуальності.....	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	30
РОЗДІЛ 2 РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ТЕКСТІ.....	31
2.1 Мовні засоби актуалізації інтертекстуальних зв'язків.....	31
2.1.1 Власне текстові типи інтертекстуальних зв'язків.....	32
2.1.2 Паратекстовий тип інтертекстуальних зв'язків.....	36
2.1.3 Вертикальний тип інтертекстуального зв'язку.....	42
2.2 Комунікативно-прагматичний аспект інтертекстуальності	43
2.3 Інтерпретація змісту інтертекстуальності у науковому тексті	46
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	51
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	52
3.1 Перекладацькі трансформації як засіб забезпечення адекватності перекладу.....	52
3.1.1 Лексичні трансформації.....	54
3.1.2 Лексико-семантичні трансформації.....	57
3.1.3 Лексико-граматичні трансформації	60

3.1.4 Граматичні трансформації.....	63
3.2 Адаптація онімної лексики при перекладі	71
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	86
ДОДАТКИ.....	87
ДОДАТОК А.....	87
ДОДАТОК Б.....	175
ДОДАТОК В.....	176

ВСТУП

У сучасному науковому дискурсі інтертекстуальність є суттєвим текстотвірним чинником, оскільки реалізує динаміку й наступність наукового знання в теоріях, концепціях та персоналіях.

Нині дедалі більше зростає роль наукової комунікації, а фокус лінгвістичних досліджень змістився вбік спеціальних текстів. У зв'язку з цим важливого значення набуває вивчення наукових текстів, що містять нове наукове знання, механізм розгортання якого можна простежити, спираючись на теорію інтертекстуальності. Нове знання апіорі спирається на старе, усталене й зафіксоване в науковому тексті у вигляді концепцій, теорій, ідей, що знаходять подальший розвиток у пропонованих гіпотезах. Отже, можемо говорити про феномен наукової інтертекстуальності в процесі репрезентації нового знання.

Огляд робіт, дотичних до задекларованої в нашому дослідженні теми засвідчив, що проблеми теорії інтертекстуальності: встановлення структурно-сміслових зв'язків між текстами, феномен прецедентного тексту, дихотомія «чужого» та «свого» у тексті не втрачають дослідницької актуальності. Тож проблематика категорії інтертекстуальності у сучасному мовознавстві досі посідає одне з провідних місць. Інтерес багатьох науковців нині зосереджений на міжтекстових відношеннях та засобах їх вираження через те, що ці поняття відрізняються своєю неоднозначністю, складністю, різноманітністю та специфічністю.

Дослідженням особливостей категорії інтертекстуальності займалися такі вчені: М. Бахнін, Ю. Крістева, Р. Барт, М. Пфістер, Н. Фатєєва, М. Шаповал та ін. Міжтекстові зв'язки наукового дискурсу, моделі інтертекстуальності, її специфіку в наукових текстах різних галузей досліджували В. Чернявська, О. Михайлова, О. Баженова, І. Синиця, О. Галицька, В. Костенко, В. Борисов та ін.

Однак у лінгвістичній літературі досі відсутнє чітке визначення терміну інтертекстуальності та її типів, не розкритий її комунікативно-прагматичний

аспект у науковому дискурсі. Не затвердженою є також класифікація її мовних маркерів. Ця мовна універсалія залишається актуальною темою для наукових розвідок, що і зумовило **актуальність** нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є категорія інтертекстуальності.

Предметом дослідження є інтертекстуальні зв'язки наукового тексту, засоби їх реалізації та особливості їхнього перекладу.

Метою роботи є виявлення особливостей категорії інтертекстуальності у науковому тексті та особливості перекладу її мовних маркерів. Досягнення сформульованої мети передбачає вирішення конкретних **завдань**:

- 1) дати комплексну характеристику наукового дискурсу;
- 2) з'ясувати основні положення лінгвістичної теорії інтертекстуальності;
- 3) встановити типи інтертекстуальних зв'язків у текстах наукових текстів;
- 4) розкрити комунікативно-прагматичний аспект інтертекстуальності;
- 5) визначити особливості перекладу мовних маркерів інтертекстуальності у науковому тексті;
- 6) проаналізувати особливості адаптації онімної лексики про перекладі.

Матеріалом дослідження слугував текст *The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark* / Carl Sagan та його переклад українською мовою виконаний Миколою Климчуком. Матеріал кількістю 200 одиниць дослідження відібрано методом ситуативної вибірки із вищезазначеної роботи.

Наукова новизна цієї наукової розвідки полягає в подальшому розвитку дослідження інтертекстуальності в науковому тексті. В роботі було уточнено дефініції таких понять як: дискурс, інтертекстуальність, а це сприяє розширенню уявлення сучасної філології стосовно окремих аспектів складного феномену інтертекстуальності в дискурсивному просторі наукової комунікації. Також було

визначено основні трансформації застосовані перекладачем при відтворенні маркерів інтертекстуальності українською мовою.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що матеріали дослідження створюють підстави для подальшого вивчення теми інтертекстуальності у мовознавстві та можуть бути використанні у лекційних курсах дисциплін з перекладознавства та порівняльної типології. Способи визначені в роботі, що були застосовані при перекладі з англійської мови на українську можуть використовуватися перекладачами наукової літератури, що сприятиме загальній популяризації науки в українській мові.

Апробація результатів дослідження. Результати наукової роботи були оприлюднені на XIII Міжнародній студентській науково-практичній конференції «ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДІ ТА НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ» 11 березня 2021 року та II Міжнародній студентській конференції «Цифровізація науки та сучасні тренди її розвитку» 5 листопада 2021 року.

Магістерська дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (68 позицій, із яких 10 – іноземною мовою), списку джерел ілюстративного матеріалу та додатків на 89 сторінках. Загальний обсяг магістерської дисертації становить 178 сторінок. Основний зміст викладено на 74 сторінках. Роботу проілюстровано трьома діаграмами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В НАУКОВОМУ ТЕКСТІ

1.1 Мовна специфіка наукового дискурсу

На сучасному етапі розвитку мовознавства дискурс є одним з найпопулярніших понять для наукових розвідок. Метою нашого дослідження у межах цього підрозділу є характеристика наукового дискурсу, який відіграє значну роль у становленні сучасного суспільства. Науковий текст як повноцінний елемент цього дискурсу є також об'єктом підвищеної уваги мовознавців.

У лінгвістиці існує низка підходів до аналізу та визначення цього феномену, проте дефініція, яка б охоплювала всі сфери його вживання, досі відсутня. Дослідженнями дискурсу займалися та займаються такі науковці, як: З. Харрис, Дж. Граймс, Т. Ван Дейк, Е. Бенвеніст, О. Селіванова, О. Ільченко, А. Скрипак, Н. Арутюнова, О. Гніздечко, Н. Нікульшина та інші.

Хоча поняття «дискурс» існує у мові протягом довгого періоду, як лінгвістичний термін воно було вперше використано у статті «Аналіз дискурсу» у 1952 році американським лінгвістом дескриптивної течії З. Харрисом, який описує дискурс як висловлення, надфразну єдність у контексті інших одиниць і пов'язаної з ними ситуації. [60, с. 569]

70-ті роки поняття дискурсу та тексту ототожнювалось через те, що в деяких європейських мовах не було слова, яке б відповідало «дискурсу», тому його компенсували словом «текст».

Згодом для того, аби розмежувати дискурс та текст використовувалося розрізнення аспектів цих двох універсалій: мовленнєвого й мовного, соціального й мовного, динамічного й статичного відповідно.

За М. Стаббсом дискурс має наступні характеристики: формально є одиницею мови за формою більшою, ніж речення; змістовно пов'язаний з застосуванням мови в соціальному контексті; організаційно є інтерактивним, тобто діалогічним. [27, с. 189]

Д. Шиффрин визначає дискурс як «мову понад рівнем речення або сполуки. [66, с. 23] Х. Відовсон тлумачить дискурс як поєднання тексту та ситуації. [67, с. 56]

Т. ван Дейк наголошував на тому, що «дискурс, у широкому розумінні слова, є складною єдністю мовної форми, значення й дії, яка найкращим чином могла б бути охарактеризована за допомогою поняття комунікативної події або комунікативного акту [...]. Мовець і слухач, їхні особистісні й соціальні характеристики, інші аспекти соціальної ситуації, безсумнівно, відносяться до такої події». [11, с. 121-122]

На думку Н. Арутюнової, дискурсом слід вважати текст, взятий у подієвому аспекті, тобто зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, а саме: соціокультурними, прагматичними, психологічними та іншими факторами. [4, с. 136]. Подібної думки дотримується і І. Штерн вважаючи дискурс зв'язним текстом у контексті багатьох конститууючих та фонових чинників - соціокультурних, психологічних тощо. [57, с. 87]

Дослідниця О. Гніздечко трактує дискурс як текст в аспекті подій, як складну систему ієрархії значень, що поряд з текстом містить необхідні для розуміння останнього екстралінгвальні параметри комунікації. [17, с. 13–14]

Мовознавець Д. Кристал визначає дискурс як «безперервний відрізок переважно розмовної мови, який часто складає когерентну одиницю, таку як проповідь, аргументація, жарт або оповідання». [58, с. 286]

Представник Віденської школи лінгвістики тексту Р. Богранд у співавторстві з В. Дресслером виділили сім критеріїв, які можуть бути застосовані для визначення як письмового, так і усного дискурсів. Ці стандарти текстуальності є наступними: когезія, когерентність, інтенціональність, прийнятність, інформативність, ситуаційність, інтертекстуальність. [59]

У нашому дослідженні ми дотримуємось думки, що дискурс – це поєднання когнітивного процесу із створенням мовленнєвого акту та контекстом. Це складний феномен, у якому поєднано лінгвальні та екстралінгвальні складові та підкреслюється процесуальність мовленнєвої дії, текст в свою чергу є результатом, частиною процесу.

Можемо зробити висновок, що в змістовій розмаїтості мовознавчого тлумачення дискурсу акцентується його суть як мовленнєво-мисленнєвої діяльності учасників комунікації, спрямованої на пізнання світу й методи його словесної репрезентації.

Як відомо, сучасний світ характеризується бурхливим розвитком науки та техніки, а отже і стрімким поширенням нової інформації. Перед лінгвістами постає необхідність детального вивчення саме наукового дискурсу та тексту, головним завданням якого є точний і систематичний виклад певних знань доведення теорій, обґрунтування гіпотез, наукове пояснення явищ та повідомлення результатів досліджень. Науковий дискурс відіграє велику роль у становленні сучасного вітчизняного наукового суспільства та визнанні науковцями за межами країни.

Дослідник В. М. Росс вважає, що традиційно термін «науковий дискурс» використовувався для позначення спеціальної мови, яку використовують вчені в своїх лабораторіях або, точніше кажучи, у офіційних статтях, журналах, статтях і підручниках. [64, с. 3]

Науковий дискурс є різновидом інституційного дискурсу та має характерні власні ознаки. Серед властивостей притаманних науковому дискурсу дослідниця Н. Нікульшина виділяє: детермінованість комунікативною ситуацією та учасниками комунікації, змістовність, авторство, адресованість, обставини, цілеспрямованість, загальний контекст та визначену структуру діяльності. Також у своїй праці науковиця фокусує увагу на наступних властивостях наукового тексту: структурності, когезії та когерентності та інтертекстуальності. [41, с. 246–249]

Питання інтертекстуальної організації наукового дискурсу викликало чималий інтерес і у інших дослідників наукового дискурсу. І. Скрипак пропонує вважати інтертекстуальність способом появи наукового дискурсу, в основі якого лежить опора на тексти першоджерел та їх концепти. [48, с. 13–14]

Подібну думку виражає і В. Чернявська стверджуючи, що в науковому мовленні інтертекстуальність є абсолютним сенсо- та текстотворним принципом побудови наукового тексту. Ця мовна універсалія є способом, за допомогою якого один текст актуалізує в своєму внутрішньому просторі інший текст. Науковий текст ретроспективно та проспективно пов'язаний з іншими дослідженнями, а ,отже, є мікротекстом у загальнонауковому макротексті. [52, с. 49]

Варто також зазначити, що поняття дискурсу не замінює поняття тексту. Термін дискурс позначає комунікативний і ментальний процес, який є причиною утворення певної формальної конструкції – тексту. Отже, певна структура (текст) створюється в результаті комунікативного процесу – дискурсу. [60, с. 67]

Дж. Хоторн запевняє, що текст не має інтерактивності, а дискурс є інтерактивним завжди, текст може бути коротким або довгим, а дискурс завжди вказує на певну протяжність; текст має поверхневий зв'язок складових, зафіксованих у поверхневій структурі, а дискурс є структурою, що має глибинні зв'язки; текст найчастіше абстрактний, а дискурс конкретний та прагматичний. [61, с. 189]

Текст як основна одиниця системи комунікативного процесу характеризується не лише внутрішньоструктурними зв'язками між його окремими елементами, але й низкою позамовних текстотвірних чинників, які забезпечують його цілісність. Сутність тексту розкривається лише при урахуванні комунікативного, соціокультурного та когнітивного факторів. Одне з численних можливих розумінь поняття «дискурс» у сучасній лінгвістиці якраз включає в себе поєднання тексту із ситуативним контекстом, системою

комунікативно-прагматичних та когнітивних настанов автора, що реалізується у взаємодії з адресатом.

За своїм змістом та формою науковий текст відображає комунікативно-пізнавальний процес, тому інтертекстуальність у ньому є одним із основних текстоутворювальних чинників.

Науковому тексту притаманна діалогічна структура: у ньому присутні відкриті та приховані звернення до одних авторів. Автор диспутує з положеннями інших, опирається на відомі факти, авторитети, погляди або спростовує їх. Перед комунікатором постає завдання не тільки на передавати певну наукову інформацію, а й на встановити контакт з реципієнтом, транслювати йому особисті погляди і переконати його сприйняти їх.

Характерним для наукового тексту є й прагнення автора залучити читача до спільного розв'язання певних проблем та пошуку істини. Ефективність дослідницької роботи автора наукового тексту можна виміряти його здатністю оцінювати інші тексти, використовувати їх при створенні власних текстів, доводити власний інтелектуальний продукт до громадськості та залучати реципієнтів до спільного наукового опрацювання представленої автором інформації.

З огляду на розгалуженість будови наукового дискурсу мовознавці запропонували виділити такі його різновиди, які залежно від сфери спілкування й функціонування демонструють певні мовні особливості, а саме: 1) власне науковий або науково-академічний (академічність викладу, особлива інформативна спрямованість, адресованість спеціалістам); 2) науково-популярний або науково-публіцистичний (ознайомлення неспеціалістів із науковими досягненнями); 3) науково-діловий або науково-інформаційний (патенти, технологічні описи тощо); 4) навчально-науковий (виклад наукових основ майбутнім спеціалістам); 5) науково-технічний (спеціалізована технічна складова у поєднанні з елементами економічного, екологічного, соціального, політичного та інших видів дискурсу); 6) науково-розмовний (усна форма дискурсу, спрямована на обмін ідеями, обговорення та творчу критику). [1;2]

Отож, на сучасному етапі розвитку мовознавчої парадигми науковий дискурс є складним феноменом, дослідження якого передбачає врахування всіх специфічних ознак професійної комунікації.

Через стрімкий розвиток науки в останні десятиліття та появу нових видів засобів зв'язку перелік жанрів поповнюється, наприклад, за рахунок різних видів наукових статей (оглядові та експериментальні, статті типу «обговорення за круглим столом», «інтерв'ю»), повідомлень (про конференції, що мають відбутися, про нові наукові й технічні розробки) та наукової кореспонденції (листування на сторінках наукових періодичних видань та через мережу Інтернет). [25, с. 47]

Ще одним важливим питанням, відповіді на яке розділяються, є наявність у науковому дискурсі емоційно-оцінної аспекти. У монографії «О специфике художественной и научной речи в аспекте функциональной стилистики» автор М. Кожина описує науковий текст як діаметрально протилежний художньому. Дослідниця вважає образність рисою непридатною науковому мовленню, а також висуває думку, що вона «навіть протипоказана, оскільки відволікала би в сторону хід думки, хід міркувань, ведучи до неточності, розпливчастості характеристик і формулювань». [30, с. 166]

Подібною думки дотримувалася і О. А. Лаптева, яка розглянувши особливості редагування наукових текстів, дійшла до висновку, що автори текстів наукового стилю схиляються до «максимальної стислості викладу, до елімінації всього найменш суттєвого, до звільнення від сторонніх для теми екскурсів та авторських емоцій». [38, с. 190]

Однак, існують й інші думки щодо основних ознак наукового тексту, а, отже, дослідники не виключають можливість наявності в таких текстах емоційності, експресивності, модальності та образності. Ми дотримуємося думки, що загалом науковому тексту нині не властива емоційність викладу, оскільки така традиція подання наукової інформації настільки усталилася, що перебороти її сьогодні досить складно. Проте слід зазначити, що активно функціонуючи в різних формах вираження наукової думки, науковий текст розгалужується,

традиційно, на чотири основні різновиди: власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний. Кожний із цих різновидів має специфічні номінативно-виражальні засоби поряд із засобами, спільними для наукового тексту в цілому.

У світлі вищесказаного встановлено, що науковий дискурс – це складний процес, який детермінується когнітивними, комунікативними, соціокультурними і прагматичними чинниками, має лінгвістичну – текст та екстралінгвістичну – контекст структури. Метою наукового дискурсу є повідомлення, пояснення, тлумачення досягнутих наукових результатів, основною функцією є пізнавально-інформативна. Науковий текст є принципово діалогічним як експліцитно, так й імпліцитно. Важливими аспектами є його інформативність й інтертекстуальність, а також рівність когнітивних можливостей учасників діалогу.

1.2 Мовні й функціональні особливості науково-популярного тексту

Для розвитку суспільства необхідно широко висвітлювати інтелектуальні здобутки вітчизняної науки та техніки за допомогою публічних виступів по радіо та на телебаченні, на лекціях, у статтях науково-популярних журналів та книгах. Необхідними є також переклади праць провідних світових авторів. «Як вважає відомий учений-астроном, колишній перший заступник міністра освіти та науки Ярослав Яцків, для розвитку наукової сфери необхідні три складові: освіта, активна наукова діяльність і науково-популярна література. Якщо третьої складової не буде, не буде того стимулу, інтересу до науки, який зароджується ще в юні роки.» [42, с. 281]

У сучасній лінгвістиці питання науково-популярного тексту викликає суперечки. Одні мовознавці вважають, що науково-популярна література відноситься до різновиду наукового дискурсу (І. Гальперін, М. Кожина), інші

(Г. Онуфрієнко, Н. Маєвський) визнають науково-популярний текст самостійним з унікальними характеристиками, що властиві лише йому.

З точки зору дослідниці М. Кожині, науково-популярна література націлена на передачу знань, отриманих від проведення наукової діяльності; зміст науково-популярної літератури в основному збігається зі змістом власне наукової літератури. [31, с.7]

Оскільки науково-популярний текст має характеристики власне наукового тексту та декілька вторинних екстралінгвістичних факторів, а саме: комунікативні цілі і завдання, спрощеність змісту та викладу інформації, у нашій роботі ми дотримуємося думки про те, що науково-популярна література відноситься до різновиду наукового тексту.

Науково-популярні тексти характеризуються об'єктивністю, логічністю, емоційною нейтральністю, доступністю та конкретністю. Перед автором науково-популярного тексту постає завдання зменшити труднощі сприйняття нової інформації.

Основною метою науково-популярного тексту, представленого в різних жанрах – монографії, статті, брошурі – є зацікавити новою науковою інформацією широке коло читачів незалежно від їх фахової підготовки. Для цього автор повинен знайти спосіб знизити рівень абстрактності науково-популярного тексту до мінімуму і дати можливість читачеві уявити суть наукових ідей самому у звичній та легкій для нього формі. [42, с. 19]

Через це науково-популярний текст характеризується поєднанням науковості та образності. Певною мірою це уподібнює науково-популярний текст з художнім. Внаслідок використання певних елементів художності наукова інформація сприймається легко і просто.

Головне протиріччя полягає в тому, що ,з одного боку, науково-популярний текст повинен бути простим, доступним та образним, а з іншого – залишатися все ж науковим текстом. Усуваючи цю суперечність, автор науково-популярного тексту повинен вирішити завдання не менш, а іноді і більш складне, ніж при написанні власне наукового тексту. Реалізація цього завдання

пов'язана перш за все з відбором і редукцією наукового матеріалу, а також з дотриманням логіко-композиційних і лексико-граматичних особливостей, які є найбільш оптимальними для вирішення цього комунікативного завдання.

Хоча термінологія є особливим пластом в лексичному наповненні науково-популярного тексту, мова науково-популярного тексту є дуже близькою до загальнолітературної. У порівнянні з використанням термінології у власне наукових текстах, використання термінів у науково-популярній літературі дещо різниться. Визначення наукових термінів або замінюються спрощеними дефініціями, або у тексті містяться їхні пояснення, зрозумілі порівняння чи ілюстрації. Це зумовлено тим, що цільова аудиторія, на яку орієнтується автор, не є виключно фахівцями, а таким чином автор робить значення наукових понять зрозумілими широкому колу читачів. Проте, слід також відзначити, що не кожен термін у науково-популярному тексті пояснюється тим чи іншим способом. Це означає, що читачі повинні володіти певними фоновими знаннями в обраній ними темі для вивчення. У той же час автори намагаються мінімізувати використання вузькоспеціальної термінології, навіть в тих випадках, коли цього вимагає тематика їхньої роботи. Завдяки цьому тексти є зрозумілими та від читача не вимагається підвищена концентрація уваги.

Спрощення наукового тексту відбувається і на рівні синтаксичних структур. Зазначається, що у науково-популярному тексті синтаксичні структури загалом є простішими, але завдання – складнішим, відтак спостерігається різноманіття мовних засобів. [3, с. 80] З метою зацікавити читача у науково-популярній літературі використовуються елементи художнього та публіцистичного стилів, а саме: епітети, порівняння, фразеологізми, антитези та перифрази. Для наочного і конкретного уявлення наукових понять використовуються як лексика з емоційно-оцінною конотацією, так і такі художні засоби, як метафора і персоніфікація. [15, с. 8] Ще однією характеристикою науково-популярного тексту є часте вдавання автором до інтертекстуальності, що виражається у частих цитаціях інших науковців, введення в текст фрагментів з інших текстів та статей інших авторів.

1.3 Визначення поняття інтертекстуальності у лінгвістиці

Інтертекстуальність залишається одним із найбільш невизначених соціолінгвальних явищ впродовж останніх років. Хоча категорія інтертекстуальності притаманна усім текстам, у сучасній лінгвістичній науці досі відсутня чітка та однозначна дефініція цього поняття. Тому тема представляє неабиякий науковий інтерес та потребує детальної наукової розвідки.

Основним особливостям категорії інтертекстуальності увагу у своїх працях приділили дослідники: М. Бахтін, Ю. Крістева, Р. Барт, М. Пфістер, Ж. Женетт, М. Ріффатерр, С. Загер, Х. Блум, Ю. Лотман, Н. Фатєєва, В. Чернявська, М. Шаповал та інші.

Серед науковців, які стояли біля витоків методологічних засад дослідження категорії інтертекстуальності, свід виділити дослідника, філософа та формаліста М. Бахтіна. Його праця «Проблема змісту, матеріалу і форми в словесній художній творчості» поклала початок виникненню дискусій навколо інтертексту у французькому мовознавстві. Автор вважає, що всі художні тексти містять маркери мовленості теперішнього або попереднього культурного контексту. Текст розглядається як місце перетину текстових площин. Запропонована вченим концепція діалогізму є важливою для розуміння категорії інтертекстуальності. [7, с. 63]

До наукового обігу термін «інтертекстуальність» був вперше введений у 1967 році французькою літературознавицею та філософінею-постструктуралістою Ю. Крістевою. У роботі «Бахтін, слово, діалог і роман» ця мовна універсалія була інтерпретацією «діалогізму» Бахтіна. Науковиця зазначає, що будь-який текст перегукується з іншими текстами; тексти можуть взаємодіяти експліцитно – у формі цитат та імпліцитно – у формі прихованих алюзій.

У її розумінні текст будується у вигляді мозаїки цитації, він вбирає в себе модифіковані попередні тексти та трансформує їх. Текст є «відкритим» через «існування» відкритості дискурсу – комунікативної метатекстової єдності, яка охоплює когнітивний, комунікативний, семантичний простір, що співвідносить текст із певною ментальною сферою, образами й прототипами текстотворення та з іншими текстами, в яких містяться змістово-тематичні узагальнення. [36, с. 170-177]

Низка науковців висловлюють думку про те, що інтертекстуальність – це термін, який вказує на те, що всі тексти, письмові чи усні, офіційні, художні чи ні, певним чином пов'язані один з одним. [68, с. 1]

Як влучно зазначив Р. Барт, «Кожен текст є інтертекстом». [6, с. 21] В будь-якому тексті спостерігається присутність інших текстів. Різнитися може рівень та впізнаваність форми цієї присутності. Мовознавець зазначає, що кожен текст є новою тканиною, зітканою зі старих цитат. «Залишки культурних кодів, формул, ритмічних структур, фрагменти соціальних ідіом і т. д. – всі вони поглинуті текстом і змішані в ньому, оскільки завжди до тексту і навколо нього існує мова.» [6, с. 21] Як необхідна попередня умова для кожного текста інтертекстуальність не може зводитися до проблеми джерел і впливів; вона є спільним полем анонімних формул, походження яких рідка можна виявити, несвідомих чи автоматичних цитат, що даються без лапок.

О. Селіванова дає наступне визначення терміну інтертекстуальність: «наявність у певному тексті слідів інших текстів, у більш широкому розумінні – діалогічний зв'язок тексту в семіотичному універсумі з попередніми текстами (рекурсивний) та з подальшим текстотворенням (прокурсивний).» [46, с. 514]

Також вчена вважає виявами інтертекстуальності в тексті наступне: точні та приблизні цитати; алюзії як прийоми художньої виразності, що змістовно збагачують текстову інформацію, створюючи численні асоціації за рахунок натяку на події, факти, персонажів інших текстів; ремінісценції, що передбачають уведення до певного тексту фрагментів, які нагадують адресатові події, факти, героїв, стилістичні прийоми, мотиви іншого тексту; мандрівні

сюжети; запозичення світоглядного способу естетичної фіксації світу, парадигматики асоціацій, синкретизм функціональних стилів тощо. Інтертекстуальність є підґрунтям існування певних жанрів (пародії, переказу, рімейку, коментаря, рецензії, реферату, автореферату, відгуку, резюме, анотації, перекладу тощо). [46, с. 516]

Німецький дослідник М. Пфістер запропонував теоретичну модель інтертекстуальності, відповідно до якої було виділено «вертикальну» та «горизонтальну» проекції інтертекстуальності. Під поняттям «вертикальної» проекції науковець розумів орієнтування тексту на інші тексти у межах часової площини, тобто на давні та сучасні тексти. При цьому типі проекції поєднання певних текстових нашарувань породжує семіотичне напруження, тобто утворюються додаткові значення. «Вертикальна» проекція розглядає інтертекстуальність у її звичному розумінні. «Горизонтальна» проекція розглядає діалог комунікатора та реципієнта як основних антропоцентрів тексту, і є основою закладеної автором програми рецептивних дій, що оптимізують текстове сприйняття. Такий тип проекції пов'язаний з аспектом інтертекстуальності, який можна назвати інтерсуб'єктністю. Отож, міжсуб'єктна й міжтекстова проекції є основними напрямками, відповідно до яких текст стає розгерметизованим. [55, с. 3]

З метою об'єднання та систематизації усіх типів текстуальних відношень французький дослідник та літературознавець Жерар Женетт запропонував п'ятичленну класифікацію системи міжтекстових відношень, яка не втрачає своєї актуальності і в сучасній лінгвістичній науці. Саме поняття інтертекстуальності науковець трактує як явище присутності в одному тексті двох і більше текстів, що виражається за допомогою алюзії і цитат. [51, с. 121]

Ж. Женетт пропонує об'єднати усі форми та типи міжтекстової взаємодії під єдиним концептом «транстекстуальністю», що є тим, що ставить текст у маніфестований або таємний зв'язок з іншими текстами.

Перший з п'яти типів міжтекстових зв'язків мовознавець називає власне інтертекстуальністю, що визначається співприсутністю двох або декількох

текстів та виражається наступними мовними маркерами: цитатами, центонами та алюзією.

Другим типом є паратекстуальність, що визначає відношення тексту до його найближчого навколотекстового середовища. Маркерами паратекстуальних відношень є заголовки та його еквіваленти (підзаголовки, епіграфи), передмови та післямови, коментарі, примітки, ілюстрації, реклами та і т. п.

Метатекстуальність визначає відношення між текстами, при якому в імпліцитному чи екпліцитному плані один теж полемізує з іншим. Подібним до цього тиму міжтекстових відношень є гіпертекстуальність.

Гіпертекстуальність є четвертим типом, при якому спостерігається зв'язок нового тексту (гіпертексту) текстом-попередником (гіпотекстом), так зване пародіювання одного тексту іншим.

Останнім в класифікації Ж. Женетта є архітекстуальність – жанровий зв'язок текстів. Такий тип співвідношення тексту зі своїм архітекстом характеризується абстрактністю, оскільки охоплює відношення між текстом і його жанрово-видовою надструктурою, відношення, які існують імпліцитно й сприймаються тільки за умови їх порушення.

У роботі «Контрапункт інтертекстуальности, или Интертекст в мире текстов» на основі розглянутої вище класифікації Ж. Женета Н. Фатєєва пропонує власну систему форм інтертекстуальності тексту:

- 1) власне інтертекстуальність (цитати, алюзії, центонні тексти як цілі комплекси цитат й алюзій);
- 2) паратекстуальність як відношення тексту до свого заголовка, епіграфа, післямови;
- 3) метатекстуальність як переказ або посилення коментарів на претекст, дописування чужого претексту. гра із претекстами;
- 4) гіпертекстуальність як осміяння або пародіювання одним текстом іншого;
- 5) архітекстуальність як жанровий зв'язок текстів:
- 6) інші моделі й випадки інтертекстуальності (інтертекст як троп або стилістична фігура);

7) поетичну парадигму [51, с. 120-159].

На нашу думку, подібна диференціація не має єдиного параметра класифікації й потребує подальшої деталізації.

С. Загер виділяє три форми інтертекстуальності:

1) абстрактна потенційно можлива інтертекстуальність, яка характеризує широкі культурно-семіотичні відношення у текстовому універсумі;

2) актуальна, когнітивна інтертекстуальність – це відношення між текстом та його реципієнтом, які виникають у процесі його декодування та інтерпретації;

3) текстуально виражена інтертекстуальність – це сукупність засобів вираження між текстового діалогу у текстовій тканині за допомогою різноманітних сигналів, маркерів. [65, с. 111]

І. Смирнов в аспекті функціональності вирізняє наступні типи інтертекстуальності:

1) реконструктивну інтертекстуальність, коли текст відсилає до реального претексту;

2) конструктивну інтертекстуальність, коли автор розкриває паралелізм попередніх текстів, розшифровує їх глибинне семантичне споріднення;

3) змішаний тип реконструктивно-конструктивної інтертекстуальності, у якому комбінуються обидва способи встановлення міжтекстових зв'язків.

І. Смирнов також пропонує диференціювати синхронічну та діахронічну інтертекстуальність у межах передусім культурного, а не фізичного часу, і знімає протиставлення архетипної критики та інтертекстуального аналізу, оскільки останній дозволяє простежити рецепцію архетипних універсалій на емпіричному рівні. [49, с. 44]

Проаналізувавши наукові праці низки вчених, ми дотримуємось точки зору, що інтертекстуальність є різностороннім міжтекстовим зв'язком за змістом, жанрово-стилістичними характеристиками, будовою та формально-знаковим вираженням.

Вважаємо за доцільне також проаналізувати точки зору В. Борисова та О. Михайлової щодо функцій інтертекстуальних зв'язків у науковому тексті.

Науковець В. Борисов зазначив, що інтертекстами інтегруються до наукових текстів із різною метою, а тому виконують різні функції: підсилюють власну наукову позицію; підтверджують ідеї та гіпотези; вказують на ставлення до висунутої думки: погоджуються з нею або заперечують її; відсилають читача до першоджерела для майбутнього більш детального ознайомлення із зазначеною інформацією; забезпечують читача додатковою інформацією про той чи інший текст; 5) актуалізують сучасну наукову думку, що пов'язана з науковими ідеями попередників. [8, с. 11]

Серед функцій інтертекстуальних зв'язків у площині наукової літератури О. Михайлова виділяє референтну (експланативну, інформативну, апелятивну), оцінну (емпатичну та критичну), етикетну і декоративну (ілюстративну та репрезентативну), при цьому засоби реалізації функцій розділяються на первинні й вторинні цитати та іменні, титульні, адресні й змішані посилання, а також одномовні, іномовні і символічні вкраплення. [40, с. 21]

Встановлено, що категорія інтертекстуальності є фундаментальною умовою для функціонування наукових текстів. Необхідні умови достовірності та ґрунтовності дослідження забезпечуються саме посиланнями на тексти інших авторів, аналізом концепцій інших вчених, їх цитуванням. За допомогою інтертекстуальності автор показує з якими науковцями хоче вступити в дискусію та думки яких сприяють його власному викладу або полемізують з ним.

У лінгвістичній теорії інтертекстуальність – це ознака наукового дискурсу, яка ґрунтується на текстах першоджерел та їх концептах, без яких в цілому неможливе якісне функціонування наукової комунікації. [47, с. 450]

У контексті сучасної науки інтертекстуальність визначається як основний текстотвірний чинником, оскільки реалізує динаміку й наступність наукового знання в теоріях, гіпотезах, фактах, персоналіях та концепціях.

У світлі вищесказаного ми вважаємо, що науковий текст за своїм сенсом та формою відображає комунікативно-пізнавальний процес, тому

інтертекстуальність у ньому є незамінною характеристикою, вираженням розгерметизованості тексту й відкритості у широкий дискурсивний простір.

У нашому дослідженні ми уточнили робоче визначення поняття «інтертекстуальність», відповідно до якого інтертекстуальність є категорією тексту, що вказує на різнобічний зв'язок тексту з іншими текстами за змістом, жанрово-стилістичними особливостями, структурою та формально-знаковим вираженням. Ця мовна універсалія є системоутворювальною категорією та співвідноситься з іншими категоріями, серед яких: адресатність, авторство, інформативність, змістовність, структурність та цілісність.

Міжтекстова взаємодія реалізується за допомогою низки мовних маркерів, завданням яких є ідентифікувати інтертекст у новому контексті. Варто зазначити, що у науковому тексті практично всі вкраплення чужих думок та ідей здебільшого чітко марковані, а межі «свого» і «чужого» знання розмежовуються автором, тому ми можемо стверджувати, що у мові науки широко застосовуються експліцитні маркери інтертекстуальності: цитати, фонові посилання та непряме мовлення.

1.4 Методика і процедура дослідження мовної репрезентації інтертекстуальності

Сучасний етап розвитку мовознавства характеризується посиленням вимог до організації, проведення дослідження, оформлення отриманих результатів та презентації наукових здобутків.

Під час написання наукової роботи автори вдаються до використання різноманітних методів дослідження, які лягають в основу усіх, без виключення, дослідницьких праць. Зважаючи на їхню важливість та увесь перелік загальновизнаних академічних принципів написання наукових робіт, процес визначення методології та методів дослідження має стати для науковця

пріоритетом. Кожне дослідження потребує індивідуальної кількості методів. Якщо вибір зроблено правильно, і під час написання наукової праці автор використовує вибрані методи, робота набуває одразу декількох важливих критеріїв серед яких: чіткість, доказовість, правдивість, доцільність та вичерпність результату наукової розвідки.

Кожній науковій праці притаманна різна кількість методів дослідження, серед яких загально-наукові та лінгвістичного дослідження.

До загальних методів дослідження відносять: спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, а також гіпотеза, порівняння, ідеалізація, експеримент, формалізація, моделювання. [54, с. 3]

Лінгвістичними методами дослідження є описовий метод, зіставний метод, метод дефініції, порівняльно-історичний метод, компонентний аналіз, дистрибутивно-статистичний аналіз.

Для виконання завдань поставлених у магістерській дисертації ми використали поєднання загально-наукових та спеціальних лінгвістичних методів дослідження. Аналіз був застосований для виділення характеристик наукового та науково-популярного текстів, синтез та індукція для узагальнення результатів наукового дослідження шляхом від конкретних даних до загальних висновків, метод дедукції для формування робочих визначень термінів «інтертекстуальність», «науковий дискурс».

Спеціальні лінгвістичні методи: метод дефініції уможливив формування робочих визначень, описовий метод застосований для здійснення інтерпретації інтертекстуальних маркерів у науковому тексті, ситуативна вибірка для вибору прикладів одиниць, за допомогою яких реалізується категорія інтретекстуальності, кількісний аналіз для встановлення частотності застосування перекладацьких трансформацій, корпусний для обґрунтування прагматичного потенціалу інтертекстуальних маркерів у науковому тексті.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми вможливилює такі висновки.

Метою наукового дискурсу є формування нового знання про світ, представленого у вербальній формі та обумовленого комунікативними особливостями наукового спілкування. У нашій роботі ми дотримуємось думки, що дискурс – це складний феномен, у якому поєднано лінгвальні та екстралінгвальні складові; це поєднання когнітивного процесу із створенням мовленнєвого акту та контекстом. У терміні дискурс підкреслюється процесуальність мовленнєвої дії, текст є результатом, частиною процесу.

Інтертекстуальність є суттєвим текстотвірним чинником, оскільки реалізує динаміку й наступність наукового знання в теоріях, концепціях, персоналіях. У межах нашого дослідження розуміємо інтертекстуальність як категорію тексту, що вказує на різнобічний зв'язок тексту з іншими текстами за змістом, жанрово-стилістичними особливостями, структурою та формально-знаковим вираженням.

Серед функцій інтертекстуальних зв'язків у площині наукової літератури виділяють референтну (експланативну, інформативну, апелятивну), оцінну (емпатичну та критичну), етикетну і декоративну (ілюстративну та репрезентативну), при цьому засоби реалізації функцій розділяються на первинні й вторинні цитати та іменні, титульні, адресні й змішані посилання, а також одномовні, іномовні і символічні вкраплення.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ТЕКСТІ

2.1 Мовні засоби актуалізації інтертекстуальних зв'язків

Кожен науковий текст існує у загальному когнітивному науковому просторі, у якому міжтекстова взаємодія відбувається відповідно до розумових процесів та можливостей комунікаторів. Ця взаємодія реалізується через використання авторами наукових текстів характерних спільних когнітивних і комунікативно-мовленнєвих стратегій, які визначають, врешті-решт, певну подібність структур тексту й їх формальні елементи у межах наукового дискурсу.

Інтертекстуальність може виражатись за допомогою звертання до прецедентних текстів. Термін «прецедентність» у порівнянні з терміном «інтертекстуальність» є досить новим. До наукового обігу ця мовна універсалія була введена Ю. Карауловим, який визначав прецедентність як значущість, визнання та популярність певного тексту як для окремої мовної особистості, так і для широкого загалу. [28, с. 110]

У площині наукового дискурсу прецедентними текстами можуть вважатись науково-дослідницькі роботи класиків науки, відомі монографії та статті, афоризми, вислови та цитати науковців. У кожній галузі існують тексти, які ми можемо віднести до прецедентних через їхню ціннісну значущість для даної галузі та загальну популярність серед широкого кола реципієнтів. Прецедентні тексти є своєрідними інтелектуально-емоційними елементами та часто актуалізуються у свідомості реципієнтів.

Наше дослідження у межах цього розділу базується на класифікації маркерів інтертекстуальності представленої О. Михайловою. Дослідниця пропонує розподілити формальні засоби реалізації наукового діалогу на три групи:

1) власне текстові типи інтертекстуальних зв'язків, що реалізуються за допомогою інтертекстем орієнтованих на вербалізоване відтворення претексту в структурі нового тексту. До власне текстових вкраплень інтертекстуальності відноситься пряме та непряме цитування.

2) паратекстові типи інтертекстуальних зв'язків, тобто інтертекстеми, що формально вказують на претекст, але не мають словесного вираження в тексті, і таким чином виступають маркерами глибинного рівня. До паратекстових форм інтертекстуальності належать посилання на джерела та посилання у виносках.

3) вертикальним типом інтертекстуальних зв'язків є інтертекстеми, подані основною мовою наукової праці або будь-якою іншою мовою чи системою символів. [40, с. 3]

У нашому дослідженні ми розглянемо особливості реалізації вищезазначених типів інтертекстуальних зв'язків на матеріалі текстів “The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark” С. Sagan, “Exploring Physical Phenomena. What happens when light from the Sun shines on the Earth?” Е. Van Zee, Е. Gire, “Light and Matter” В. Crowell.

2.1.1 Власне текстові типи інтертекстуальних зв'язків

З точки зору дослідниці Н. Фатєєвою, цитата – це відтворення двох або більше компонентів тексту-джерела з власною предикацією. Використання цитат зумовлене тим, що автор тексту прагне в імпліцитний або ж експліцитний спосіб змусити реципієнта впізнати цитату. Таким чином цитати класифікують за ступенем їхньої атрибутивності щодо тексту-джерела, точніше за тим, чи

виявляється інтертекстуальний зв'язок з'ясованим фактором авторської побудови та інтерпретації тексту читачем чи ні. [51, с. 122]

При визначенні маркерів власне текстового типу інтертекстуальних зв'язків слід звертати увагу на характер запозичення, який може виражатись у дослівному чи недослівному відтворенні мовлення іншого автора. Учена Л. Тихомирова характеризує поняття «дослівності» певною відносністю та стверджує, що воно визначається творчою природою текстової діяльності та рівнем креативності вченого, що співвідноситься з інтерпретацією первинного знання. [50, с. 19–24]

Виділяють такі власне текстові типи інтертекстуальних зв'язків:

1) пряме цитування, проілюструємо це на прикладах з власного дослідження:

«Trust a witness in all matters in which neither his self-interest, his passions, his prejudices, nor the love of the marvelous is strongly concerned... THOMAS HENRY HUXLEY (1825-1895)» [1, p. 85]

“True memories seemed like phantoms, while false memories were so convincing that they replaced reality. GABRIEL GARCIA MARQUEZ , Strange Pilgrims (1992)” [1, p. 154]

“In closing the TED talk, James Balog said, “I believe we have an opportunity right now...to face the greatest challenge of our generation, of our century, ...to do the right thing for ourselves and for the future, and I hope we have the wisdom to...rise to the occasion and do what needs to be done.” [3, p. 464]

Пряме цитування є формою реалізації інтертекстуальності, при якому запозичений текст є відтвореним точно та графічно маркованим. Таким тип інтертекстуальних відношень передбачає використання певного фрагмента з первинного тексту у власному тексті зі збереженням предикації тексту-джерела. Головною метою вдавання до такого типу цитації є поінформувати читача про працю інших науковців та виявити повагу до наукової спільноти, згадавши імена дослідників у власній науковій праці.

2) непряме цитування або ж перифраза оригіналу, подамо декілька прикладів:

“Wang Hongcheng, an amateur chemist, claimed to have synthesized a liquid, small amounts of which, when added to water, would convert it to gasoline or the equivalent.” [1, p. 26]

“The psychiatrist Carl Jung in his 1902 doctoral dissertation described a young Swiss woman who was agitated to discover, sitting across from her on the train, a “star-dweller” from Mars.” [1, p. 116]

“It was King James' opinion that tobacco is the “devil's weed,” and a number of witches were exposed through their addiction to this drug.” [1, p. 131]

Цитати на письмі зазвичай маркуються розділовим знаком – лапками. Розглядаючи основні функції лапок як показників чужого мовлення і свого смислу, А. Залізник твердить, що прагматична інтенція спрямована на руйнацію стандартного семіотичного акту, на письмі їх детермінують як засіб автонімії, номінації та поліфонії. Лапки використовують як засоби дистанціювання, за допомогою них утворюються інтертекстуальні перспективи тексту, розбудовується поліфонія мовознавчого дискурсу, у якому комунікатор часто є медіатором у ним же організованій віртуальній дискусії щодо певної лінгвістичної концепції або явища. [20]

Реципієнти вважають первинні цитати більш достовірними та переконливими. Пряме цитування характеризується максимально вираженою автономністю у новому текстовому оточенні. Заразом при новій контекстуалізації цитата може супроводжуватися примітками, що використовуються автором для кращого формального і змістового інтегрування цитати в нове текстове середовище, у розкритті її призначення й оцінюванні її з позиції автора. Проілюструємо це на кількох прикладах:

“In the right setting, the experience can have “the full force and impact of reality,” according to Robert Baker, a psychologist at the University of Kentucky.” [1, p. 114]

“If "the abominations and enormities in question remain unpunished," the souls of multitudes face eternal damnation.” [1, p. 123]

“In his book Abductions, Mack explicitly proposes the very dangerous doctrine that "the power or intensity with which something is felt" is a guide to whether it's true.” [1, p. 155]

“We can make a dictionary-style definition of a term like “time,” or give a general description like Isaac Newton’s: “Absolute, true, and mathematical time, of itself, and from its own nature, flows equably without relation to anything external. . . .” [4, p. 24]

Наведемо ще декілька прикладів зафіксованих нами первинних цитат:

“All our science, measured against reality, is primitive and childlike—and yet it is the most precious thing we have. ALBERT EINSTEIN (1879-1955)” [1, p. 10]

“A credulous mind . . . finds most delight in believing strange things, and the stranger they are the easier they pass with him; but never regards those that are plain and feasible, for every man can believe such. SAMUEL BUTLER , Characters (1667-1669).” [1, p. 139]

“For as knowledges are now delivered, there is a kind of contract of error between the deliverer and the receiver; for he that delivereth knowledge desireth to deliver it in such a form as may be best believed, and not as may be best examined; and he that receiveth knowledge desireth rather present satisfaction than expectant inquiry. Francis Bacon.” [4, p. 21]

З-поміж первинних цитат нами було зафіксовано невелику кількість первинних опосередкованих цитат, тобто тих, які були взяті із текстів, де цей фрагмент сам є цитатою, наприклад:

“The August 18,1992 issue of Weekly World News reports the discovery by "a secret NASA satellite" of "thousands maybe even millions of voices" emanating from the black hole at the center of the galaxy M51.” [1, p. 63]

"I don't care if it's true," replies one California therapist reported by The Washington Post." [1, p. 160]

Варто також детальніше розглянути непряме цитування. Ця форма інтертекстуальних зв'язків є маркованою, але не обрамленою на письмі лапками. Зазвичай непряме цитування вводиться до тексту з додатковим підрядним реченням. Як твердить Г. Золотова, розмаїття присутніх у мові варіативних синонімічних форм вказує на взаємозв'язок, складність на протиріччя відношень між системою позамовних реалій і системою їхньої репрезентації мовними засобами. Непряме цитування базується на оцінюванні фрагментів первинного тексту із зазначенням назви джерела та його автора. Така форма інтертекстуальних зв'язків визначається творчим характером наукового пізнання та вказує на активну взаємодію автора з текстом-джерелом зважаючи на необхідність його переосмислення та інтерпретації. [13, с. 24]

Досліджений нами емпіричний матеріал відображає тенденцію до частого звернення автором до текстів інших авторів, оскільки кількість введених в текстове поле цитат є значною. Автор вдається до активного переосмислення й інтерпретації чужого знання у власному тексті.

Ми вважаємо, що співвіднесеність тексту інших авторів та оформлення посилання на нього визначається характерними екстралінгвальними чинниками: при цьому процесі слід зважати на бібліографічну, редакційну та культурно-національну традицію, а також на індивідуальність дослідника.

2.1.2 Паратекстовий тип інтертекстуальних зв'язків

Інтертекстуальні посилання на джерело – це вид міжтекстової взаємодії, при якому у вторинному тексті надаються бібліографічні відомості про текст-джерело

з метою загального характеризування згаданого тексту, його ідентифікування й пошуку. Продемонструємо це на прикладах ілюстративного матеріалу:

*“I came upon a book called *Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Crowds*, written by Charles Mackay in 1841, and still in print.”* [1, pp. 72-73]

*“Another eye opener was Martin Gardner's *Fads and Fallacies in the Name of Science*.”* [1, p. 75]

*“An informative expose by the journalist Jim Schnabel (*Round in Circles*; Penguin Books, 1994) —from which much of my account is taken — is in print.”* [1, p. 82]

Такі інтертекстуальні маркери відсилають читача до першоджерела з метою збільшити його зацікавлення цитованою роботою для подальшого більш детального ознайомлення з нею або з іншими роботами зазначеного автора.

У наукових текстах усі звернення до так званого «старого знання» супроводжуються ремарками, які стосуються його джерела, інакше кажучи, номінальними посиланнями. [5, с. 25] За допомогою номінальних посилань читач за потреби зможе без труднощів відшукати претекст та з'ясувати детальніше його основні положення, коректність оцінювання представлених у ньому результатів, перевірити правдивість та точність цитат, фактів, відомостей, формул та статистичних даних представлених у вторинному тексті.

Традиційно посилання розглядають як вид інтертекстуального зв'язку, при якому у вторинному тексті присутня вказівка на певну формальну ознаку першоджерела – первинного тексту. [40, с. 11–20]

Ономастичні засоби серед яких: імена вчених, політичних та культурних діячів, літературних персонажів, бібліоніми та міфоніми мають у науковому тексті прагматичний потенціал.

Науковці виділяють чотири групи посилань: іменні, адресні, титульні та змішані. [40, с. 3] Найбільш поширеним видом посилань у досліджуваному тексті є іменні посилання. Зважаючи на те, що в основі концептуальної моделі наукового

тексту є переконати реципієнта в правдивості повідомлення, посилення на імена авторитетних учених та дослідників вважають ефективним риторичним засобом. За допомогою введення в площину тексту таких посилань, автор аргументує свою позицію та сприяє в той же час збільшенню комунікативної глибини повідомлення, не вдаючись до зміни його структурної складності.

Використання таких посилань у текстах наукової тематики дають можливість обом сторонам комунікації систематизувати наукове знання та орієнтуватися в його фонді, як це демонструє ілюстративний матеріал:

“A standard medical school text (Harold I. Kaplan, Comprehensive Textbook of Psychiatry, 1989) warns of “a high likelihood that the beliefs of the hypnotist will be communicated to the patient...” [1, p. 141]

“Consider this analysis by Corydon Hammond, Ph.D., past President of the American Society for Clinical Hypnosis:... ” [1, p. 165]

“Joseph Taylor and Russell Hulse of Princeton University have used this method to test the predictions of General Relativity in a wholly novel way.” [1, p. 42]

Нерідко автори текстів наукової тематики посилаються на цілі дослідницькі групи, колективи, які мають значний авторитет та вплив у колі певної наукової спільноти:

“Early editions of the influential book by Ellen Bass and Laura Davis (The Courage to Heal: A Guide for Women Survivors of Child Sexual Abuse; Perennial Library, 1988) give illuminating advice to therapists:... ” [1, p. 160]

Адресними посиланнями є посилання, які містять вказівку на рік, місто видання, видавництво роботи-джерела. Варто зазначити, що у дослідженому тексті такі посилання трапляються досить часто. Наприклад:

“William Blackstone, the celebrated jurist, in his Commentaries on the Laws of England (1765), asserted...” [1, p. 123]

“Here [from the False Memory Syndrome Foundation's FMS Newsletter, vol. 4, no. 4, p. 3, 1995] is a hardly atypical report:...” [1, p. 168]

“A summary of New Age beliefs, from THEODORE SCHICK , JR. , and LEWIS VAUGHN, How to Think About Weird Things: Critical Thinking for a New Age (Mountain View, CA: Mayfield Publishing Company, 1995)” [1, p. 247]

Титульними посиланнями традиційно є такі, що вказують на назву тексту-джерела. Наведемо декілька прикладів титульних посилань:

“The Christian fundamentalist author Hal Lindsey, in his 1994 religious best-seller Planet Earth—2000 A.D., writes, I have become thoroughly convinced that UFOs are real.” [1, p. 133]

“Twenty-four hundred years ago, the aging and grumpy Plato, in Book VII of the Laws, gave his definition of scientific illiteracy: Who is unable to count one, two, three, or to distinguish odd from even numbers.” [1, p. 14]

“In The Genealogy of Morals, Friedrich Nietzsche, as so many before and after, decries the “unbroken progress in the self-belittling of man” brought about by the scientific revolution.” [1, p. 20]

Змішані посилання також займають чільне місце у загальній площині посилань. Такий вид посилань вказує на зв'язки між первинним текстом та текстом – джерелом, при цьому посилання складаються з ім'я та прізвища автора або ж авторів, назву, рік та місце видання. Наприклад:

“A Candle in the Dark is the title of a courageous, largely Biblically based, book by Thomas Ady, published in London in 1656, attacking the witch hunts then in progress as a scam “to delude the people.”” [1, p. 34]

“The tabloid Weekly World News for September 14, 1993 devoted its front page to the headline “New NASA Photo Proves Humans Lived on Mars!”” [1, p. 61]

"One unerring mark of the love of truth," wrote John Locke in 1690, "is not entertaining any proposition with greater assurance than the proofs it is built upon will warrant." [1, p. 72]

Результати дослідження дають підстави вважати, що в наукометрії посилення є важливим типом інтертекстуальних зв'язків, оскільки сприяє визначенню актуальності і значущості публікації та її впливу на розвиток досліджень у певній галузі.

Особливим автономним паратекстуальним маркером в архітектоніці тексту вважають епіграф. Поділяючи точку зору В. Галича, ми вважаємо, що у композиційній структурі епіграф вжитий після заголовка перед текстом виконує роль експозиції й сприймається як натяк на основний конфлікт тексту. [14, с. 48]

Прикладами епіграфів у емпіричному матеріалі є цитування, наведені на початку кожного розділу. Як от:

"[A]s children tremble and fear everything in the blind darkness, so we in the light sometimes fear what is no more to be feared than the things children in the dark hold in terror. .. LUCRETIUS , On the Nature of Things (ca. 60 B.C.)" [1, p. 103]

"Fear of things invisible is the natural seed of that which every one in himself calleth religion. THOMAS HOBBS , Leviathan" (1651) [1, p. 118]

"It is a capital mistake to theorize before one has data. Insensibly one begins to twist facts to suit theories, instead of theories to suit facts. SHERLOCK HOLMES , in Arthur Conan Doyle's A Scandal in Bohemia (1891)" [1, p. 154]

У англійському тексті на відміну від українського тексту не є обов'язовим формальне позначення цитат та епіграфів. Виділення пунктуаційно іменних, титульних та адресних посилань також є факультативним і залежить лише від наміру автора. В українській мові загальновідомі формальні маркери посилань, а саме: квадратні та круглі дужки, цифри різних регістрів, шрифтові виділення є зумовленими видавничими вимогами та обов'язковими.

Для наочності проілюструємо різницю між оформленням інтертекстуальних маркерів двома зазначеними мовами за допомогою наступних прикладів:

“Does it matter? where ignorance is bliss, Tis folly to be wise. wrote the poet Thomas Gray.” [1, p. 20] ред. лапки наші.

«Яка, зрештою, різниця, «якщо в незнанні благодать, а в мудрості немає слави», як писав поет Томас Грей?» [2, с. 24]

“The Christian fundamentalist author Hal Lindsey, in his 1994 religious best-seller Planet Earth—2000 A.D., writes, I have become thoroughly convinced that UFOs are real.” [1, p. 133]

«Християнський фундаменталіст на ім'я Гел Ліндсі у релігійному бестселері «Планета Земля, 2000 рік від Р. Х.» (1994) писав: Я твердо переконався, що НЛО реальні.» [2, с. 120]

“Early editions of the influential book by Ellen Bass and Laura Davis (The Courage to Heal: A Guide for Women Survivors of Child Sexual Abuse; Perennial Library, 1988) give illuminating advice to therapists:...” [1, p. 160]

“У перших виданнях впливової книжки Еллен Бесс і Лори Дейвіс «Сміливість лікує. Поради жінкам, які пережили в дитинстві сексуальне насильство» (1988) фігурує неоднозначна порада психотерапевтам:...” [2, с. 142]

З розглянутого можна зробити висновок, що ціллю введення таких маркерів інтертекстуальності в текст є апелювання до авторитетної думки як до основного моменту для проведення власного дослідження і формування власних висновків. Наприклад, автор наукового тексту посилається переважно на окремих учених, дослідницькі колективи чи програми, на власні попередні дослідження і таким чином репрезентує актуальність дослідження, демонструючи його інтелектуальне тло.

Ми також розділяємо думку про те, що інтертекстуальне вкраплення інколи знає настільки суттєвих трансформацій, що перетворюється на посилання на

своєрідну алюзію, концепт, а тому потребує задіяння когніції для правильної інтерпретації змісту. [33, с. 79] А, отже, категорія інтертекстуальності охоплює не лише експліцитні форми включення іншого фрагменту тексту-джерела до авторського тексту, а й імпліцитні форми, маркерами яких є, до прикладу, алюзії. Проте при дослідженні емпіричного матеріалу нами не було зафіксовано використання автором прийому алюзії.

Згідно з уявленнями С. Казаєвої, прискорення темпів обміну інформацією в сучасному суспільстві приводить до того, що центральними засобами реалізації категорії інтертекстуальності у наукових текстах є посилання, усічені прямі цитати, введені за моделями прямої й підрядної мови, і прямі цитати, «занурені» в авторське речення. Такі інтертекстуальні маркери як ремінісценції, перифрази та алюзії є периферійними. [26, с. 8]

2.1.3 Вертикальний тип інтертекстуального зв'язку

Зв'язки між текстом і знаковою системою, використаною для його створення встановлює вертикальний тип міжтекстової взаємодії. Розглянемо наступну типологію вертикальних міжтекстових зв'язків [40, с. 2]:

- 1) при одномовному типі міжтекстових зв'язків встановлюються зв'язки між текстами, написаними однією мовою. Проведене нами дослідження показало, що більшість цитат і посилань належить саме до цього типу. Проілюструємо це за допомогою прикладу:

"We have looked into all such sightings, as we have for UFO reports," says an Air Force spokesman, in perhaps carefully chosen words, "and we cannot explain them." [1, p. 100]

- 2) іншомовні міжтекстові зв'язки реалізуються за допомогою цитат чи посилань на первинний текст іншою мовою. При такому типі інтертекстуального

зв'язку один текст наукової роботи вступає в діалог з тексом іншої природної мови. У нашому дослідженні не було виявлено маркерів такого типу зв'язку.

Отже, вертикальна інтертекстуальність у науковому мовленні реалізується засобами іншомовних та одномовних міжтекстових зв'язків. У результаті аналізу англійського наукового тексту не було виявлено інтертекстуальних іншомовних вкраплень.

Науковиця О. Михайлова виділяє ще один тип вертикальних зв'язків – символні. Цей різновид міжтекстових зв'язків вказує на взаємовідношення між текстом праці та будь-якою штучною системою символів, а саме мовою формул, графіків, схем та графіків. У нашому емпіричному матеріалі такі зв'язки не простежено.

Зважаючи на викладене вище, ми дійшли висновку, що інтертекстуальність має абсолютну вираженість як смислова текстоутворювальна категорія наукового тексту. У плані вираження інтертекстуальність у науковому мовленні характеризується обов'язковою маркованістю для виділення чіткої межі між своїм та чужим текстом. Ця маркованість ідентифікується комплексом розглянутих нами лінгвістичних сигналів, які позначають первинний текст у новому текстовому просторі.

2.2 Комунікативно-прагматичний аспект інтертекстуальності

Для всебічного висвітлення об'єкту нашого дослідження слід також встановити особливості реалізації комунікативно-прагматичного потенціалу маркерів інтертекстуальності.

Інтертекстуальність як ментальне явище пов'язане із активізацією пізнавально-мовленнєвої діяльності комунікатора та реципієнта. Когніція відбувається із залученням сторонніх ресурсів, серед яких: література, історія, культура, інтернет та власний досвід.

Розглядаючи поняття інтертекстуальності В. Галич відзначає: «Уведення інтертекстуальності в параметри соціального часу і простору розкриває шляхи концептуалізації дійсності та вектори комунікативних і культурних стратегій доби». [14, с. 4] Дослідниця також стверджує, що автор звертається до текстів інших авторів задля повнішого розкриття думок та активізації явного та прихованого змісту тексту.

Н. Зражевська вважає доцільним виділення текстових та мовних проявів інтертекстуальності. До текстових відносять цитати, ремінісценції та алюзії. Мовні передбачають наявність у тексті ознак певного функціонального стилю, що веде переважно до забарвлення змісту, жанру тексту, композиції, і допомагає виявити етичні, професійні, моральні й інші аспекти повідомлення. [23, с. 91]

Процес створення будь-якого тексту та способи введення в нього інтертекстуальних маркерів тісно пов'язані із психічною діяльністю і мають когнітивну зумовленість. Сприйняття та правильне тлумачення інтертексту, як і тексту в цілому, потребує активізації ментальних механізмів комунікатора та реципієнта. Таким чином, у процесі сприймання повідомлення читачу необхідно правильно визначити авторську інтенцію, сприйняти текст у його діалогічному співвіднесенні та дійти до певних умовиводів. Імпліцитна інформація спрямована на схожість когнітивних можливостей і комунікативного прагматизму автора та реципієнта. Для позначення цього явища С. Хольтіус пропонує використовувати термін «інтертекстуальна диспозиція»; він ототожнюється із присутністю у тексті інтертекстуальних сигналів або індикаторів, які змушують реципієнта віднайти зв'язки певного тексту з іншими. [53, с. 187]

Дослідниця Г. Денисова виділяє наступні функції інтертекстуальних елементів: первинний засіб комунікації, засіб створення ігрового моменту, неявний засіб оцінки, засіб комунікативного впливу, прийом переконання реципієнта, своєрідний засіб уведення думок, відправний момент роздумів, контактовстановлювальний засіб, інтерпретаційне знаряддя, спосіб пародіювання, спосіб демонстрації ерудиції і прийом прикрашання тексту. [3]

Іншу типологію функцій інтертекстуальних маркерів у площині наукового тексту запропонувала С. Казаєва. Дослідниця виділяє функцію авторитетного підтвердження, функцію об'єкту критичного розгляду, ілюстративну та естетичну функції. [26, с. 8-9]

На думку лінгвістів Т. Іванюхи та Г. Полякової, незвичайні асоціативні висловлювання, прямі та приховані цитати, ремінісценції та алюзії, глибокий підтекст та інші засоби дозволяють авторові посилити ефект твору та повніше реалізувати власну творчу інтенцію. [24, с. 44]

Для достовірності інформаційного матеріалу використовують цитування, що є одним з найбільш продуктивних прийомів інтертекстуальності.

Цитата є невід'ємною частиною створення текстового матеріалу, адже текст не з'являється у вакуумі, а є реакцією на певне явище або прототекст. Оскільки цитування є дослівним введенням в текст вислову або фрагменту іншого тексту, за допомогою цього прийому автор має можливість чітко інформувати реципієнта, підтвердити правильність висловленої думки та переконати адресата у своїх правоті.

Алюзія – уживаний у художньому творі як риторичний прийом натяк на загальновідомий літературний, історичний чи побутовий факт. [10, с. 24] Алюзія відрізняється від цитати імпліцитністю: відсутністю прямого запозичення та наявністю лише певних асоціацій з прототекстом. Правильне декодування та інтерпретація алюзії є складним процесом, який потребує від читача відповідної компетентності та наявності фонових знань.

Ремінісценція як інтертекстуальний елемент передбачає уведення до певного тексту фрагментів, які нагадують читачеві образи, деталі, стилістичні прийоми, мотиви з широко-відомого тексту іншого автора.

Епіграфом прийнято вважати цитату, крилатий вислів чи афоризм, який автор розміщує перед початком тексту для налаштування читача до кращого сприйняття тексту. Епіграфи також сприяють посиленню комунікативно-прагматичного потенціалу тексту.

Отже, результативність введення в текст інтертекстуальних елементів залежить від комунікативно-когнітивної компетентності автора та реципієнта. Використання автором маркерів інтертекстуальності активізує інтелектуальні процеси у обох комунікантів та вимагає залучення їхніх знань набутих у широкому соціокультурному просторі. Інтертекстуальні засоби, серед яких алюзії, цитати, ремінісценції, посилюють емоційність та інформативність тексту і таким чином залучають читача до глибшого аналізу інформації та сприяють збільшенню його зацікавленості темою.

2.3 Інтерпретація змісту інтертекстуальності у науковому тексті

Механізм інтертекстуальності наукового тексту повинен враховувати варіативність інтерпретацій першоджерела, а також його багат шаровість. Варто детальніше розглянути не тільки процес створення тексту, а й особливості інтерпретації його реципієнтом. Інтерпретацією вважають дослідницьку діяльність, пов'язану з тлумаченням змістової та смислової сторони тексту на різних його структурних рівнях. Логічність переходу думки від вихідного до нового, від невідомого до відомого і навпаки виявляє саме інтерпретація.

У цьому підрозділі нашого дослідження ми детально розглянемо особливості інтерпретації чужого мовлення у науковому тексті.

Поділяємо думку про те, що науковий текст є принципово діалогічним. Діалогічність тексту визначається у двох площинах: імпліцитній та експліцитній. Імпліцитність діалогічності простежується через наявність у тексті прямих й непрямих посилань на науковий контекст, експліцитність – через відкрите звертання до реципієнта і залученню його до спільної інтелектуальної діяльності.

Вважається, що наше мислення є діалогічним, що відображається в усіх формах комунікації. Питанням діалогічності займався дослідник Г. Кучинський. За допомогою експериментів науковець довів принципову діалогічність творчого наукового мислення. [37] На думку іншої дослідниці Л. Дускаєвої, діалогічність виявляється в діалозі як зі своїм внутрішнім «я», так і з реальним співрозмовником. Ця категорія сприяє кращому розумінню ситуації або ж проблеми, її осмисленню, а потім – переконливому доведенні своїх поглядів опоненту. [19, с. 47]

Такі вчені, як М. Кожина та Н. Красавцева розділяють думку про те, що термін діалогічність є категорією тексту, що характеризує його спрямованість на реципієнта. [29;34]

Одним із виявів діалогічності є інтерпретація чужого мовлення. Поняття інтерпретація виникло як основне поняття герменевтики – науки про трактування тексту. Інтерпретація пов'язана з бажанням читача подолати культурну відстань, дистанцію, яка відділяє його від далекого йому тексту, щоб поставити його на один із ним рівень і таким чином залучити смисл цього тексту в нинішнє розуміння, яким володіє читач. [45, с. 102]

Автори наукового тексту вдаються до інтерпретації наукового продукту іншого автора для створення власного тексту. Цей процес чітко простежується у науковому дискурсі та створює певну стильову особливість наукового мовлення.

Відповідно до мови науки концепт інтерпретації є одним з найважливіших у теорії пізнання. У науковій інтерпретації актуалізується аспект адекватності, а сама

інтерпретація розглядається як спосіб установлення відношень між науковими поняттями, коли відбувається інтерпретування елементів однієї теорії термінами іншої.

У вузькому значенні поняття «інтерпретація» трактується в наукових працях як один із прийомів експлікації знання. Згідно з уявленнями В. Заніздри, якщо вказівка, опис, характеристика, порівняння, розрізнення, пояснення тощо є способами експлікації, застосовуваними лише у разі недостатнього вивчення суттєвих ознак досліджуваного предмета, то інтерпретацію, на нашу думку, можна розглядати як остаточну, набуту в процесі роздумів точку зору про предмет. [22, с. 158].

Через свою належність до сфери ментальних процесів, інтерпретація є не тільки дією, прямо пов'язаною із процесом когніції, а й інструментом наукового моделювання, способом експлікації уявлень та знань, а також результатом творчого переосмислення наукового тексту.

Поділяючи думку К. Бочарникової, у нашій роботі ми стверджуємо, що розуміння змісту інтертекстуальних утворень стосується когнітивних процесів, які здійснюються на різних рівнях: на рівні попереднього розуміння, тобто активізуючи фонові знання, мовної компетенції, а саме знання термінології, особливостей наукового стилю, архітекtonіки тексту і на рівні ментальних процесів, за допомогою яких у нас відбувається розпізнання імплікованого сенсу повідомлення та інтерпретація нової інформації. [9, с.1]

Дослідники вважають, що інтерпретація тексту – це й процес розуміння твору, і результат цього процесу, що виражається в умінні викласти свої спостереження, користуючись відповідною метамовою. Розуміння певного тексту вимагає від дослідника як розуміння структури й словникового запасу мови, якою написано текст, так і використання автором певного мовного стилю й мовних засобів. [21, с. 101]

За нашими спостереженнями у текстах наукової тематики інтерпретація чужого мовлення виражається по-різному: через цитування, посилання, резюмування, перефрази, переклад, діалог або ж переказ. Залучення до авторського контексту чужого мовлення, як правило, супроводжується його оцінкою. Інтерпретацію такого типу дослідниця М. Кожина називає «розмовною» учня з автором. [29, с. 79]

Автор наукового тексту залучає реципієнта до так званого діалогу, у процесі якого шляхом засвоєння предмету інтерпретатор змінює його. Тому, вводячи чуже мовлення в контекст наукового твору, обов'язково використовують метатекстові засоби оцінювання, що відображають значущість наукового положення, відтвореного автором для викладу власної концепції.

На основі аналізу змісту інтертекстуальних вкраплень у наукових текстах виділяють основні функції їх інтерпретації, серед яких:

- 1) тлумачення тексту-джерела для виявлення основного комунікативного наміру його автора;
- 2) тлумачення тексту з позицій певної теорії для розуміння значущості його елементів як відображення конкретно-наукових та філософських поглядів автора;
- 3) коментар до тексту, розшифрування прихованих цитат та алюзій, що містяться в тексті;
- 4) проведення критичного аналізу або спростування представленої в тексті наукової концепції;
- 5) демонстрування знайденого шляху до розв'язання наукової проблеми. [40]

У світлі вищесказаного, ми можемо зробити висновок, що на структуру й семантику наукового тексту мають вплив звертання до текстів інших авторів, апелювання до чужих думок та оцінювання тексту реципієнтом. Будь-який текст є результатом акту комунікації, матеріалізацією взаємодії, спілкування адресата й адресанта. Особливістю наукового тексту є те, що у ньому відбувається внутрішньо

текстова взаємодія тексту-джерела, тобто чужого мовлення, та вторинного, в якому після оцінювання, осмислення, перероблення думки та погляди інших авторів сприймаються як власне чуже.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Інтертекстуальність є необхідною умовою існування наукових творів, де посилення на інші тексти, аналіз концепцій інших авторів, їх цитування забезпечують необхідні умови достовірності та ґрунтовності дослідження і показують, з якими вченими автор хоче вступити в дискусію та погляди яких сприяють його власному викладу.

Елементи інтертексту в семіотичному просторі наукового дискурсу маніфестують категорію інтертекстуальності. Інтертекстуальність виявляється насамперед в інтерпретації та оцінюванні претексту.

Центральними компонентами категоріального поля інтертекстуальності є прямі цитати. Окрім них, до поля належать непрямі цитати, посилення. Засоби міжтекстових зв'язків у науковому тексті поділяються, з одного боку, на цитати і посилення, з іншого – на іншомовні інтертекстуальні зв'язки; цитати можуть бути первинними і вторинними, посилення – іменними, титульними, адресними, змішаними.

Комунікативно-прагматичний аспект інтертекстуальності полягає у виконанні наступних функцій: авторитетного підтвердження, об'єкту критичного розгляду, ілюстративної та естетичної функцій.

Інтерпретація є ментальним процесом, пов'язаним із процесом когніції, інструментом наукового моделювання, способом експлікації уявлень та знань, а також результатом творчого переосмислення наукового тексту. Науковий текст характеризується тим, що у ньому відбувається внутрішньо текстова взаємодія тексту-джерела, тобто чужого мовлення, та вторинного, в якому після оцінювання, осмислення, перероблення думки та погляди інших авторів сприймаються як власне чуже.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Репрезентація мовних засобів реалізації інтертекстуальності при перекладі наукових текстів українською мовою досліджена на основі аналізу тексту та його перекладу українською мовою виконаного. Методом ситуативної вибірки було обрано 200 одиниць засобів реалізації інтертекстуальності та проаналізовано їх.

У межах цього розділу нашим завданням є детально дослідити трансформації, до яких вдався перекладач під час перекладу маркерів інтертекстуальності, а саме: цитат, епіграфів та іменних посилань.

3.1 Перекладацькі трансформації як засіб забезпечення адекватності перекладу

Російський вчений В. Комісаров описав переклад так: «це процес, який за своєю структурою є важким та багатостороннім, тому його окремі аспекти можуть слугувати темою для досліджень різних наук.» [32, с. 34]

Основним завданням, яке постає перед перекладачем, є досягнення адекватності перекладу. За словами В. Комісарова, адекватний переклад має більш широкий смисл і використовується як синонім «гарного» перекладу, який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах [32, с.

58]. Адекватний переклад – це відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Воно може бути реалізоване за допомогою низки перекладацьких трансформацій.

На думку Г. Гарбовського, «перекладацька трансформація – це такий процес перекладу, під час якого сенс, закладений в мовних формах вихідного тексту, сприймається та розуміється перекладачем відповідно до його компетенції та трансформується природним чином внаслідок міжмовної асиметрії у форму іншої мови, намагаючись зберегти аналогічний сенс.» [16, с. 366]

Згідно з уявленням Я. Рецкера поняття «перекладацька трансформація» – це прийом логічного мислення, за допомогою якого ми у контексті розкриваємо значення лексеми іноземної мови та знаходимо його відповідність у мові перекладу, при цьому відповідність не збігається із словниковою. [44, с. 216]

В. Комісаров вважає, що “відношення між відрізком оригіналу та відповідним відрізком перекладу можна представити як перетворення (трансформацію) першого у другий за певними правилами”. [32, с. 164]

З огляду на вищесказане, перекладацька трансформація – це процес перекладу, під час якого сенс, закладений в мовних формах тексту оригіналу, сприймається та розуміється перекладачем та трансформується у форму іншої мови, намагаючись зберегти аналогічний сенс.

Лінгвіст А. Швейцер запропонував наступну типологію перекладацьких трансформацій. Трансформації на компонентному рівні семантичної валентності у випадку використання різного роду замін. Наприклад, заміна морфологічних засобів лексичними, іншими морфологічними, синтаксичними або фразеологічними. Трансформації, що здійснюються на референціальному рівні серед яких: конкретизація, генералізація, заміна реалій, метонімічні трансформації, реметафорізації (заміни однієї метафори іншою), деметафорізації (заміни метафори її антиподом – неметафорою). [56, с. 113]

Інші вчені запропонували поділ перекладацьких трансформацій на три типи: граматичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як: додавання, опущення, перестановки, перебудови та заміни речень; стилістичні трансформації серед яких: синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація; та лексичні трансформації, до яких науковці віднесли конкретизації і генералізації речення, заміну і додавання. [39, с. 56]

Однією з найбільш вагомих для лінгвістичного науки класифікацій перекладацьких трансформацій є класифікація розроблена В. Комісаровим. Залежно від характеру перетворень науковець розділив трансформації на лексичні, лексико-семантичні, граматичні та лексико-граматичні. [32, с. 158]

Наше дослідження особливостей перекладу мовних маркерів інтертекстуальності базується в основному на класифікації перекладацьких трансформацій розробленої В. Комісаровим. Більш детально трансформації будуть розглянуті нами у наступних пунктах.

3.1.1 Лексичні трансформації

Під цим типом трансформацій розуміємо заміну лексичної одиниці словом або словосполученням іншої внутрішньої форми, що актуалізує слово, яке необхідно перекласти. Лексичні трансформації описують формальні і змістовні зв'язки між словами і словосполученнями в оригіналі та у перекладі.

До цього типу трансформацій відносимо транскрибування, транслітерацію, змішане та адаптивне транскодування та перекладацьке калькування.

При дослідженні маркерів інтертекстуальності в перекладі тексту наукової тематики лексичні трансформації були зафіксовані у 143 випадках, що у відсотковому відношенні становить 70% від усіх перекладених одиниць. Найчастіше перекладач вдавався до лексичних трансформацій при перекладі

іменних посилань. Як відомо, онімні лексичні одиниці, у нашому дослідженні виявляються переважно антропонімами, є частиною безеквівалентної лексики, тому перекладачеві потрібно приділити особливу увагу, аби перекласти такі лексеми коректно.

Провівши кількісний аналіз перекладених мовних маркерів інтертекстуальності, ми дійшли висновку, що перекладач найчастіше, а саме у 58 випадках або 40, 5% вдавався до використання лексичної трансформації – транслітерація. Наведемо кілька прикладів:

*“President **Clinton** is described as being kept "constantly informed of the asteroid's position and speed.”* [1, p. 64]

*«Президента **Клінтона**, мовляв, «постійно інформують про швидкість і положення» цього астероїда.»* [2, с. 61]

*“**Mesmer** became a sensation. He called it "animal magnetism.”* [1, p. 74]

*«**Месмер** став сенсацією. Він називав свій метод «тваринним магнетизмом»* [2, с. 70]

*“Put aside **Gibbon's** social snobbery.”* [1, p. 131]

*«Пробачимо **Гіббону** його снобізм.»* [2, с. 118]

Другим за частотністю лексичним прийомом є транскрибування, що було застосоване перекладачем при перекладі 51 інтертекстуального маркера, у відсотковому відношенні складає 35,6 %. Проілюструємо це за допомогою наступних прикладів:

*“**Nietzsche** mourns the loss of "man's belief in his dignity, his uniqueness, his irreplaceability in the scheme of existence ”.”*[1, p. 20]

«**Ніцше** шкодує, що людина втратила віру у власну гідність, унікальність і незамінність у світі.» [2, с. 24]

“**Sal Ivone**, the managing editor of *Weekly World News*, discussing the stories he publishes, says "For all I know, they could be the product of active imaginations. "' [1, p. 64]

«Видавець *Weekly World News* **Сел Івоун** про публікації своєї газети говорить так: «Наскільки я можу судити, вони бувають плодом жвавої уяви.»» [2, с. 62]

При відтворенні наступних наведених інтертекстуальних фрагментів українською мовою перекладач вдався до застосування адаптивного транскодування (1), що становить 14, 6 % та змішаного транскодування (2) – 7 %:

(1) *Science*, **Ann Druyan** notes, is forever whispering in our ears, "Remember, you're very new at this. You might be mistaken. You've been wrong before." [1, p. 42-43]

«Як зауважила **Ен Дріен**, наука постійно шепоче на вухо: «Не забувай: ця сфера нова для тебе. Ти можеш помилятися. Ти, бувало, помилявся.»» [2, с. 43]

... tourists from another dimension—like **Mr. Mxyzptlk** (1) (or was it **Mxyzptlk**?; I always forget) [1, p. 99]

«... туристи з інших вимірів типу героя коміксів про Супермена (1) **містера Мікс'єзтіпліка** (чи **Мікс'єзнілтіка**? Вічно я плутаю).» [2, с. 91]

(2) “The American cartoonist **Gary Larson**, who draws in the horror genre(1), dedicates one of his books as follows: When I was a boy, our house was filled with monsters.” [1, p. 113]

«Американський ілюстратор **Гері Ларсон**, автор коміксів-страшилок(1), у присвяті до однієї книжки написав таке(2): Коли я був маленьким хлопчиком, у нашому домі було повно чудовиськ.» [2, с. 102]

При проведенні дослідження було виявлено 1 випадок перекладу інтертекстуальних маркерів за допомогою прийому калькування, що у відсотковому відношенні становить 0,6 %. Ілюстративним матеріалом є:

“... *civil law compiled under the direction of Alfonso the Wise, king of Castile, around 1248.*” [1, p. 147]

«укладений при королі Кастилії Альфонсо Мудрому близько 1248 року.» [2, с. 132]

3.1.2 Лексико-семантичні трансформації

Традиційно до лексико-семантичних трансформацій відносять конкретизацію, генералізацію, модуляцію, гіперонімічне перейменування, реномінацію, емфатизацію та нейтралізацію. При перекладі досліджуваного матеріалу було встановлено, що лексико-семантичні перетворення були застосовані у 90 випадках, що становить 45%.

Прийом конкретизації позначає вибір перекладачем лексеми з більш конкретним значенням в мові перекладу. У нашому дослідженні ми зафіксували 17 випадків – 19 % від загальної кількості лексико-семантичних перетворень – перекладу маркерів інтертекстуальності за допомогою цього прийому. Як демонструє ілюстративний матеріал:

“*Edmund Way Teale in his 1950 book Circle of the Seasons understood the dilemma better...*” [1, p. 20]

«Едмунд Вей Тіл у книжці «Пори року по колу» (1950) висловив цю думку **чіткіше**:...» [2, с. 24]

“*Another case is what is called the Donation of Constantine.*” [1, p. 96]

«Ще один знаменитий приклад — т. зв. *Константинів дар*.» [2, с. 88]

“Here are some excerpts from FBI expert Lanning's analysis of "Satanic, Occult and Ritualistic Crime,"...” [1, p. 161]

«Ось фрагмент із аналітичного звіту спецагента ФБР Леннінга під назвою «Сатанинські, окультні та ритуальні злочини»...» [2, с. 143]

Прийом генералізації є протилежним конкретизації: лексема з більш вузьким значенням замінюється лексемою з більш широким значенням. Було виявлено, що при застосуванні цього типу трансформації дещо втрачається повнота сказаного.

При дослідженні емпіричного матеріалу було виявлено, що у 8 випадках – 8,8 % від загальної кількості – перекладач вдався до використання цього прийому. Проілюструємо декілька з них:

William Blackstone, the celebrated jurist, in his Commentaries on the Laws of England (1765), asserted... [1, p. 123]

*«Знаменитий юрист Вільям Блекстоун у «Коментарях до законів Англії» (1765) **nucav**...»* [2, с. 110]

*“In such a case, explained the **witch judge** Pierre de Lancre (in his(2) 1612 book, Description of the Inconstancy of Evil Angels).”* [1, p. 126]

*«...адже в такому разі, пояснював **суддя П'єр де Лянкр** у книжці «Про непостійність янголів зла» (1612)»* [2, с. 113]

Ми визначаємо модуляцію або смисловий розвиток як одну з найбільш продуктивних перекладацьких трансформацій. Це прийом, що полягає в заміні слова або словосполучення іноземної мови одиницею мови перекладу, при цьому значення лексеми логічно виводиться із значення вихідної одиниці.

За допомогою прийому модуляції було перекладено 48 маркерів інтертекстуальності, що становить 53 % від загальної кількості перекладених одиниць з використанням лексико-семантичних трансформацій. Наведемо кілька прикладів використання цього прийому при перекладі тексту наукової тематики:

“Murrow summed up: *“That was an historic misquote. While Mr. Arnold's (2) original explanation has been forgotten, the term 'flying saucer' has become a household word.*” [1, p. 76]

«Марроу підсумував: *«Помилка цитування увійшла в історію. Пояснення містера Арнольда (2) всі забули, а назва “літальна тарілка” зажила власним життям.»* [2, с. 71]

“A New Book by “Commander X” from *Inner Light: The Controllers, the Hidden Rulers of Earth Identified. We Are the Property of an Alien Intelligence!*” [1, p. 105]

«Нова книжка *«Командора X» із Внутрішнього Світла: контролери і таємні правителі Землі. Ми — маріонетки інопланетного розуму!*» [2, с. 93]

““Devil's marks” were found “generally on the breasts or **private parts**” according to Ludovico Sinistrari's 1700 book.” [1, p. 125]

«Згідно з книжкою Людовіко Сіністрарі, *«знаки диявола» знаходили «як правило, на грудях та інтимних органах».*» [2, с. 112]

Під прийомом нейтралізації розуміємо заміну емоційно-забарвленої лексики нейтральною. Аналіз текстів оригіналу та перекладу показав, що у перекладі, який аналізується тут, не є поширеним прийом нейтралізації. Під час опрацювання тексту було розглянуто 6 випадків перекладу з використанням цієї трансформації, що становить 6,6 % від загальної кількості. Ілюстративним матеріалом є:

“A **most illuminating** book called *How We Know What Isn't So: The Fallibility of Human Reason in Everyday Life*, by Thomas Gilovich, shows...” [2, p. 29]

«У **чудовій** книжці Томаса Гіловича *«Як ми дізнаємося про те, чого нема. Повсякденні помилки людського розуму»* показано...» [2, с. 32]

“**The Most Sensational Government Conspiracy of Our Time Is Finally Revealed to the World** by a Retired Military Officer.” [1, p. 104]

«Відставний офіцер нарешті розкриває **сенсаційну змову влади.**» [2, с. 93]

“Baker argues that these common sleep disturbances are behind many if not most of the alien abduction accounts.” [1, p. 115]

*«Бейкер **припускає**, що саме в розладах сну криється пояснення більшості повідомлень про викрадення прибульцями.» [2, с. 103]*

Прийом емпатизації є протилежним нейтралізації. При перекладі маркерів інтертекстуальності у науковому тексті нам вдалось зафіксувати 10 випадків, що становить 11 % від загальної кількості. Наведемо декілька прикладів застосування прийому емпатизації:

*Aristotle, Plato's **famous student**, seriously considered the contention that dreams are scripted by demons. [1, p. 120]*

*Арістотель, **найзнаменитіший** учень Платона, всерйоз розмірковував, чи не демони навіюють людям сновидіння. [2, с. 107]*

3.1.3 Лексико-граматичні трансформації

Наступною групою трансформацій є лексико-граматична. Оскільки граматики тісно пов'язана з лексикою, значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні, лексико-семантичні, лексико-граматичні та суто граматичні зміни. Найбільш поширеними трансформаціями цього типу вважають прийом функціональної заміни або ж компенсації, антонімічного перекладу та описового перекладу. У межах нашого дослідження лексико-граматичні трансформації були застосовані у 133 випадках, тобто у 66,5 % від загальної кількості.

При функціональній заміні відбувається заміна морфологічного чи лексико-семантичного статусу вихідних елементів словосполучення. Вилучені елементи речення передаються в тексті будь-яким іншим способом, при цьому вони можуть не перебувати в тому ж у місці, що і в оригіналі. Прийом був застосований у 117

випадках, тобто у 87 % від загальної кількості застосованих лексико-граматичних трансформацій.

Представимо кілька випадків, при яких перекладач вдався до прийому функціональної заміни:

“Undeterred, in 1440, he published a treatise demonstrating that the Donation of Constantine is a crude forgery.” [1, p. 97]

«Однак це його не зупинило, і 1440 року Лоренцо написав трактат, у якому довів, що «Константинів дар» — махрова підробка.» [2, с. 89]

“Macrobius had a skeptical side which his medieval readers tended to ignore.” [1, p. 122]

«У трактаті Макробія є скептичні обертони, але середньовічні читачі їх зазвичай ігнорували.» [2, с. 109]

У наступному прикладі ми спостерігаємо неодноразове застосування функціональної заміни.

“A credulous mind . . . finds most delight in believing strange things, and the stranger they are the easier they pass with him; but never regards those that are plain and feasible, for every man can believe such. SAMUEL BUTLER, Characters (1667-1669).” [1, p. 139]

«Легковірний розум... охоче вірить речам неймовірним. Що дивніші ці речі, то більше він вірить, а на просте й реальне не зважає, бо його кожен може побачити. Самуель Батлер, «Характери»» (1667—1669).» [2, с. 125]

Антонімічний переклад або ж формальна негативація характеризується заміною позитивної форми в оригіналі на негативну форму в перекладі і навпаки, при цьому зміст одиниці має подібне значення. Перекладач вдався до використання цього прийому у 12 випадках, що становить 9% від загальної кількості перекладених одиниць. Наведемо кілька прикладів використання цього прийому при перекладі тексту наукової тематики:

"He urged careful and meticulous observation: "Leave nothing to chance. Overlook nothing. Combine contradictory observations. Allow yourself enough time.""

[1, p. 16]

«Він закликав робити ретельне обстеження: «Нічого не залишай випадку. Нічого не пропускай. Поєднуй різні погляди. Не поспішай».» [2, с. 20]

"Science, Ann Druyan notes, is forever whispering in our ears, "Remember, you're very new at this. You might be mistaken. You've been wrong before."" [1, p. 42-43]

«Як зауважила Ен Дріен, наука постійно шепоче на вухо: «Не забувай: ця сфера нова для тебе. Ти можеш помилятися. Ти, бувало, помилявся».» [2, с. 43]

"But Schnabel's work, which one reviewer called "the funniest book I've read in ages," had only modest success." [1, p. 82]

«Однак його книжка, яку рецензент назвав «найзабавнішою з прочитаних за багато років», великого успіху не мала.» [2, с. 77]

Під описовим перекладом чи експлікацією розуміємо заміну в перекладі лексичної одиниці мови оригіналу словосполученням, що розкриває чи уточнює її значення. Було зафіксовано лише 5 випадків – 3, 7% – вдавання перекладачем до цього прийому. Прикладами застосування описового перекладу є дослідженому матеріалі:

The moon leaps In the Great River's current. Floating on the wind, What do I resemble? DU FU , "Traveling at Night" (China, Tang Dynasty, 765) [1, p. 49]

«Місяць пірнає У хвилі Великої річки... На кого я схожий, Коли мене вітер несе? Ду Фу, китайський поет династії Тан, «Мандрівка вночі»» (765) [2, с. 48]

Як бачимо у вищезазначеному прикладі перекладач вирішив за доцільне в експліцитний спосіб надати детальнішу інформацію про автора. Іншими одиницями перекладеними з використанням прийому описового перекладу є:

“He also was the patron of the great translation of the Bible into English that still bears his name.” [1, p. 131]

«Саме за його покровительства вийшла Біблія англійською мовою; цей блискучий переклад увійшов в історію як «Біблія короля Якова».» [2, с. 118]

“Perhaps they called him Captain Kirk.” [1, p. 177]

«Просто капітан Кірк. Персонаж серіалу «Зоряний шлях».» [2, с. 157]

3.1.4 Граматичні трансформації

Граматичними трансформаціями прийнято вважати прийоми перетворення речення мови оригіналу на синтаксичні структури, властиві мові перекладу. Серед граматичних трансформацій найчастіше вживаними прийомами є дослівний переклад, членування речень, об'єднання речень та граматичні заміни. Використання граматичних трансформацій було широко застосоване при перекладі досліджуваного тексту наукової тематики.

Провівши кількісний аналіз оригіналу та перекладу тексту та зробивши певні підрахунки, ми дійшли висновку, що використання граматичних трансформацій займає 98 % (196 одиниць із 200) від загальної кількості. Проте слід пам'ятати, що перекладацькі трансформації комбінуються та застосовуються одночасно. Розглянемо детальніше граматичні прийоми застосовані для перекладу українською мовою тексту, який ми досліджуємо.

Приєм членування речення полягає в його розділі на два і більше у перекладі. Було зафіксовано 12 – 2% – перекладу одиниць з використанням цієї трансформації. Необхідність членування речень у перекладі зумовлена неспівпадінням структури речення у мовах. У перекладознавстві виділяють внутрішнє та зовнішнє членування. Перший тип членування передбачає заміну просто речення складним. Проілюструємо це на таких прикладах:

“Nietzsche mourns the loss of 'man's belief in his dignity, his uniqueness, his irreplaceability in the scheme of existence ”. ” [1, p. 20]

«Ніцше шкодує, що людина втратила віру у власну гідність, унікальність і незамінність у світі.» [2, с. 24]

У наступному прикладі ми побачимо переклад синтаксичного комплексу, який зазвичай передається за допомогою складного речення.

“Macrobius described phantoms (phantasma) seen "in the moment between wakefulness and slumber.”” [1, p. 122]

«Макробій описує фантоми (phantasma), які приходять «у момент між явою і сном».» [2, с. 109]

Зовнішнє членування речення передбачає перетворення одного речення оригіналу на два чи декілька у перекладі. Прикладами є:

“A Candle in the Dark is the title of a courageous, largely Biblically based, book by Thomas Ady, published in London in 1656, attacking the witch hunts then in progress as a scam "to delude the people.”” [1, p. 34]

««Свічка у пільмі» — так називалася смілива книжка Томаса Еді, опублікована в Лондоні 1656 року. Посилаючись на Біблію, він критикував полювання на відьом і називав його «облудою людей».» [2, с. 35]

“"Truly, that which makes me believe there is no inhabitant on this sphere, is that it seems to me that no sensible being would be willing to live here.”” [2, p. 68]

«— Через те я думаю, що ця планета незаселена. Та й які розумні істоти погодяться на ній жити?» [2, с. 65]

Прийом об'єднання речень є протилежним прийому членування та застосовується значно рідше, ніж попередній. Наприклад,

“Many pages inside the tabloid, we are informed about another item of possible interest. In "Doomsday Asteroids," an alleged top-secret document quotes.” [1, p. 64]

«На інших сторінках цього випуску фігурували не менш цікаві речі: наприклад, «Астероїди Судного дня»...» [2, с. 61]

Заміна типу речення пов'язана з інтенцією автора до нейтралізації чи емпатизації інформації в реченні. Ілюстративним матеріалом є:

“*SOVIET SCIENTIST'S AMAZING CLAIM: RUINED TEMPLES FOUND ON MARS. SPACE PROBE DISCOVERS REMAINS OF 50,000-YEAR-OLD CIVILIZATION.*” [1, p. 59-60]

«СЕНСАЦІЙНА ЗАЯВА РАДЯНСЬКИХ УЧЕНИХ! ЗРУЙНОВАНИЙ ХРАМ НА МАРСІ! КОСМІЧНИЙ АПАРАТ ВІЯВИВ РЕШТКИ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ВІКОМ 50 000 РОКІВ!» [2, с. 57]

“*The July 20, 1993 WWN sports a banner headline, "Clinton Meets With JFK!"*” [1, p. 64]

«Двадцятого липня 1993-го Weekly World News спокушала читачів заголовком «Клінтон зустрічається з Кеннеді.» [2, с. 61]

У наведених вище прикладах спостерігаємо заміну неокличного речення окличним і навпаки.

Наступний фрагмент ілюструє заміну розповідного речення питальним.

“*Truly, that which makes me believe there is no inhabitant on this sphere, is that it seems to me that no sensible being would be willing to live here.*” [2, p. 68]

«— *Через те я думаю, що ця планета незаселена. Та й які розумні істоти погодяться на ній жити?*» [2, с. 65]

Варто розглянути також прийом синтаксичних перестановок. Перекладач вдався до такої трансформації при перекладі 56 речень, тобто у 28, 5 %. Відомо, що англійський синтаксис на відміну від українського характеризується фіксованим порядком слів. Для створення адекватного перекладу потрібно зважати на особливості синтаксису, логіко-стилістичні чинники побудови речень. Отож, при

перекладі часто застосовується прийом синтаксичних перестановок. Проілюструємо це на таких випадках:

“The government newspaper lamented that “the superstition of feudal ideology is reviving in our countryside.”” [1, p. 25]

«Центральні газети нарікали, що «у селах відроджуються забобони епохи феодалізму»» [2, с. 29]

“Wang Hongcheng, an amateur chemist, claimed to have synthesized a liquid, small amounts of which, when added to water, would convert it to gasoline or the equivalent.” [1, p. 26]

«Хімік-любитель на ім'я Ван Гончень заявив, що синтезував рідину, яка при додаванні у воду перетворює її на бензин або аналогічне паливо.» [2, с. 29]

“In the ninth century, references to a Donation of Constantine suddenly appeared in Christian writings...” [1, с. 96]

«У IX столітті у творах християнських теологів раптом з'явилися згадки про «Константинів дар»» [2, с. 89]

Перекладознавство визначає конверсію як трансформацію, при якій відбувається заміна слова однієї частини мови словом іншої. При перекладі тексту англійської мови українською згадане явище є досить поширеним через певні причини, а саме: мови характеризуються дещо відмінними наборами частин мови, їхня лексика має дещо різну сполучуваність, мовленнєві традиції обох мов різняться між собою та стилістичні чинники можуть визначати в іншій мові вживання слова іншої частини мови.

Найпродуктивнішим видом конверсії вважають заміну дієслів. Нерідко особові та безособові дієслова англійського речення при перекладі замінюються іменником. Наведемо декілька прикладів такої заміни зафіксованої в межах нашого дослідження:

Серед трансформацій виділяється також заміна часу дієслова. Проілюструємо це декількома прикладами:

*“Senior Research Scientist **Discovers** 2,000-Year-Old Secret to Wealth, Power, and Romantic Love”.* [1, p. 104]

*«2000 років таємниці. Провідний науковець **виявив** секрет багатства, влади і справжнього кохання.»* [2, с. 93]

*“...the psychiatrist John Mack— about whom I will have more to say—**writes**: There is a period in early childhood in which dreams are regarded as real...”* [1, p. 112]

*«психіатр Джон Мак (я його ще згадаю) **писав**: У ранньому дитинстві сни здаються дійсністю.»* [2, с. 101]

*“True memories **seemed** like phantoms, while false memories were so convincing that they **replaced** reality. GABRIEL GARCIA MARQUEZ, *Strange Pilgrims* (1992).”* [1, p. 154]

*«Справжні спогади **схожі** на фантоми, а хибні такі переконливі, що **підмінюють** реальність. Габріель Гарсія Маркес, «Дванадцять мандрівних оповідань» (1992).»* [2, с. 137]

Поруч зі зміною часу дієслова перекладач може вдатися до трансформації пов'язаної зі зміною стану дієслова. Наведемо декілька прикладів, які проілюструють заміна дієслова пасивного стану активним.

*“The prevailing **climate was summarized** in Life magazine a few years later, in these words: “These **objects cannot be explained** by present science as natural phenomena”.”* [1, p. 72-73]

*«Загальну атмосферу **підсумував** через кілька років журнал Life: «Сучасна наука не може пояснити ці явища дією сил природи.»* [2, с. 68]

*“The medieval **attitudes on incubi and succubi were influenced** by Macrobius' fourth-century Commentary on the Dream of Scipio...”* [1, p. 122]

«На ставлення до інкубів і сукубів у Середньовіччі помітно **вплинув** «Коментар до сну Сципіона» Макробія (IV ст. н. е.)...» [2, с. 109]

“*Many instances of this sort are described and illustrated in a 1979 book called Natural Likeness, by John Michell, a British enthusiast of the occult.*” [1, p. 54]

«Багато подібних прикладів **навів** британський окультист-ентузіаст Джон Мічелл у книжці «Природна схожість» (1979).» [2, с. 52]

В останньому прикладі додатково можна простежити вилучення лексеми, що призводить до певної втрати повноти значення та до іншої перекладацької лексико-семантичної трансформації – генералізації.

Конверсія іменників зустрічається рідше, ніж дієслів. Перекладачі звертаються до такої трансформації у випадках, якщо у мові перекладу немає відповідника лексеми.

“*Many pages inside the tabloid, we are informed about another item of possible interest. In "Doomsday Asteroids," an alleged top-secret document quotes.*” [1, p. 64]

«На інших сторінках цього випуску фігурували **не менш цікаві** речі: наприклад, «Астероїди Судного дня» ...» [2, с. 61]

Заміна прикметників та прислівників іншими частинами мови переважно зумовлена стилістичними міркуваннями. Трансформації зазвичай здійснюються за допомогою іменників, дієслів та прислівників. Проілюструємо сказане наступними прикладами:

“*Twenty-four hundred years ago, the aging and grumpy Plato...*” [1, p. 14]

«Дві тисячі чотиреста років тому старий **буркотун** Платон...» [2, с. 18]

“*The government newspaper lamented that "the superstition of feudal ideology is reviving in our countryside."*” [1, p. 25]

«Центральні газети нарікали, що «у селах відроджуються **забобони епохи феодалізму**».» [2, с. 29]

“Andrew Crosse creating microscopic insects *electrically* from salts...” [1, p. 75]

«Ендрю Кросс (він створював мікроскопічних комах із солей за допомогою електрики)...» [2, с. 70]

При перекладі маркерів інтертекстуальності виокремлених в дослідженому тексті особливою частотністю використання характеризується трансформація заміни членів речення. До прикладу, заміна граматичної основи – 28% – спостерігається в таких випадках:

“In a typical passage *Hippocrates wrote*:...” [1, p. 16]

«Ось характерна для Гіппократа думка:...» [2, с. 20]

“A most illuminating *book* called *How We Know What Isn't So: The Fallibility of Human Reason in Everyday Life*, by Thomas Gilovich, *shows*...” [2, p. 29]

«У чудовій книжці Томаса Гіловича «Як ми дізнаємося про те, чого нема. Повсякденні помилки людського розуму» *показано*...» [2, с. 32]

Нами було зафіксовано, що перекладач вдався до використання такого граматичного прийому, як додавання лексем – 28, 5 %. Наведемо кілька прикладів застосування цього прийому при перекладі тексту наукової тематики:

“RAINER MARIA RILKE, “*The Tenth Elegy*” (1923).” [1, p. 192]

«Райнер Марія Рільке, «Елегія десята» («Дуїнянські елегії», 1923).» [2, с. 168]

У наступному прикладі показано, що перекладач вніс до тексту маркер епістемічної модальності, що призвело до певної емпіфізації одиниці.

“Almost all the urgent requests by Mary were remarkable for their *prosaicness*.” [1, p. 146]

«Цікаво, що майже завжди Богородиця просить про щось прозаїчне.» [2, с. 131]

Вилучення лексем було зафіксовано при перекладі тексту, який аналізується тут у 38%. Ілюстративним матеріалом є:

*“We know from early work of the Canadian neurophysiologist Wilder Penfield that electrical stimulation of certain regions of the brain **elicits full-blown hallucinations.**”*
[1, p. 115]

*«Із ранніх робіт канадського нейрофізіолога Вайлдера Пенфілда відомо, що електрична стимуляція певних ділянок мозку **викликає галюцинації.**»* [2, с. 103]

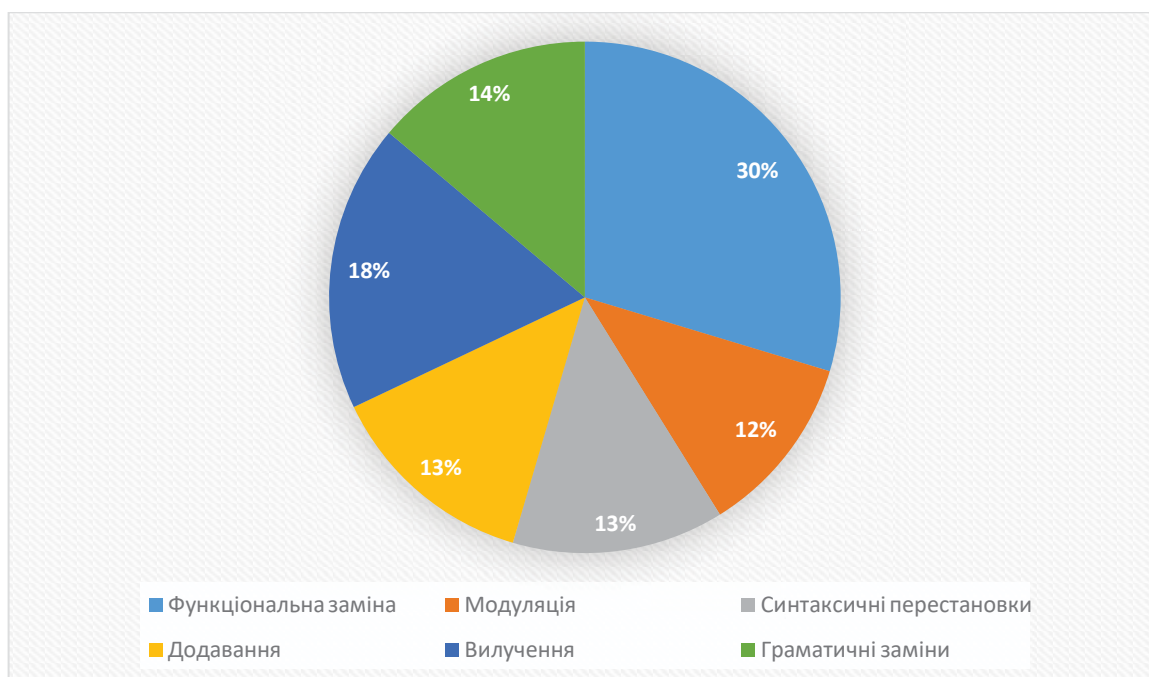
Варто звернути увагу на наступний приклад, в якому нами було визначено наступне: перекладач вилучив лексему “*alas*”, яка виражає зітхання та може бути перекладена українською за допомогою лексеми «*на жаль*». Замість неї він увів в речення частку «*то*», яка, на нашу думку, не передала прагматичної інтенції закладеної автором у тексті-джерелі.

*“... how alien, **alas**, are the streets of the city of grief...”* [1, p. 192]

*«...які **то** чужі нам всі вулиці Міста Страждань...»* [2, с. 168]

Виділяють також прийом дослівного перекладу або нульової трансформації, який полягає в заміні синтаксичної структури мови оригіналу на аналогічну структуру мови перекладу. Однак у нашому дослідженні не було зафіксовано прикладів використання такої трансформації.

Відсоткове співвідношення використання найчастотніших трансформацій для досягнення адекватності перекладу інтертекстуальних одиниць у науковому тексті проілюстровано за допомогою наступної діаграми.

3.2 Адаптація онімної лексики при перекладі

Онімна лексика є невід’ємною частиною будь-якої мови та культури, тому надзвичайно важливим є вміння правильно їх перекладати. Основною функцією онімів є диференціація та найменування окремих одиничних об’єктів.

Науковці виділяють у онімному просторі різні макрокласи, серед яких: антропоніми, топоніми, зооніми, теоніми, космоніми, ергоніми, міфоніми та інші. [12, с. 1]

У межах цього підрозділу нашим завданням є розглянути особливості перекладу антропонімів, що є маркерами категорії інтертекстуальності наукового тексту.

Тривалий час ведуться суперечки про найдоцільніші способи передачі антропонімів – власних особових імен людей. Оскільки онімна лексика належать до безеквівалентної, може здатися, що з усіх видів перекладу цей є найлегшим,

тому що не потребує багато розумових затрат, потрібно лише передати слово оригіналу за допомогою букв або звуків мови перекладу. У контексті сказаного слід зазначити, що подібна думка не має нічого спільного з реальністю, хоча існування проблеми пов'язаної з перекладом антропонімів і досі визначається не всіма мовознавцями.

Попри те, що є достатня кількість наукових розвідок з теми ономастики, на практиці перед перекладачами виникають труднощі. Визначити найкращий спосіб передачі власних імен є нелегким завданням для навіть досвідченого перекладача. Серед методів відтворення формальної подібності омоніма мовою перекладу виділяють транскрипцію та транслітерацію. Також у перекладознавстві виділяють змішане транскодування, адаптивне транскодування та калькування.

Розглянемо детально кожен з цих способів перекладу власних імен на матеріалі тексту *The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark* / Carl Sagan та його перекладу українською мовою виконаного Миколою Климчуком. У нашому дослідженні було розглянуто 143 випадки перекладу антропонімів.

Під прийомом транскрипції розуміють передачу звукової форми лексеми вихідної мови літерами мови перекладу. Цей метод перекладу був застосований у 36, 5% усіх випадків. Наведемо декілька прикладів транскрибованих імен та прізвищ зафіксованих у нашому дослідженні:

Jim Schnabel – Джим Шнабель, Baker – Бейкер, Wilder Penfield – Вайлдер Пенфілд, Carl Jung – Карл Юнг, Gerald Heard – Джеральд Герд, Thomas Hobbes – Томас Гоббс, William Blackstone – Вільям Блекстоун, David Hufford – Девід Гаффорд, Whitley Strieber – Вімлі Стрібер, Hal Lindsey – Гел Ліндсі, Charles Dickens – Чарльз Діккенс, Lawrence Wright – Лоуренс Райт, Sal Ivone – Сел Івоун і т.д.

Провівши кількісний аналіз перекладених мовних маркерів інтертекстуальності, ми дійшли висновку, що перекладач найчастіше, а саме у 58 випадках або 40, 5% вдавався до використання лексичної трансформації –

транслітерація. Транслітерація ж означає передачу лексичної одиниці вихідної мови по літерах. Зафіксованим нами ілюстративним матеріалом є:

Ludovico Sinistrari – Людовіко Сіністрарі, Gering – Герінг, Harold Kaplan – Гарольд Каплан, Ellen Bass – Еллен Басс, Corydon Hammond – Коридон Хаммонд, Kirk – Кірк, Rainer Maria Rilke – Райнер Марія Рільке, Edward Gibbon – Едвард Гіббон, Knud Rasmussen – Кнуд Расмуссен, Micromegas – Мікромегас, Mesmer – Месмер, Martin Gardner – Мартін Гарднер.

Варто зазначити, що на практиці транскрипція та транслітерація часто збігаються за формою, крім того, бувають випадки, коли в одній лексемі використовують обидва методи. Наприклад, *Richard Boylan – Річард Бойлен.*

Нами були зафіксовані випадки, коли перекладач при передачі власної назви в одному з її елементів використовує транскрипцію, а в іншому – транслітерацію, наприклад: при перекладі власного імені *John Michell – Джон Міччел* перша частина транскрибована, друга – транслітерована. Таким же способом перекладено *John Glenn – Джон Гленн, John Mack – Джон Мак, Gary Larson – Гері Ларсон, Michael Persinger – Майкл Персінгер, William Christian – Вільяма Крістіан, Jean Gerson – Жан Жерсон.*

При перекладі антропонімів можливе також застосування методу семантичної експлікації. У науковому тексті було встановлено декілька прикладів коментувального та уточнювального перекладу. Наприклад,

Rip – Рін ван Вінкль, словосполучення та експлікація спостерігалась про перекладі власного імені *JFK – Кеннеді*. Власне ім'я *Desiderius Erasmus* було перекладено *Еразм Роттердамський* у такий же спосіб – повне ім'я звучить латинською як *Desiderius Erasmus Roterdamus*.

Метод адаптивного транскодування є також поширеним при перекладі власних імен, застосовується у 14, 6 % випадків. Під цим методом розуміють процес, при якому форма слова у перекладній мові адаптується до граматичної чи

фонетичної структури мови перекладу. Проілюструємо це за допомогою наступних прикладів:

Theodore Flournoy – Теодор Флурнуа, *Plato* – Платон, *Pierre de Lancre* – П'єр де Лянкр, *Sigmund Freud* – Зігмунд Фрейд, *Lewis Vaughn* – Льюїс Вон, *Albert Einstein* – Альберт Ейнштейн, *Wang Hongcheng* – Ван Гончень.

Варто звернути увагу на власне ім'я *Joan of Arc*, в досліджуваному перекладі – *Жанна д'Арк*. Цей антропонім звучить французькою як *Jeanne d'Arc*, тому при перекладі українською було застосоване адаптивне транскодування.

При перекладі деяких антропонімів спостерігається редукування кінцевих літер, як от:

Socrates – Сократ, *Caesarius* – Цезарій, *Hippocrates* – Гіппократ, *Erasmus* – Еразм, перша частина власного імені *Jacques Vallee* – Жак Валле,.

Змішаним транскодуванням застосоване у 7% є переважне застосування транскрибування із елементами транслітерації. Наприклад,

Samuel Butler – Самуель Батлер, *Wilhelm Reich* – Вільгельм Райх, *Percival Lowell* – Персіваль Лоуелл.

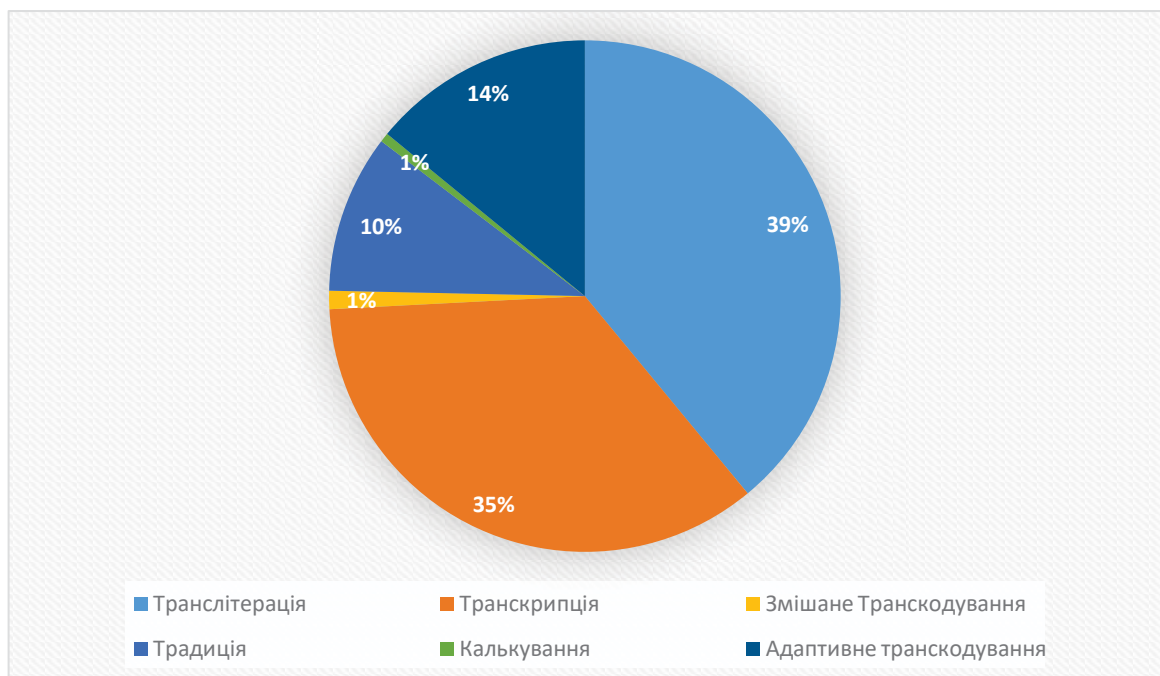
Деякі антропоніми – 10, 4 % – перекладаються відповідно до традиції. Ілюстративним матеріалом є:

Innocent – Іннокентій VIII, перша частина власних імен *Henry Kramer* – Генріх Крамер та *James Sprenger* – Іаков Шпренгер, біблійними *Jesus* – Ісус, *Mary* – Богородиця, *Virgin Mary* – Діва Марія та *John* – Іван.

Ми дійшли висновку, що калькування не є поширеним способом передачі антропонімів мовою перекладу. У відсотковому відношенні становить лише 0,6 %. За допомогою калькування лише одне власне ім'я *Alfonso the Wise*, яке в досліджуваному перекладі звучить як Альфонсо Мудрий.

У цілому проведені дослідження дозволяють стверджувати, що найпродуктивнішим методом перекладу антропонімів у науковому тексті є транслітерація та транскрибування. Перекладачі вдаються також до застосування методу адаптивного та змішаного транскодування. Невелика кількість власних імен була перекладена відповідно до традиції та методом калькування.

Відсоткове співвідношення використання різних трансформацій для досягнення адекватності перекладу інтертекстуальних одиниць у науковому тексті – іменних посилань – представлено на наступній діаграмі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Для адекватної передачі змісту цитат та збереження стилістичних особливостей перекладачі використовують низку трансформацій.

У перекладознавстві виділяють лексичні, лексико-семантичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації. Провівши кількісний аналіз перекладених одиниць мовних маркерів інтертекстуальності у науковому тексті, ми дійшли висновку, що найчастотнішими перекладацькими трансформаціями застосованими при перекладі цитат є лексико-граматична: функціональна заміна, лексичні: транслітерація та транскрипція, лексико-семантична: модуляція та граматичні, серед яких: додавання та вилучення лексем, заміна членів речення і синтаксичні перестановки.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що найпродуктивнішим методом перекладу іменних посилань у науковому тексті є транскрибування та транслітерація. Перекладачі вдаються також до застосування методу адаптивного та змішаного транскодуювання. Незначна кількість антропонімів була перекладена відповідно до традиції та методом калькування.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження було уточнено суть таких понять як «дискурс», «науковий дискурс», «інтертекстуальність», проведено аналіз перекладацького аспекту інтертекстуальних одиниць в наукових текстах з метою визначити способи перекладу, використання яких сприяє забезпеченню адекватності перекладу англійського тексту українською мовою.

У нашій роботі ми дотримуємось точки зору, що дискурс – це поєднання когнітивного процесу із створенням мовленнєвого акту та контекстом, а текст трактуємо як комунікативну систему, продукт мовленнєвої діяльності. У терміні дискурс підкреслюється процесуальність мовленнєвої дії, текст є результатом, частиною процесу.

Метою наукового дискурсу є формування нового знання про світ, представленого у вербальній формі та обумовленого комунікативними особливостями наукового спілкування. Основними ознаками наукового дискурсу є точність, чіткість і ясність викладу тексту, нейтральність. До основних ознак лексичного складу наукового дискурсу належать використання термінів, складних синтаксичних конструкцій, цитат та посилань на першоджерела.

Встановлено мовні і функціональні особливості науково-популярного тексту, серед яких: конкретність, об'єктивність, чіткість, емоційна нейтральність, спрощеність змісту та викладу інформації.

Розгляд поняття прецедентного тексту у площині наукового дискурсу дозволив виокремити їх жанри – науково-дослідницькі роботи класиків науки, відомі монографії та статті, афоризми, вислови і цитати науковців. роботи класиків науки, відомі монографії та статті, афоризми, вислови та цитати науковців.

Аналіз поняття «інтертекстуальність», яке вказує на зв'язок окремого тексту з іншими текстами у плані змісту, структури та формально-знакового вираження та дослідження ілюстративного матеріалу уможливили детальний розгляд таких типів

інтертекстуальних зв'язків: власне текстовий тип інтертекстуальних зв'язків, що реалізується за допомогою маркерів орієнтованих на вербалізоване відтворення претексту в структурі нового тексту; паратекстовий тип інтертекстуальних зв'язків, тобто маркери, що формально вказують на претекст, але не мають словесного вираження в тексті та вертикальний тип, який у науковому мовленні реалізується засобами іншомовних та одномовних міжтекстових зв'язків.

У нашому дослідженні ми розглянули особливості реалізації вищезазначених типів інтертекстуальних зв'язків на матеріалі текстів *The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark* С. Sagan, "Exploring Physical Phenomena. What happens when light from the Sun shines on the Earth?" Е. Van Zee, Е. Gire, "Light and Matter" В. Crowell. Наша наукова розвідка уможливила визначення прямих цитат як центральних компонентів категоріального поля інтертекстуальності у науковому тексті. Окрім них, до поля належать непрямі цитати та посилання.

На основі аналізу 200 маркерів інтертекстуальності в англійському науково-популярному тексті та їх перекладу українською мовою було встановлено, що з метою досягнення адекватності при перекладі інтертекстуальних одиниць в проаналізованому тексті були найчастіше використані наступні перекладацькі трансформації: серед лексико-семантичних – модуляція – 53%, граматичних – вилучення – 38%, додавання – 28, 5%, граматичні заміни – 28% та синтаксичні перестановки – 28, 5%, лексико-граматичних – функціональна заміна – 87% та лексичних – транскрипція – 36, 5% та транслітерація – 40, 5%.

Проведене дослідження також дозволяє стверджувати, що найпродуктивнішим методом перекладу антропонімів у науковому тексті є транскрибування та транслітерація. Перекладачі вдаються також до застосування методу адаптивного та змішаного транскодування. Невелика кількість власних імен була перекладена відповідно до традиції та методом калькування. Таким чином у процесі виконання роботи її мета було досягнуто, а завдання вирішені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулфанова А. А. Научный дискурс о тексте. *Текст и дискурс: традиционный и когнитивнофункциональный аспекты исследования* : сб. науч. тр. Рязань : 2002. С. 119–124.
2. Аликаев Р. С. Язык науки в парадигме современной лингвистики. Нальчик : Эль-Фа, 1999. 317 с.
3. Алексеева И. С. Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. Санкт-Петербург : Институт иностранных языков, 2000. 192 с.
4. Арутюнова Н. Д. Дискурс. Речь. Лингвистический энциклопедический словарь. гл. ред. В. Н. Ярцева. 2-е изд., доп. Москва : Большая российская энциклопедия, 2002. 709 с.
5. Баженова Е. А. Научный текст в аспекте политекстуальности. *Вестник Пермского университета*. Вып. 5, 2009. Пермь : Изд-во Пермского ун-та. С. 24-31.
6. Барт Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика. Москва : Прогресс, 1978 . 616 с.
7. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе: Очерки по истории поэтики. Вопросы литературы и эстетики. Москва : 1975. 407 с.
8. Борисов В. А. Лінгвокомунікативний аспект українського мовознавчого дискурсу : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2011. 20 с.
9. Бочарникова Е. А. Актуализация категории интертекстуальности в научном экономическом тексте : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Астрахань, 2009. 24 с.
10. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000. уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
11. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск : БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. 308 с.

12. Вербич С. О. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. *Вісник НАН України*. Київ, 2008. № 5. С. 54–60.
13. Галицька О. Б. Рекурсивний та прокурсивний зв'язок у сучасному німецькомовному екодискурсі. *Науковий вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Філол. науки. 2011. № 5 (ч. 2). С. 22–27.
14. Галич В. М. Семіотика інтертекстуальності публіцистичного тексту: соціально-комунікативна рецепція : монографія. Рівне : ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка», 2015. 120 с.
15. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 2009. 144 с.
16. Гарбовский Н. К. Теория перевода. Москва : Издательский Дом МГУ, 2004. 544 с.
17. Гніздечко О. М. Авторизація наукового дискурсу: комунікативнопрагматичний аспект (на матеріалі англомовних статей сучасних європейських та американських лінгвістів) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2005. 203 с.
18. Денисова Г. В. В мире интертекста: язык, память, перевод. Москва : Азбуковник, 2003. 270 с.
19. Дускаева Л. Р. Функционально-стилистическая категория диалогичности в газетно-публицистических текстах : дисс. ... канд. филол. наук: 10. 01. 10. Москва, 2004. 359 с.
20. Зализняк А. А. Семантика кавычек. *Труды Международного семинара «Диалог 2007» по компьютерной лингвистике и ее приложениям*. Москва, 2007. URL: http://www.philology.ru/linguistics2/zaliznyak_anna-07.htm
21. Заніздра В. В. Аспекти інтерпретації наукового тексту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія № 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). За ред. академіка Л. І. Мацько. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 3. С. 97–102.

22. Заніздра В. В. Явище інтертекстуальності в науковому тексті. *Мовознавчий вісник: зб. наук. праць*. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; відп. ред. Г. І. Мартинова. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2010. Вип. 10. С. 157–159.
23. Зражевська Н. І. Інтертекстуальна парадигма журналістського тексту. *Стиль і текст : зб. наук. ст.* Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Інститут журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2007. Вип. 8. С. 89–99.
24. Іванюха Т. В. Інтертекстуальність як жанротвірний чинник у сучасній українській есеїстиці. Т. В. Іванюха, Г. О. Полякова. *Держава та регіони*. Серія : Соціальні комунікації. 2015. Вип 3. С. 43–48.
25. Ільченко О. М. Етикет англомовного наукового дискурсу : моногр. Київ : ІВЦ «Політехніка», 2002. 288 с.
26. Казаева С. А. Особенности реализации категории интертекстуальности в современных английских научных и газетных текстах : дисс. канд. филол. наук : 10.02.04: Санкт-Петербург, 2003, 169 с.
27. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
28. Караулов Ю. Н. Роль прецедентных текстов в структуре и функционировании языковой личности. *Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы*. Москва : Русский язык, 1986. С. 105–126.
29. Кожина М. Н. О диалогичности письменной научной речи. Русский язык за рубежом. Москва : Ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина, 1981. № 6. С. 77–82.
30. Кожина М. Н. О специфике художественной и научной речи в аспекте функциональной стилистики. Пермь, 1966. 213 с.
31. Кожина М. Н. О функциональных семантико-стилистических категориях в аспекте коммуникативной теории языка. Разновидности и жанры научной прозы: Лингвостилистические особенности. Москва : Наука, 1989. С. 7–12.
32. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва : ЭТС, 2002. 424 с.

33. Костенко В. Г. Особливості реалізації категорії інтертекстуальності в інтродуктивній частині наукових журнальних статей. *Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова*. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. Київ : НПУ, 2007. Вип. 2. С. 76–81.
34. Красавцева Н. А. Выражение диалогичности в письменной научной речи (на материале английского языка) : дисс. ... канд. филол. наук. Пермь, 1987. 254 с.
35. Кристева Ю. Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму. Москва, 2000. С. 427-457.
36. Кристева Ю. Текст романа. Избранные труды: Разрушение поэтики; пер. с фр. Г. К. Косикова, Б. П. Нарумова. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. 656 с.
37. Кучинский Г. М. Мышление и диалог. Минск : Изд-во БГУ, 1983. 190 с.
38. Лаптева О. А. О некоторых синтаксических тенденциях в стиле современной научной прозы (по материалам редакторской правки). Развитие синтаксиса современного русского языка. Москва : Наука, 1966. С. 186–223.
39. Левицкая Т. Р., Фитерман А. М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. Москва : Издательство Литературы на иностранных языках, 1983. 264 с.
40. Михайлова Е. В. Интертекстуальность в научном дискурсе : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Волгоград, 1999. 21 с.
41. Никульшина Н. Л. Письменный научный дискурс как объект моделирования в учебных целях. *Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки*. 2008. №3 (59). С. 245–250.
42. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. з алгоритмічними приписами. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 371 с.
43. Ревзина О. Г. Лингвистика XXI века : на путях к целостности теории. *Критика и семиотика*. Новосибирск, 2004. Вып. 7. С. 11–20.
44. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Москва : Валент, 2007. 244 с.

45. Рикер П. Конфликт интерпретаций (Очерки о герменевтике). Москва : Медиум, 1995. 415 с.
46. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
47. Скрипак И. А. Интертекстуальность как категориальный признак современного научного дискурса. *Известия Российского государственного педагогического университета имени А. И. Герцена*. 2008. № 74. С. 450–453
48. Скрипак И. А. Языковое выражение экспрессивности как способа речевого воздействия в современном научном дискурсе (на материале статей лингвистического профиля на русском и английском языках) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Ставропольский государственный педагогический институт. Ставрополь, 2008. 26 с.
49. Смирнов И. П. Порождение интертекста. Элементы интертекстуального анализа с примерами из творчества Б. Л. Пастернака. Санкт-Петербург : СПбГУ, 1995. 193 с.
50. Тихомирова Л. С. Интертекстуальность как предпосылка нового знания в научном тексте. Российская и зарубежная филология. *Вестник Пермского университета*. Пермь, 2009. Вып. 4. С. 19–24.
51. Фатеева Н. А. Интертекст в мире текстов: Контрапункт интертекстуальности. Москва : Ком. Книга, 2007. 280 с.
52. Чернявская В. Е. Интерпретация научного текста : учеб. пособие. Изд. 5-е. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. 128 с.
53. Чернявская В. Е. Лингвистика текста: поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность : учеб. пособие. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 248 с.
54. Чмиленко Ф. О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Дніпро : РВВ ДНУ, 2014. 48 с.
55. Шаповал М. О. Интертекстуальність: історія, теорія, поетика : навч. посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 167 с.

56. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика: Статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 2019. 216 с.
57. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. Київ : АртЕк, 1998. 336 с.
58. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Bangor : University of Wales, 2010. 524 p.
59. De Beaugrande R. A., Dressler W. U. Introduction to Text Linguistics. Berlin, 1981. URL: https://www.academia.edu/31596533/Introduction_to_Text_Linguistics
60. Harris Z. S. Discourse Analysis. *Language*, Vol. 28, No. 1 (Jan. - Mar., 1952), P. 1-30.
61. Hawthorn J. A. Concise Glossary of Contemporary Literary Theory. London, 1992. 210 p.
62. Irwin W. Against Intertextuality. *Philosophy and Literature*, Vol. 28, Number 2, October 2004, P. 227–242.
63. Ott B., Cameron W. Intertextuality: Interpretive Practice and Textual Strategy, *Critical Studies in Media Communication* Vol. 17, No.4, December 2000, P. 429-446.
64. Roth W. M. Telling in purposeful Activity and the emergence of Scientific Language. Establishing scientific classroom discourse communities : multiple voices of teaching and learning research. Mahwah : Lawrence Erlbaum, 2005. 32 p.
65. Sager S. Intertextualität und die Interaktivität von Hypertexten. *Textbeziehungen: Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*. Tübingen: Stauffenburg, 1997. P. 109–123.
66. Schiffrin D. Approaches to discourse. Cambridge : Blackwell, 1994. 470 p.
67. Widdowson H. G. An applied linguistic approach to discourse analysis. Edinburgh : University of Edinburgh, 1973. 413 p.

68. Van Zoonen L. Intertextuality. The International Encyclopedia of Media Effects. Wiley- Blackwell, 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/313405629_Intertextuality

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Sagan C. The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark. London :
Headline, 1997. 438 p.
2. Саган К. Світ, повний демонів. Наука, як свічка у п'тьмі : переклад з
англійської Миколи Климука, Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного
Дозвілля», 2016. 384 с.
3. Van Zee E, Gire E. Exploring Physical Phenomena What happens when light from
the Sun shines on the Earth? Corvallis : Oregon State University, 2019. 741 p.
4. Crowell B. Life and Matter Fullerton, California, 2010. 1011 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця «Типи перекладацьких трансформацій (на матеріалі тексту ‘The Demon Haunted-World. Science as a Candle in the Dark’ by Carl Sagan та його перекладу українською)»

№	Приклад	Переклад	Трансформація
1.	All our science, measured against reality, is primitive and childlike—and yet it is the most precious thing we have. ALBERT EINSTEIN (1879-1955) [1, p. 10]	Супроти реальності вся наша наука примітивна і дитяча, але це найцінніше, що в нас є. Альберт Ейнштейн (1879—1955) [2, с. 15]	Граматичні: заміна граматичної основи речення, вилучення. Лексичні: власне ім'я перекладене способом змішаного транскодування. На сучасному етапі
2.	A few books —Dorothy Vitaliano's Legends of the Earth, for example— ... [1, p. 13]	Деякі автори, наприклад, Дороті Віталіано у книжці «Легенди Землі»... [2, с. 17]	Граматичні: заміна граматичної основи речення, синтаксичні перестановки. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власна назва за допомогою змішаного транскодування.

3.	<p>Twenty-four hundred years ago, the aging and grumpy Plato, in Book VII of the Laws, gave his definition of scientific illiteracy: Who is unable to count one, two, three, or to distinguish odd from even numbers [1, p. 14]</p>	<p>Дві тисячі чотириста років тому старий буркотун Платон у сьомій книзі «Законів» так писав про наукову грамотність:... якщо вона не знає, що таке один, два, три, і взагалі що таке парне й непарне; [2, с. 18]</p>	<p>Граматичні: заміна прикметника «<i>grumpy</i>» іменником, заміна присудка в першій частині речення, заміна членів речення в другій частині речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна присудка в першій частині речення, антонімічна заміна «<i>illiteracy</i>», при перекладі – грамотність.</p> <p>Лексичні: власне ім'я транскрипція.</p>
4.	<p>In a typical passage Hippocrates wrote: "Men think epilepsy divine, merely because they do not understand it. But if they called everything divine which</p>	<p>Ось характерна для Гіппократа думка: «Люди вважають епілепсію божественною, бо не розуміють її. Та якщо називати</p>	<p>Граматичні: заміна граматичної основи речення, компенсація членів речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p>

	they do not understand, why, there would be no end of divine things." [1, p. 16]	божественним усе, чого не розумієш, то не буде йому кінця-краю». [2, с. 20]	Лексико-семантичні: емфатизація «кінця-краю». Лексичні: власне ім'я транскодується.
5.	He urged careful and meticulous observation: "Leave nothing to chance. Overlook nothing. Combine contradictory observations. Allow yourself enough time." [1, p. 16]	Він закликав робити ретельне обстеження: «Нічого не залишай випадку. Нічого не пропускай. Поєднуй різні погляди. Не поспішай». [2, с. 20]	Граматичні: додавання та вилучення членів речення. Лексико-граматичні: антонімічний переклад, функціональна заміна.
6.	It was very like what the historian Edward Gibbon described for the entire Eastern Empire, whose capital was Constantinople: In the revolution often centuries, not a single discovery was made to exalt the dignity or	Історик Едвард Гіббон писав про це: За десять століть не було зроблено жодного відкриття в ім'я слави і блага людини. [2, с. 21]	Граматичні: вилучення членів речення, заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: генералізація, нейтралізація.

	promote the happiness of mankind. [1, p. 17]		Лексичні: власне ім'я транслітерується.
7.	Does it matter? where ignorance is bliss, Tis folly to be wise. wrote the poet Thomas Gray. [1, p. 20]	Яка, зрештою, різниця, «якщо в незнанні благодать, а в мудрості немає слави», як писав поет Томас Грей? [2, с. 24]	Грамматичні: заміна граматичної основи речення, конверсія частин мови, заміна типу речення. Лексико-граматичні: антонімічний переклад, функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я транслітерується.
8.	Edmund Way Teale in his 1950 book Circle of the Seasons understood the dilemma better... [1, p. 20]	Едмунд Вей Тіл у книжці «Пори року по колу» (1950) висловив цю думку чіткіше:...[2, с.24]	Грамматичні: заміна членів речення, вилучення. Лексико-семантичні: « <i>чіткіше</i> » – конкретизація. Лексичні: Власне ім'я транскодується. Назва книги піддається

			лексико-семантичній трансформації – модуляції.
9.	In The Genealogy of Morals, Friedrich Nietzsche, as so many before and after, decries the "unbroken progress in the self-belittling of man" brought about by the scientific revolution. [1, p. 20]	У «Генеалогії моралі» Фрідріх Ніцше, як багато інших мислителів і до, і після нього, нарікає на «безупинний прогрес у самоприниженні людини», підживлюваний науковою революцією.[2, с. 24]	Граматичні: додавання займенника. Лексико-семантичні: Лексичні: власне ім'я транскрибується, назва книги перекладається відповідником.
10.	Nietzsche mourns the loss of "man's belief in his dignity, his uniqueness, his irreplaceability in the scheme of existence ".[1, p. 20]	Ніцше шкодує, що людина втратила віру у власну гідність, унікальність і незамінність у світі.[2, с. 24]	Граматичні: додавання членів речення та граматична заміна, внутрішнє членування речення з простого в складне. Лексичні: власне ім'я транскрибується.
11.	The enchanted fish or the genie from the lamp will grant us three	Спіймав золоту рибку, або викликав джина із лампи — і на тобі три	Граматичні: заміна підмета та присудка,

	wishes — anything we want except more wishes. [1, p. 22]	бажання (крім бажання загадувати бажання).[2, с. 26]	заміна інших членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна у двох частинах речення. Лексико-семантичні: «золота рибка» – гіперонімічне перейменування
12.	Leon Trotsky (1) described it for Germany on the eve of the Hitler (2) takeover...[1, pp. 24-25]	Ось як Лев Троцький (1) писав про Німеччину напередодні приходу Гітлера (2) до влади...[2, с. 28]	Грамматичні: додавання, заміна присудка. Лексичні: власне ім'я (1) перекладене способом адаптивного транскодування, власне ім'я (2) – транслітерації.
13.	The government newspaper lamented that "the superstition of feudal ideology is	Центральні газети нарікали, що «у селах відроджуються забобони епохи феодалізму».[2, с. 29]	Грамматичні: вилучення займенника, синтаксичні перестановки.

	reviving in our countryside." [1, p. 25]		Переклад максимально наближений до оригіналу.
14.	Wang Hongcheng, an amateur chemist, claimed to have synthesized a liquid, small amounts of which, when added to water, would convert it to gasoline or the equivalent. [1, p. 26]	Хімік-любитель на ім'я Ван Гончень заявив, що синтезував рідину, яка при додаванні у воду перетворює її на бензин або аналогічне паливо.[2, с. 29]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, заміна частин мови. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: «аналогічне паливо» – модуляція. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою адаптивного транскодування.
15.	"For Man is a giddy thing (1)," teaches (2) William Shakespeare. [1, p. 29]	«Людина-бо — істота (1) мінлива», — застерігав (2) Шекспір. [2, с. 32]	Грамматичні: вилучення Лексико-семантичні: (1), (2) —

			<p>конкретизація, емфатизація.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією.</p>
16.	<p>A most illuminating (1) book called How We Know What Isn't So: The Fallibility of Human Reason in Everyday Life, by Thomas Gilovich, shows...[2, p. 29]</p>	<p>У чудовій (1) книжці Томаса Гіловича «Як ми дізнаємося про те, чого нема. Повсякденні помилки людського розуму» показано...[2, с. 32]</p>	<p>Граматичні: заміна граматичної основи, зміна виду речення з цілого на неповне.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) –нейтралізація.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією.</p>
17.	<p>... from an Iglulik Inuit prose poem, early twentieth century, told by INUGPASUGJUK to KNUD RASMUSSEN, the Greenlandic arctic explorer [1, p. 32]</p>	<p>... Інуїтська поема в прозі, записана дослідником Арктики Кнудом Расмуссеном на початку XX століття [2, с. 34]</p>	<p>Граматичні: синтаксичні перестановки, вилучення.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене транслітерацією.</p>
18.	<p>A Candle in the Dark is the title of a courageous,</p>	<p>«Свічка у п'їтьмі» — так називалася смілива</p>	<p>Граматичні: заміна членів речення,</p>

	largely Biblically based, book by Thomas Ady, published in London in 1656, attacking the witch hunts then in progress as a scam "to delude the people." [1, p. 34]	книжка Томаса Еді, опублікована в Лондоні 1656 року. Посилаючись на Біблію, він критикував полювання на відьом і називав його «облудою людей». [2, с. 35]	компенсація, зовнішнє членування речення, синтаксичні перестановки. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене транслітерацією, назва книги перекладена дослівно.
19.	Ady also warned of the danger that "the Nations [will] perish for lack of knowledge." [1, p. 34]	Еді застерігав, що «народи погубить невігластво». [2, с. 36]	Грамматичні: вилучення, заміна членів речення в другій частині речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: «невігластво» - модуляція, емпатизація.

			Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.
20.	One of the great commandments of science is, "Mistrust arguments from authority." [1, p. 36]	Одна з перших заповідей науки: «Авторитет нічого не доводить». [2, с. 38]	Граматичні: заміна граматичної основи. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
21.	So are our emotions in the presence of great art or music or literature, or of acts of exemplary selfless courage such as those of Mohandas Gandhi or Martin Luther King, Jr. [2, p. 37]	Такі самі емоції викликає шедевр музики, літератури або приклад самопожертви, як-от життя Мохандаса Ганді чи Мартіна Лютера Кінга. [2, с. 38]	Граматичні: заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власні імена перекладені способом транскрибування.
22.	The British physicist Michael Faraday warned of the powerful temptation to seek for such evidence and appearances as are in the favour of our desires, and to disregard those	Британський фізик Майкл Фарадей попереджав про сильну спокусу шукати підтвердження своїм бажанням і відкидати те, що їм суперечить... [2, с. 41]	Граматичні: вилучення членів речення. Лексичні: власне ім'я перекладено адаптивним транскодуванням.

	which oppose them. . . [1, p. 40]		
23.	Science, Ann Druyan notes, is forever whispering in our ears, "Remember, you're very new at this. You might be mistaken. You've been wrong before." [1, p. 42-43]	Як зауважила Ен Дріен, наука постійно шепоче на вухо: «Не забувай: ця сфера нова для тебе. Ти можеш помилятися. Ти, бувало, помилявся». [2, с. 43]	Граматичні: додавання членів речення, синтаксична перестановка. Лексико-граматичні: антонімічний переклад, функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено адаптивним транскодуванням.
24.	The moon leaps In the Great River's current. Floating on the wind, What do I resemble?(1) DU FU , "Traveling at Night" (China, Tang Dynasty (2), 765) [1, p. 49]	Місяць пірнає У хвили Великої річки... На кого я схожий, Коли мене вітер несе?(1) Ду Фу, китайський поет династії Тан(2), «Мандрівка вночі» (765) [2, с. 48]	Граматичні: (1) додавання граматичної основи, синтаксична перестановка. Лексико-граматичні: функціональна заміна. (2) – описовий переклад (експлікація).

			Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.
25.	Many instances of this sort are described and illustrated in a 1979 book called <i>Natural Likeness</i> , by John Michell, a British enthusiast of the occult. [1, p. 54]	Багато подібних прикладів навіть британський окультист-ентузіаст Джон Мічелл у книжці «Природна схожість» (1979). [2, с. 52]	Граматичні: заміна граматичної основи речення, синтаксична перестановка. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: перша частина власного імені перекладена транскрипцією, друга – транслітерацією.
26.	"The whole landscape revealed itself," Michell says, "as the creation of a single thought." [1, p. 54]	«Цілий пейзаж відкрився в єдиному замислі», — писав Мічелл. [2, с. 52]	Граматичні: синтаксична перестановка, вилучення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.

27.	... — all processed through the humanbiased filter of our perception Michell describes as "materialism" and a "nineteenth-century delusion." [1, p. 55]	... вони проходять фільтр людського сприйняття, Мічелл називає «матеріалізмом» та «оманою XIX століття» [2, с. 54]	Грааматичні: вилучення. Загалом переклад близький до оригіналу. Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.
28.	Of the images he presents, Michell concludes that their mystery remains essentially untouched, a constant source of wonder, delight and speculation. [1, p. 55]	Мічелл підсумовує наведені у книжці приклади так: ...їхня таємниця залишається нерозгаданою, це постійне джерело подиву, захвату і здогадів. [2, с. 54]	Грааматичні: вилучення, синтаксична перестановка. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.
29.	Beginning with John Glenn's evocative report of "fireflies" surrounding his space capsule... [2, p. 56]	Відколи Джон Гленн сказав, що довкола його капсули літали «світлячки»... [2, с. 54]	Грааматичні: компенсація, вилучення « <i>evocative report</i> », заміна членів речення.

			<p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексико-семантичні: вилучення «<i>evocative report</i>» призвело до нейтралізації.</p> <p>Лексичні: перша частина власного імені перекладена транскрипцією, друга – транслітерацією.</p>
30.	The headline in the November 20, 1984 Weekly World News, a supermarket (1) tabloid not celebrated for its integrity, read (2): SOVIET SCIENTIST'S AMAZING (3) CLAIM: RUINED TEMPLES (4) FOUND ON MARS. SPACE PROBE DISCOVERS REMAINS OF 50,000-YEAR-OLD	Заголовок дешевого (1) таблоїда Weekly World News за 20 листопада 1984 року кричав (2): СЕНСАЦІЙНА (3) ЗАЯВА РАДЯНСЬКИХ УЧЕНИХ! ЗРУЙНОВАНИЙ ХРАМ (4) НА МАРСІ! КОСМІЧНИЙ АПАРАТ ВІЯВІВ РЕШТКИ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ВІКОМ 50 000 РОКІВ! [2, с. 57]	<p>Грамматичні: синтаксичні перестановки, вилучення, заміна неокличного речення окличним, (4) – заміна числа іменника.</p> <p>Лексико-семантичні: (1), (2), (3) – емпатизація.</p>

	CIVILIZATION [1, pp. 59-60]		
31.	The tabloid Weekly World News for September 14, 1993 devoted its front page to the headline "New NASA Photo Proves Humans Lived on Mars!" [1, p. 61]	Weekly World News за 14 вересня 1993 року віддав цій темі першу шпальту: «Нові фотографії НАСА доводять: на Марсі жили люди!». [2, с. 59]	Граматичні: вилучення « <i>tabloid</i> », синтаксична перестановка. Переклад подібний до оригіналу.
32.	One of the Mars face enthusiasts(<i>1</i>) now announces BREAKTHRU NEWS OF THE CENTURY...[1, p. 63]	Один ентузіаст «марсіанської цивілізації»(<i>1</i>) оголошує: Сенсація століття!...[2, с. 61]	Граматичні: вилучення Лексико-граматичні: (<i>1</i>) – дескриптивна перефраза.
33.	The August 18,1992 issue of Weekly World News reports the discovery by "a secret NASA satellite" of "thousands maybe even millions of voices" emanating from the black hole at the center	Вісімнадцятого серпня 1992 року Weekly World News повідомила, що «секретний супутник НАСА» зафіксував «тисячі, а можливо, й мільйони голосів», які линули із чорної діри	Граматичні: компенсація членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.

	of the galaxy M51. [1, p. 63]	в центрі галактики M51. [2, с. 61]	
34.	The July 20, 1993 WWN sports (1) a banner headline, "Clinton (2) Meets With JFK (3)!" [1, p. 64]	Двадцятого липня 1993-го Weekly World News спокушала (1) читачів заголовком «Клінтон (2) зустрічається з Кеннеді (3)». [2, с. 61]	Грааматичні: додавання «читачів», заміна окличного речення неокличним. Лексико-семантичні: (1) – модуляція, конкретизація та емпатизація. Лексичні: (2) – транслітерація, (3) – експлікація та транслітерація.
35.	Many pages inside the tabloid, we are informed about another item of possible interest. In "Doomsday Asteroids," an alleged top-secret document quotes. [1, p. 64]	На інших сторінках цього випуску фігурували не менш цікаві речі: наприклад, «Астероїди Судного дня»... [2, с. 61]	Грааматичні: зовнішнє членування речення, заміна членів речення, вилучення членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
36.	President Clinton is described as being kept	Президента Клінтона, мовляв, «постійно	Грааматичні: заміна присудка.

	"constantly informed of the asteroid's position and speed." [1, p. 64]	інформують про швидкість і положення» цього астероїда. [2, с. 61]	Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.
37.	Sal Ivone, the managing editor of Weekly World News, discussing the stories he publishes, says "For all I know, they could be the product of active imaginations. " [1, p. 64]	Видавець Weekly World News Сел Івоун про публікації своєї газети говорить так: «Наскільки я можу судити, вони бувають плодом жвавої уяви.» [2, с. 62]	Граматичні: компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено транскрибуванням.
38.	"Truly, that which makes me believe there is no inhabitant on this sphere, is that it seems to me that no sensible being would be willing to live here." [2, p. 68]	— Через те я думаю, що ця планета незаселена. Та й які розумні істоти погодяться на ній жити? [2, с. 65]	Граматичні: вилучення, зовнішнє членування речення, заміна типу речення: розповідного питальним, заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
39.	"Well, then!" said Micromegas, "perhaps the beings that inhabit it do not possess good	Ну, можливо, ця планета не для розумних істот, — відповів Мікромегас.	Граматичні: синтаксична перестановка, заміна

	sense." One alien to another, on approaching the Earth, in VOLTAIRE'S Micromegas: A Philosophical History (1752) ." [1, p. 68]	Один прибулець іншому, наближаючись до Землі. Вольтер, «Мікромегас» (філософська історія, 1752) [2, с. 65]	граматичної основи, вилучення Лексичні: власне ім'я перекладено транскрибуванням.
40.	Contrary to many media reports,* * For example, the September 4, 1994 Publishers Weekly: "According to a Gallup [sic] poll, more than three million Americans believe they have been abducted by aliens." [1, p. 72]	На відміну від повідомлень у пресі ¹ ¹ Наприклад, журнал «Паблішерс віклі» за 4 вересня 1994 року писав: «Згідно з опитуваннями Гелапа [sic], понад три мільйони американців вважають, що їх викрадали прибульці». (Прим. авт.) [2, с. 66]	Грааматичні: додавання та вилучення членів речення. Лексичні: назва журналу та назва інституту транскрибовані.
41.	"One unerring mark of the love of truth," wrote John Locke in 1690, "is not entertaining any proposition with greater assurance than the	«Безпомильна ознака любові до істини, — писав Джон Локк 1690 року, — приймати будь-яку гіпотезу не більше, ніж	Грааматичні: вилучення, конверсія частини мови «приймати»

	proofs it is built upon will warrant." [1, p. 72]	дозволяють докази, на які вона спирається». [2, с. 67]	Лексичні: власне ім'я перекладено транскрибуванням.
42.	The prevailing climate was summarized in Life magazine a few years later, in these words: "These objects cannot be explained by present science as natural phenomena. [1, p. 72-73]	Загальну атмосферу підсумував через кілька років журнал Life: «Сучасна наука не може пояснити ці явища дією сил природи...» [2, с. 68]	Грамматичні: синтаксична перестановка, заміна граматичної основи, вилучення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
43.	I came upon a book called <i>Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Crowds</i> , written by Charles Mackay in 1841, and still in print. [1, pp. 72-73]	Мені трапилася книжка Чарльза Маккея «Дивовижні забобони й безумства натовпу», яку надрукували ще 1841 року й перевидають досі. [2, с. 68]	Грамматичні: заміна граматичної основи речення, вилучення, синтаксична перестановка. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено транскрибуванням.
44.	In it could be found the histories of boom-and-	У ній були історії про фінансові піраміди (1),	Грамматичні: заміна граматичної основи

	bust economic crazes (1), including the Mississippi and South Sea "Bubbles"... [1, p. 73]	зокрема про «бульбашку» Міссісіпської компанії та «бульбашку» Компанії Південних морів... [2, с. 68]	речення, конверсія частин мови, заміна типу речення. Лексико-функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – модуляція.
45.	Entertainingly portrayed was the Count of St. Germain, who dined out on the cheerful pretension that he was centuries old (1) if not actually immortal. [1, p. 73]	Ще там була кумедна історія про графа Сен-Жермена, який розповідав, що живе на світі вже багато століть (1), а то й узагалі безсмертний. [2, с. 68]	Граматичні: заміна членів речення, компенсація, додавання. Лексико-граматичні: функціональна заміна, антонімічний переклад. Лексико-семантичні: (1) – модуляція Лексичні: власне ім'я перекладене способом змішаного транскодування.
46.	"You forget, sir," was the reply, "I have been	«Ви забуваєте, сір, — відповідав слуга, — що	Граматичні: додавання члену

	only five hundred years in your service." [1, p. 73]	я служу у вас лише п'ятсот років». [2, с. 68-69]	речення, синтаксична перестановка. Лексико-семантичні: «слуга» – конкретизація.
47.	A riveting chapter on the Crusades (1) began Every age has its peculiar folly... [1, p. 73]	Цікавезний розділ про хрестові походи (1) починався так: У кожної епохи своє особливе шаленство... [2, с. 69]	Граматичні: заміна граматичної основи у другій частині речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – гіперонімічне перейменування.
48.	Mesmer became a sensation. He called it (1) "animal magnetism." [1, p. 74]	Месмер став сенсацією. Він називав свій метод (1) «тваринним магнетизмом» [2, с. 70]	Граматичні: заміна члену речення з метою уточнення. Лексико-семантичні: (1) – конкретизація. Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.

49.	One of them later urged the following attitude of mind for best results: Forget for a while all of your knowledge of physics. . . [1, p. 74]	Один чоловік згодом писав, який настрій дає найкращі результати: Забудьте все, що ви знаєте про фізику... [2, с. 70]	Граматичні: заміна членів речення, вилучення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
50.	Oh, yes, a final piece of advice: "Never magnetize before inquisitive persons." [1, p. 75]	А, ще ж остання порада: «Ніколи не займайтеся магнетизмом у присутності допитливих осіб». [2, с. 70]	Граматичні: вилучення, компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
51.	Another eye-opener was Martin Gardner's Fads and Fallacies in the Name of Science. [1, p. 75]	Очі мені відкрила ще одна книжка — «Химери й помилки в ім'я науки» Мартіна Гарднера. [2, с. 70]	Граматичні: заміна граматичної основи речення, компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією, назва книги перекладена дослівно.

52.	Here was (1) Wilhelm Reich uncovering the key to the structure of galaxies in the energy of the human orgasm; Andrew Crosse creating microscopic insects electrically from salts... [1, p. 75]	Героями цієї книжки були (1) Вільгельм Райх (він шукав ключ до будови Всесвіту в енергії людського оргазму), Ендрю Кросс (він створював мікроскопічних комах із солей за допомогою електрики)... [2, с. 70]	<p>Граматичні: додавання граматичних основ речення, додавання членів речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – конкретизація, модуляція.</p> <p>Лексичні: власні імена перекладено за допомогою змішаного транскодування.</p>
53.	... about the Bridey Murphy case (1), which led millions into concluding that at last there was serious evidence of reincarnation... [1, p. 75]	... про казус (1), Брайді Мерфі, коли мільйони людей повірили, що вперше отримано серйозний доказ реінкарнації... [2, с. 70]	<p>Граматичні: заміна граматичної основи частини складного речення, компенсація.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – конкретизація.</p>

			Лексичні: власне ім'я перекладено способом транскрибування.
54.	Arnold claims that the newspapers did not quote me properly. . . [1, p. 76]	Арнольд сказав, що газети все перекрутили: Журналісти неправильно передали мої слова. [2, с. 71]	Граматичні: заміна членів речення, додавання граматичної основи. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: модуляція. Лексичні: власне ім'я транслітеровано.
55.	Murrow (1) summed up: "That was an historic misquote. While Mr. Arnold's (2) original explanation has been forgotten, the term 'flying saucer' has become a household word(3). " [1, p. 76]	Марроу (1) підсумував: «Помилка цитування увійшла в історію. Пояснення містера Арнольда (2) всі забули, а назва “літальна тарілка” зажила власним життям(3).» [2, с. 71]	Граматичні: додавання членів речення, зміна граматичної основи речень. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (3) – модуляція.

			Лексичні: власне ім'я (1) транскрибовано, (2) транслітеровано.
56.	Frank Scully, columnist for Variety, passed on a story told by an oilman friend. [1, p. 76]	Колумніст журналу Variety Френк Скаллі просто переповів історію, яку розказав йому приятель-нафтовик. [2, с. 71]	Граматичні: синтаксичне переміщення, додавання граматичної основи. Лексичні: власне ім'я транскрибується.
57.	It (1) played a central dramatic role in Scully's best-selling 1950 book, Behind the Flying Saucers. [1, p. 76]	Ця історія (1) лягла в основу його бестселера «Таємниця літальних тарілок» (1950). [2, с. 72]	Граматичні: додавання членів речення, заміна граматичної основи речень, вилучення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – модуляція, конкретизація. Лексичні: назва книги при перекладі піддалась модуляції.

58.	The idea of flying saucers had dubious antecedents, tracing back to a conscious hoax entitled <i>I Remember Lemuria!</i> , written by Richard Shaver, and published in the March 1945 number of the pulp fiction periodical (1) <i>Amazing Stories</i> . [1, p. 77]	Наприклад, свідомо стаття-містифікація Річарда Шейвера «Я пам'ятаю Лемурию!», опублікована в березні 1945-го в жовтому журнальчику (1) «Захопливі історії». [2, с. 73]	Граматичні: вилучення, синтактичні переміщення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – модуляція. Лексичні: власне ім'я транскрибується.
59.	An informative expose by the journalist Jim Schnabel (1) (<i>Round in Circles</i> ; Penguin Books, 1994) (2) —from which much of my account is taken — is in print. [1, p. 82]	У продажу є книжка-розслідування журналіста Джима Шнабеля (1) «Довкола кругів» (1994) (2), звідки я й запозичив більшість відомостей. [2, с. 77]	Граматичні: заміна членів речення, вилучення синтаксичні перестановки. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією, назва книги перекладена модуляцією, вилучена частина назви.

60.	But Schnabel's work, which one reviewer called "the funniest book I've read in ages," had only modest success. [1, p. 82]	Однак його книжка, яку рецензент назвав «найзабавнішою з прочитаних за багато років», великого успіху не мала. [2, p. 77]	Грамматичні: заміна членів речення. Лексико-граматичні: антонімічний переклад в другій частині речення.
61.	Trust a witness in all matters in which neither his self-interest, his passions, his prejudices, nor the love of the marvelous is strongly concerned... THOMAS HENRY HUXLEY (1825-1895) [1, p. 85]	Свідкам можна довіряти тільки тоді, коли справа не стосується їхніх інтересів, пристрастей, упереджень і бажання чудес. Томас Генрі Гакслі (1825—1895) [2, p. 79]	Грамматичні: заміна членів речення, компенсація, заміна частини мови. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я транскрибується.
62.	There were no indications and warnings, notice of alerts, or a higher tempo of operational activity reported that would be logically generated if an alien craft, whose intentions were	Жодних указівок, попереджень, сигналів тривоги, ознак пожвавлення оперативної діяльності, які неодмінно виникнуть при порушенні повітряних кордонів США невідомим літальним	Грамматичні: заміна граматичної основи у другій частині речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.

	unknown, entered U.S.territory... [1, 90]	апаратом, не виявлено... [2, с. 83]	
63.	...in a book by a former New York Times reporter, Howard Blum (Out There; Simon and Schuster, 1990): I could not, no matter how inventively I tried, avoid slamming into sudden dead ends... [1, p. 94]	...засвідчує книжка колишнього журналіста New York Times Говарда Блума «По той бік» (1990): Як я не старався, та все одно заходив у глухий кут. [2, с. 87]	Грааматичні: заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене транслітерату, назва книги перекладена модуляцією, вилучена частина назви.
64.	When developed, it "proved to be" page after page of a highly-classified "eyes only" executive order dated 24 September, 1947 in which President Harry S Truman...[1, с. 95]	Плівку проявили і знайшли на ній суворо засекречене — «Не копіювати!» — розпорядження президента Трумена від 24 вересня 1947 року. [2, с. 88]	Грааматичні: компенсація, заміна граматичної основи, вилучення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: модуляція.

			Лексичні: власне ім'я перекладено транскрипцією.
65.	In the MJ-12 documents there are tantalizing references to appendices about the nature of the aliens... [1, с. 95]	У «документах MJ-12» фігурували спокусливі посилання на додаткові матеріали про анатомію прибульців... [2, с. 88]	Граматичні: заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
66.	The Air Force says that the document is bogus. [1, с. 95]	Військово-повітряні сили заявили, що цей документ — фальшивка. [2, с. 88]	Граматичні: заміна частини мови, додавання, вилучення присудка.
67.	The UFO expert Philip J. Klass and others find lexicographic and typographic inconsistencies that suggest that the whole thing is a hoax. [1, с. 95]	Спеціаліст із НЛО Філіп Класс та інші експерти виявили лексичні й типографічні розбіжності, які свідчили, що це — містифікація. [2, с. 88]	Граматичні: компенсація, додавання. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: модуляція. Лексичні: власне ім'я перекладено транслітерацією.

68.	A more or less typical example is the book of Deuteronomy— discovered hidden in the Temple in Jerusalem by King Josiah... [1, с. 96]	Типовий приклад — книга Второзаконня, яку в розпал релігійної боротьби «знайшов» у єрусалимському Храмі цар Йосія. [2, с. 88]	Грамматичні: вилучення, заміна граматичної основи. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я транскрибовано.
69.	Another case is what is called the Donation of Constantine. [1, с. 96]	Ще один знаменитий приклад — т. зв. Константинів дар. [2, с. 88]	Лексико-семантичні: конкретизація «знаменитий». Лексико-граматичні: функціональна заміна.
70.	In the ninth century, references to a Donation of Constantine suddenly appeared in Christian writings... [1, с. 96]	У IX столітті у творах християнських теологів раптом з'явилися згадки про «Константинів дар» [2, с. 89]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, додавання лексеми «теологів». Лексико-семантичні: конкретизація.
71.	Lorenzo of Valla was one of the polymaths of	У ренесансній Італії жив учений-ерудит	Грамматичні: синтаксичні перестановки, заміна

	the Italian Renaissance. [1, с. 96]	Лоренцо Валла. [2, с. 89]	граматичної основи речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: модуляція. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою адаптивного транскодування.
72.	After he concluded that the Apostles' Creed could not on grammatical grounds have actually been written by the Twelve Apostles, the Inquisition declared him a heretic... [1, с. 97]	Коли, спираючись на особливості граматики, Лоренцо Валла заявив, що Діяння апостолів написані не дванадцятьма учнями Христа, церква оголосила його єретиком. [2, с. 89]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, заміна граматичної основи речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: модуляція.
73.	Undeterred, in 1440, he published a treatise demonstrating that the	Однак це його не зупинило, і 1440 року Лоренцо	Грамматичні: додавання

	Donation of Constantine is a crude forgery. [1, с. 97]	написав трактат, у якому довів, що «Константинів дар» — махрова підробка. [2, с. 89]	граматичної основи, заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: «махрова підробка» — модуляція.
74.	... the MJ-12 documents are a more clever hoax than the Donation of Constantine. [1, с. 97]	...«MJ-12» і «Константинів дар» — документи одного жанру, тільки перші виготовлені майстерніше. [2, с. 89]	Грамматичні: заміна членів речення, додавання. Лексико-граматичні: експлікація. Лексико-семантичні: модуляція.
75.	A 1969 study by the National Academy of Sciences, while recognizing that there are reports "not easily explained," concluded that the least likely explanation of UFOs is the hypothesis of extraterrestrial	У 1969 році Національна академія наук дійшла такого висновку: хай навіть деякі повідомлення справді пояснити важко, гіпотеза, що Землю відвідують розумні істоти з інших планет, — «найменш	Грамматичні: заміна граматичної основи речення, компенсація, синтаксичні перестановки, додавання. Лексико-граматичні: антонімічний

	visitations by intelligent beings." [1, с. 98]	імовірне пояснення НЛО». [2, с. 91]	переклад, функціональна заміна.
76.	... "noncartesian" phenomenon that doesn't obey the rules of science or even of logic. [1, с. 99]	... «некартезіанські» феномени, які не підлягають законам науки й навіть логіки. [2, с. 91]	Граматичні: заміна члену речення – присудка. Переклад наближений до оригіналу.
77.	... tourists from another dimension—like Mr. Mxyzptlk (<i>I</i>) (or was it Mxyzptlk?; I always forget) [1, с. 99]	... туристи з інших вимірів типу героя коміксів про Супермена (<i>I</i>) містера Мікс'єзтіпліка (чи Мікс'єзпілтіка? Вічно я плутаю). [2, с. 91]	Граматичні: заміна числа іменника, синтаксичні перестановки, додавання членів речення. Лексико-граматичні: (<i>I</i>) – експлікація. Лексичні: власне ім'я перекладено способом адаптивного транскодування.
78.	Mystery Aircraft, report, Federation of American Scientists, August 20, 1992. [1, с. 99]	«Звіт про загадковий літальний апарат», Федерація американських	Переклад наближений до оригіналу.

		науковців, 20 серпня 1992 року. [2, с. 91]	Лексико-семантичні: модуляція.
79.	But the CIA "swears up and down there's no such program," says U.S. Senator and former astronaut John Glenn. [1, p. 100]	Однак, за словами сенатора й колишнього астронавта Джона Гленна, ЦРУ «присягається, що ніякої такої програми не існує». [2, с. 91]	Граматичні: синтаксична перестановка, компенсація, вилучення "U.S" заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: перша частина власного імені перекладена транскрипцією, друга – транслітерацією.
80.	"We have looked into all such sightings (1), as we have for UFO reports," says an Air Force spokesman, in perhaps carefully chosen words,	«Ми розслідували подібні повідомлення(1), як і повідомлення про НЛО, — каже речник ВПС, ретельно добираючи слова, —	Граматичні: синтаксична перестановка, вилучення, заміна присудка. Лексико-граматичні:

	"and we cannot explain them." [1, p. 100]	і не знайшли пояснення». [2, с. 92]	Лексико-семантичні: (1) – нейтралізація
81.	Sometimes fear what is no more to be feared than the things children in the dark hold in terror. .. LUCRETIUS, On the Nature of Things (ca. 60 B.C.) [1, p. 103]	Часом таке в білий день, чого менше потрібно лякатись, Ніж нісенітних жахів, що ввижаються поночі дітям. Лукрецій, «Про природу речей» (бл. 60 р. до н. е.) [2, с. 93]	Граматичні: компенсація, синтаксичні перестановки, додавання, заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: Лексичні: власне ім'я перекладено адаптивним транскодуванням.
82.	Here are some (entirely typical) ad headlines from an issue of UFO Universe: • Senior Research Scientist Discovers 2,000-Year-Old Secret to Wealth, Power, and Romantic Love(1). [1, p. 104]	Ось кілька (дуже типових) заголовків із журналу «Всесвіт НЛО»: • 2000 років таємниці. Провідний науковець виявив секрет багатства, влади і справжнього кохання(1). [2, с. 93]	Граматичні: вилучення, заміна часу дієслова, зовнішнє членування речення. Лексико-семантичні: (1) – модуляція.

83.	The Most Sensational Government Conspiracy of Our Time Is Finally Revealed to the World by a Retired Military Officer. [1, p. 104]	Відставний офіцер нарешті розкриває сенсаційну змову влади. [2, с. 93]	Граматичні: вилучення, синтаксична перестановка. Лексико-семантичні: нейтралізація.
84.	Testament of Lael(1), Sacred Scriptures of a Lost Civilization(2). [1, p. 104]	Заповіт Лаеля(1). Святе Письмо загиблої цивілізації(2). [2, с. 93]	Граматичні: (2) – заміна лексеми. Лексико-граматичні: Лексико-семантичні: (2) – реномінація. Лексичні: (1) – транслітерація.
85.	A New Book by "Commander X" from Inner Light: The Controllers, the Hidden Rulers of Earth Identified. We Are the Property (1) of an Alien Intelligence! [1, p. 105]	Нова книжка «Командора Х» із Внутрішнього Світла: контролери і таємні правителі Землі. Ми — маріонетки (1) інопланетного розуму! [2, с. 93]	Граматичні: вилучення. Лексико-семантичні: (1) – модуляція
86.	The Air Force officer nominally in charge of	Офіцер ВПС, який тоді займався	Граматичні: компенсація, заміна

	<p>UFO investigations at the time described Adamski in these words: To look at the man and to listen to his story you had an immediate urge to believe him. [1, p. 106]</p>	<p>розслідуваннями повідомлень про НЛО, розповідав про Адамські так: Дивишся на цього чоловіка, слухаєш його історію — і відразу починаєш вірити... [2, с. 95-96]</p>	<p>членів речення, вилучення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладено транслітеруванням.</p>
87.	<p>He shared handsomely in the royalties(4) of John Fuller's(1) best-seller, The Interrupted Journey, about the Hills'(2) experience. [1, p. 108]</p>	<p>Йому належало чимале роялті(4) з бестселера Джона Фуллера(1) про випадок Гіллів(2) під назвою(3) «Перервана поїздка». [2, с. 98]</p>	<p>Грамматичні: заміна граматичної основи речення, заміна типу речення з повного на неповне, додавання (3).</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна (4).</p> <p>Лексичні: власне ім'я (1) перекладено за допомогою транскрипції власне ім'я (2) — транслітерації.</p>

88.	In 1894 The International Census of Waking Hallucinations was published in London. [1, p. 108]	У 1894 році в Лондоні вийшов «Міжнародний довідник галюцинацій наяву». [2, с. 98]	Грамматичні: заміна присудка, синтаксична перестановка, додавання лексеми. Лексико-грамматичні: функціональна заміна.
89.	It is taken from the 15th edition of the Encyclopaedia Britannica. [1, p. 110-111]	Саме він написав статтю про галюцинації у п'ятнадцяте видання «Британської енциклопедії». [2, с. 99]	Грамматичні: заміна граматичної основи, заміна членів речення, компенсація. Лексико-грамматичні: функціональна заміна.
90.	In his 1970 book on nightmares, the psychiatrist John Mack— about whom I will have more to say— writes: There is a period in early childhood in which dreams are regarded as real...[1, p. 112]	У книжці про кошмари, що вийшла 1970 року, психіатр Джон Мак (я його ще згадаю) писав: У ранньому дитинстві сни здаються дійсністю. [2, с. 101]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, заміна членів речення, заміна часу дієслова, вилучення. Лексико-грамматичні: функціональна заміна. Лексичні: перша частина власного

			імені перекладена транскрипцією, друга – транслітерацією.
91.	The American cartoonist Gary Larson, who draws in the horror genre(1), dedicates one of his books as follows(2): When I was a boy, our house was filled with monsters. [1, p. 113]	Американський ілюстратор Гері Ларсон, автор коміксів-страшилок(1), у присвяті до однієї книжки написав таке(2): Коли я був маленьким хлопчиком, у нашому домі було повно чудовиськ. [2, с. 102]	Граматичні: Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою змішаного транскодування.
92.	In the right setting, the experience can have "the full force and impact of reality,"(1) according to Robert Baker, a psychologist at the University of Kentucky. [1, p. 114]	За словами психолога із Кентуккського університету Роберта Бейкера, у певній обстановці при цьому може виникати «відчуття абсолютної реальності»(1). [2, с. 103]	Граматичні: синтаксичні перестановки, компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – модуляція. Лексичні: власне ім'я перекладене за

			допомогою змішаного транскодування.
93.	Baker argues(1) that these common sleep disturbances are behind many if not most of(2) the alien abduction accounts. [1, p. 115]	Бейкер припускає(1), що саме в розладах сну криється пояснення більшості(2) повідомлень про викрадення прибульцями. [2, с. 103]	Граматичні: (2) – вилучення, заміна граматичної основи. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – нейтралізація. Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією.
94.	Similarly(1), the Harvard Mental Health Letter (September 1994) comments, Sleep paralysis may last for several minutes. [1, p. 115]	(1) «Гарвардський вісник психічних хвороб» за вересень 1994 року пише: Параліч уві сні зазвичай триває кілька хвилин. [2, с. 103]	Граматичні: (1)– вилучення, заміна присудка в другій граматичній основі. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
95.	We know from early work of the Canadian neurophysiologist Wilder Penfield that electrical stimulation of	Із ранніх робіт канадського нейрофізіолога Вайлдера Пенфілда відомо, що електрична	Граматичні: синтаксичні перестановки, заміна граматичної основи в першій частині

	<p>certain regions of the brain elicits full-blown hallucinations. [1, p. 115]</p>	<p>стимуляція певних ділянок мозку викликає галюцинації. [2, с. 103]</p>	<p>речення, вилучення лексеми «<i>full-blown</i>».</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.</p>
96.	<p>In at least one case reported by another Canadian neuroscientist, Michael Persinger, administration of the antiepileptic drug, carbamazepine, eliminated a woman's recurring sense of experiencing the standard alien abduction scenario. [1, p. 115]</p>	<p>Інший канадський нейрофізіолог Майкл Персінгер наводить випадок, коли завдяки протиепілептичному препарату карбамазепіну пацієнтка перестала переживати періодичне «викрадення прибульцями». [2, с. 103]</p>	<p>Граматичні: синтаксичні перестановки, компенсація, заміна граматичної основи речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене методом змішаного транскодування, перша частина імені – транскрипцією, друга – транслітерацією.</p>

97.	... by Percival Lowell with his Martian canals...[1, p. 115-116]	... Персіваль Лоуелл, автор міфу про марсіанські канали...[2, с. 104]	Граматичні: компенсація. Лексико-семантичні: модуляція. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою змішаного транскодування.
98.	The psychologist Theodore Flournoy's 1901 book, <i>Prom India to the Planet Mars</i> , describes a French-speaking medium...[1, p. 116]	Психолог Теодор Флурнуа у книжці «Від Індії до Марса» (1901) розповів про французькомовного медіума...[2, с. 104]	Граматичні: заміна граматичної основи речення, вилучення лексеми « <i>Mars</i> ». Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією.
99.	The psychiatrist Carl Jung in his 1902 doctoral dissertation described a young Swiss woman who was agitated to discover, sitting across from her	Психіатр Карл Юнг у докторській дисертації 1902 року описує випадок молодої швейцарки, яка впізнала в попутнику у поїзді(1) «зоряного	Граматичні: синтаксичні перестановки, вилучення членів речення.

	on the train(1), a "star-dweller" from Mars. [1, p. 116]	мандрівника» з Марса. [2, с. 104]	Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією.
100.	"Flying machines have long been in existence on Mars; the whole of Mars is covered with canals," and so on. [1, p. 116]	«Літальні машини існують на Марсі вже давно, вся планета вкрита каналами» і т. ін. [2, с. 104]	Грамматичні: перестановка обставини місця та часу, заміна підмета в другій частині речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
101.	Charles Fort, a collector of anomalous reports who died in 1932, wrote, "Perhaps there are inhabitants of Mars, who are secretly sending reports upon the ways of this world to their governments." [1, p. 116]	Збирач повідомлень про аномалії Чарльз Форт (помер 1932 року) писав: «Можливо, марсіани таємно посилають своєму уряду повідомлення про наш світ». [2, с. 104]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене

			змішаним транскодуванням.
102.	In the 1950s there was(1) a book by Gerald Heard that revealed the saucer occupants to be intelligent Martian bees. [1, p. 116]	У 1950-х роках вийшла(1) книжка Джеральда Герда, яка відкрила світу, що екіпажі літальних тарілок складаються з розумних марсіанських бджіл. [2, с. 104]	Граматичні: (1) – заміна присудка. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією.
103.	There are demon-haunted worlds, regions of utter darkness(1). THEISA UPANISHAD (India, ca. 600 B.C.) [1, p. 118]	То демонів край, сліпою повитий пільмою(1). Ішавасья-упанішада (Індія, бл. 600 р. до н. е.) [2, с. 106]	Граматичні: заміна числа іменників, вилучення. Лексико-граматичні: Лексико-семантичні: (1) – модуляція. Лексичні: власне ім'я перекладене транскрипцією.
104.	Fear of things invisible is the natural seed of that which every one in himself calleth religion.	Страх перед невидимими речами становить природне сім'я того культу, що	Граматичні: заміна членів речення.

	THOMAS HOBBS, Leviathan (1651) [1, p. 118]	кожен у собі називає релігією. Томас Гоббс, «Левіафан» (1651) [2, с. 106]	Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.
105.	His teacher, Diotima(1) of Mantinea, tells him (in Plato's(2) Symposium)... [1, p. 119]	У «Бенкеті» Платона(2) Сократ веде розмову з мантинеянкою Діотимою(1)... [2, с. 107]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власні імена (1) і (2) перекладене за допомогою транслітерації.
106.	...that "Everything demonic(1) is intermediate between God and mortal.(2)" [1, p. 119]	...що «будь-який дух(1) — це щось середнє між богом і смертним чоловіком.(2) " [2, с. 107]	Грамматичні: додавання. Лексико-семантичні: (1),(2) – модуляція.
107.	Plato(1), Socrates'(2) most celebrated student, assigned a high(3) role to demons...[1, p. 119]	Платон(1), найславетніший учень Сократа(2), відводив	Грамматичні: заміна члену речення, синтаксична перестановка.

		демонам важливу(3) роль...[2, с. 107]	Лексико-семантичні: (3) – модуляція. Лексичні: власне ім'я (1) перекладене адаптивним транскодуванням, власне ім'я (2) – транслітерацією.
108.	Aristotle(1), Plato's(2) famous(3) student, seriously considered the contention that dreams are scripted by demons. [1, p. 120]	Арістотель(1), найзнаменитіший(3) учень Платона(2), всерйоз розмірковував, чи не демони навіюють людям сновидіння. [2, с. 107]	Граматичні: заміна стану дієслова, що є присудком, додавання лексеми «людям». Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (3) – нейтралізація. Лексичні: власне ім'я (1) перекладене за допомогою, (2) – перекладене адаптивним.
109.	Plutarch(1) and Porphyry(2) proposed that the demons, who	Плутарх(1) і Порфірій(2) припускали, що	Граматичні: заміна членів речення.

	filled the upper air(3), came from the Moon. [1, p. 120]	демони, жителі вишніх сфер(3), прийшли з Місяця. [2, с. 107]	Лексико-граматичні: (3) – функціональна заміна. Лексичні: власні імена (1) і (2) перекладене транслітерацією.
110.	When St. Paul(1) complained (Ephesians 6:14) about wickedness in high places, he was referring not to government corruption, but to demons, who lived in high places(3). [1, p. 120]	Св. Павло(1), настановляючи людей у Посланні ефесянам проти зла й пороків, мав на увазі не чиновників, а демонів, які обіймали високі посади(3). [2, с. 107]	Грамматичні: заміна типу речення, компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (3) – модуляція. Лексичні: власне ім'я (1) перекладене за допомогою відповідника.
111.	In Book VIII of The City of God (begun in 413), Augustine(1) assimilates this ancient tradition...[1, p. 120]	413 року Августин(1) почав писати трактат «Про Град Божий», у якому він переосмислює античну традицію...[2, с. 108]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, компенсація, додавання граматичної основи, заміна речення з

			<p>односкладного на двоскладне.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексичні: власне ім'я (1) перекладене за допомогою транслітерації.</p>
112.	<p>In the eleventh century, the influential Byzantine theologian, philosopher, and shady politician, Michael Psellus, described demons in these words: These animals exist in our own life...[1, p. 121]</p>	<p>В XI столітті впливовий візантійський теолог, філософ і негласний політик Михаїл Псел писав про демонів так: Ці істоти присутні в нашому житті...[2, с. 108]</p>	<p>Грамматичні: компенсація, заміна члену речення – присудка.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексичні: перша частина власного імені перекладене за допомогою відповідника, друга – адаптивним транскодування.</p>
113.	<p>One Richalmus, abbot of Schonthal(1), around 1270 penned an entire</p>	<p>Такий собі Ріхальм, настоятель Шентальського</p>	<p>Грамматичні: (1) – додавання.</p>

	treatise on demons...[1, p. 121]	монастиря в Баварії(1), близько 1270 року написав цілий трактат про демонів...[2, с. 108]	Лексико-граматичні: (1) – експлікація. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою адаптивного транскодування.
114.	So many women reported incubi, argued the Presbyterian religious writer(1) Richard Baxter (in his Certainty(2) of the World of Spirits, 1691)... [1, p. 121]	Про інкубів розповідають стільки жінок, писав пресвітеріанець(1) Річард Бакстер у трактаті «Про безсумнівність(2) світу духів» (1691)... [2, с. 109]	Грамматичні: синтаксична перестановка. Лексико-семантичні: (1) – модуляція, (2) – антонімічний переклад. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.
115.	In Athanasius'(1) Life of St. Anthony(2) (written around 360) demons are described as coming and going at will in locked rooms... [1, p. 122]	У «Житті святого Антонія(2)», що його написав Афанасій(1) близько 360 року, демони вільно гуляють зачиненими	Грамматичні: заміна стану присудка з пасивного на активний, вилучення.

		приміщеннями...[2, с. 109]	Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власні імена (1) і (2) перекладене за допомогою адаптивного транскодування.
116.	...1400 years later, in his work <i>De Daemonialitae</i> , the Franciscan scholar(2) Ludovico Sinistrari(1) assures us that demons pass through walls. [1, p. 122]	...а за 1400 років по тому францисканець Людовіко Сіністрарі(1) написав трактат «Про демонічну природу» (1700), де стверджував, що демони вміють(3) проходити крізь стіни. [2, с. 109]	Грамматичні: додавання(3) та вилучення(2) лексем, заміна присудка. Лексичні: (1) перекладено за допомогою транслітерації.
117.	One of the few cases(1) I can find where it is even hinted that demons might be internal(2), generated in our minds(3), is when Abba Poemen— one of the desert fathers of the	Рідкісний натяк(1) на те, що демони мають внутрішню природу(2) і є породженням свідомості(3), я знайшов у авви Пімена, одного з отців-пустельників у ранній	Грамматичні: компенсація, заміна членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1), (2), (3) – модуляція.

	early Church—was asked...[1, p. 122]	історії Церкви. [2, с. 109]	Лексичні: власне ім'я перекладене відповідно до традиції.
118.	The medieval attitudes on incubi and succubi were influenced(<i>I</i>) by Macrobius' fourth-century Commentary on the Dream of Scipio...[1, p. 122]	На ставлення до інкубів і сукубів у Середньовіччі помітно вплинув(<i>I</i>) «Коментар до сну Сципіона» Макробія (IV ст. н. е.)...[2, с. 109]	Граматичні: заміна граматичної основи. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (<i>I</i>) – емпатизація. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою адаптивного транскодування.
119.	Macrobius described phantoms (phantasma) seen "in the moment between wakefulness and slumber." [1, p. 122]	Макробій описує фантоми (phantasma), які приходять «у момент між явою і сном». [2, с. 109]	Граматичні: заміна часу дієслова, що виступає присудком, додавання граматичної основи, зміна типу речення з простого на складне.

			Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою адаптивного транскодування.
120.	Macrobius had a skeptical side(1) which his medieval readers tended(2) to ignore. [1, p. 122]	У трактаті Макробія є скептичні обертони(1), але середньовічні читачі їх зазвичай(2) ігнорували. [2, с. 109]	Грамматичні: додавання. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1), (2) – модуляція. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою адаптивного транскодування.
121.	Obsession with demons began to reach a crescendo when, in his famous Bull of 1484,	Істерія довкола демонів сягнула апогею, коли папа Іннокентій VIII у знаменитій буллі	Грамматичні: синтаксична перестановка.

	Pope Innocent VIII declared...[1, p. 122]	1484 року оголосив...[2, с. 110]	Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене відповідно до традиції.
122.	They were guilty of what Augustine had described as "a criminal tampering with the unseen world. " [1, p. 122]	Їх звинувачували в тому, що Августин назвав «зловільними зносинами з невидимим світом». [2, с. 110]	Грамматичні: заміна граматичної основи. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою адаптивного транскодування.
123.	Despite the evenhanded "members of both sexes" in the language of the Bull, unsurprisingly it was mainly girls and women who were so persecuted. [1, p. 123]	Іннокентій VIII згадував «осіб обох статей», але на практиці під удар потрапляли переважно дівчата й жінки. [2, с. 110]	Грамматичні: компенсація, заміна присудка. Лексико-граматичні: функціональна заміна.

124.	Even humanists such as Desiderius Erasmus(1) and Thomas More(2) believed in witches. [1, p. 123]	У відьом вірили навіть такі гуманісти, як Еразм Роттердамський(1) і Томас Мор(2). [2, с. 110]	Грамматичні: синтаксичні перестпновки. Лексичні: власні імена перекладено за допомогою змішаного та адаптивного транскодування. (1) – повне ім'я звучить латинською як Desiderius Erasmus Roterdamus.
125.	"The giving up(1) of witchcraft," said John Wesley, the founder of Methodism, "is in effect the giving up(2) of the Bible." [1, p. 123]	«Заперечувати(1) відьомство, — говорив засновник методистської церкви Джон Веслі, — це все одно, що заперечувати(2) Біблію». [2, с. 110]	Грамматичні: компенсація членів речення, конверсія (1), (2). Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я транскрибоване.
126.	William Blackstone, the celebrated jurist, in his Commentaries on the Laws of England	Знаменитий юрист Вільям Блекстоун у «Коментарях до	Грамматичні: синтаксична перестановка.

	(1765), asserted(2)... [1, p. 123]	законів Англії» (1765) писав(2)...[2, с. 110]	Лексико-семантичні: (2) – генералізація. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.
127.	To deny the possibility, nay, actual existence of witchcraft and sorcery is at once flatly(1) to contradict the revealed word of God in various passages of both the Old and New Testament. [1, p. 123]	Заперечувати можливість існування і власне існування відьомства й чаклунства означає заперечувати слово Господнє, явлене через Старий і Новий Заповіти. [2, с. 110]	Граматичні: (1) – вилучення. Інших трансформацій виявлено не було. Переклад близький до оригіналу.
128.	Innocent(1) commended "Our dear sons Henry Kramer(2) and James Sprenger(3)," who "have been by Letters Apostolic delegated as Inquisitors of these heretical [de]pravities." [1, p. 123]	Іннокентій VIII(1) рекомендував «наших дорогих синів Генріха Крамера(2) та Іакова Шпренгера(3)», котрих «апостольськими посланнями направили для інквізиції сих еретичних паскудств». [2, с. 110]	Лексичні: Власне ім'я (1) перекладено відповідно до традиції. Першу частину власного імені (2) перекладено відповідно до традиції, другу – за допомогою

			транслітерації. Власне ім'я (3) перекладено подібним чином, перша частина за традицією, друга – транскодована. Переклад наближений до оригіналу.
129.	If "the abominations and enormities in question remain unpunished," the souls of multitudes face eternal damnation. [1, p. 123]	Бо якщо «не покарати мерзоти й огиді сеї», то багато душ спіткає погибель вічна. [2, с. 110]	Граматичні: компенсація, заміна лексем. Лексико-граматичні: функціональна заміна.
130.	With exhaustive citations(1) of Scripture and of ancient and modern scholars, they produced(2) the Malleus Maleficarum, the "Hammer of Witches"...[1, p. 123]	Щедро цитуючи(1) Святе Писання, твори античних і сучасних авторів, вони написали(2) трактат «Malleus Maleficaru» — «Молот відьом»... [2, с. 110]	Граматичні: (2) – заміна присудка. Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна.
131.	Thomas Ady, in A Candle in the Dark, condemned it as	Томас Еді у книжці «Свічка в пільмі» назвав «Молот відьом»	Граматичні: додавання лексем

	"villainous Doctrines & Inventions,"... [1, p. 123]	«підлим ученням і винаходом»... [2, с. 110]	«книжки», заміна <i>it</i> на «Молот відьом». Лексико-семантичні: конкретизація у випадках описаних вище. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.
132.	The Malleus in hand, the Pope's encouragement guaranteed(1), inquisitors began(2) springing up all over Europe. [1, pp. 123-124]	Озброївшись(1) «Молотом» і папським благословенням, інквізитори розбрелися по всій Європі. [2, с. 111]	Граматичні: (2) – вилучення. Лексико-семантичні: (1) – модуляція, емпатизація.
133.	The Bible had counseled, "Thou shalt not suffer a witch to live(1)." [1, p. 124]	Біблія вчила: «Не залишай відьми живою(1)». [2, с. 111]	Граматичні: заміна членів речення, вилучення підмета "Thou", (1) – конверсія. Лексико-граматичні: функціональна заміна.

			<p>Лексичні: <i>Thou</i> – застаріла форма займенника <i>you</i>, яка досі зустрічається в біблійних текстах та поезії. У розмовній мові <i>thou</i> нині використовується на півночі Англії та Шотландії.</p> <p><i>Shalt</i> – застаріла форма дієслова <i>shall</i>.</p>
134.	"Devil's marks" were found "generally on the breasts or private parts(1)" according to Ludovico Sinistrari's 1700 book. [1, p. 125]	Згідно з книжкою Людовіко Сіністрарі, «знаки диявола» знаходили «як правило, на грудях та інтимних органах(1)». [2, с. 112]	<p>Граматичні: синтаксичні перестановки, заміна присудка, вилучення.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – модуляція.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.</p>

135.	The chronicle of those who were consumed by fire in the single German city of Wurzburg in the single year 1598 penetrates the statistics(1) and lets us confront a little(2) of the human reality(3): The steward of the senate, named Gering; [1, pp. 125-126]	Хроніка страт у німецькому містечку Вюрцбургу за один тільки 1598 рік показує масштаб загальної картини(1) і проливає світло(2) на природу(3) людини: Економка сенату на ім'я Герінг...[2, с. 112]	Грамматичні: вилучення та додавання лексем. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1), (2), (3) – модуляція. Лексичні: власне ім'я транслітероване.
136.	In such a case, explained the witch(1) judge Pierre de Lancre (in his(2) 1612 book, Description of the Inconstancy of Evil Angels), [1, p. 126]	...адже в такому разі, пояснював суддя П'єр де Лянкр у книжці «Про непостійність янголів зла» (1612) [2, с. 113]	Грамматичні: вилучення лексем (1), (2). Лексико-граматичні: функціональна заміна застосована при перекладі назви книги. Лексико-семантичні: (1) – генералізація. Лексичні: при перекладі власного імені був

			застосований метод транскрибування.
137.	In a 1992 "spiritual warfare manual" called Prepare for War, Rebecca Brown informs us...[1, p. 127]	У 1992 році якась(1) Ребекка Браун видала книжку «Готуйтеся до війни» (жанр(2) — «посібник із духовної війни»)... [2, с. 114]	Граматичні: додавання лексеми (1), (2), додавання граматичної основи. Лексико-граматичні: Лексико-семантичні: Лексичні: власне ім'я було перекладене за допомогою методу транскрипції.
138.	In the Malleus, Kramer(1) and Sprenger(2) reveal that "devils ... busy themselves by interfering with the process of normal copulation and conception...[1, p. 127]	Крамер(1) і Шпренгер(2) у «Молоті відьом» писали, що «демони... втручаються у процес нормального коїтусу і зачаття...[2, с. 114-115]	Граматичні: синтаксична перестановка, заміна присудка. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я (1) перекладено за допомогою

			транслітерації. Власне ім'я (2) транскодоване.
139.	...who tells us in On the Trinity that "demons can transfer the semen which they have collected(2) and inject it(1) into the bodies of others." [1, pp. 127-128]	У трактаті «Про Трійцю» він писав, що «демони можуть переносити зібране сім'я в тіла інших». [2, с. 115]	Граматичні: (1) – вилучення лексем, вилучення граматичної основи (2). Лексико-граматичні: функціональна заміна.
140.	In Genesis we read of angels who couple(1) with "the daughters of men." [1, p. 128]	У Книзі Буття ми читаємо про янголів, які лягають(1) «із доньками людськими». [2, с. 115]	Лексико-семантичні: (1) – модуляція. Лексико-семантичні: назва книги була перекладена відповідно традиції. Загалом переклад наближений до оригіналу.
141.	Cagliostro(1), the eighteenth-century magician and con man, let it be understood that he(3), like Jesus(2) of Nazareth, was a product	Маг і авантюрист XVIII століття Каліостро(1) натякав(3), що він теж дитя неба і землі(4), як	Граматичні: (3) – компенсація, вилучення членів речення.

	of the union(4) "between the children of heaven and earth." [1, p. 129]	Ісус(2) із Назарета. [2, с. 116]	Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (3), (4) – модуляція Лексичні: власне ім'я (1) транскодовано, (2) перекладено відповідно до традиції.
142.	(For many(1) pious Christians, as for the inquisitors of Joan of Arc, this was a distinction without a difference.(3) Fairies were demons, plain and simple(4).) [1, p. 129]	(Для набожних християн, як колись(2) для інквізиторів Жанни д'Арк, ця деталь не мала значення.(3) Ельфи — демони, і крапка(4).) [2, с. 116]	Грамматичні: вилучення, Лексико-граматичні: (3) – антонімічний переклад, (4) – функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – генералізація, (2) – конкретизація, (4) – модуляція. Лексичні: власне ім'я французькою <i>Jeanne d'Arc</i> , тому при перекладі українською було

			застосоване адаптивне транскодування.
143.	In his 1982 book <i>The Terror That Comes in the Night(1): An ExperienceCentered Study of Supernatural Assault Traditions</i> , David Hufford(2) describes an executive, university-educated, in his mid-thirties... [1, p. 129]	У книжці «Жах уночі(1). Уявлення про напади надприродних сил. Дослідження від першої особи» (1982) Девід Гаффорд(2) розповідає про чоловіка років тридцяти п'яти...[2, с. 116]	Грамматичні: вилучення членів речення, членування речення. Лексичні: власне ім'я (2) перекладене за допомогою транскрипції.
144.	In several famous passages(1) in <i>The Decline and Fall of the Roman Empire</i> , Edward Gibbon described the balance(2) between credulity and skepticism in late classical antiquity. [1, p. 130]	У знаменитому фрагменті(1) «Занепаду і краху Римської імперії» Едвард Гіббон говорить про те, що в пізній античності межа між скептицизмом і легковірністю була дуже тонкою(2). [2, с. 117]	Грамматичні: (1) – заміна числа іменника Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (2) – модуляція. Лексичні: при перекладі власного імені було застосовано транслітерацію.

145.	Put aside(1) Gibbon's social snobbery. [1, p. 131]	Пробачимо(1) Гіббону його снобізм. [2, с. 118]	<p>Граматичні: вилучення лексеми “social”.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – модуляція.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою методу транслітерації.</p>
146.	The devil tormented the upper classes too(1), and even a king of England —James(2) I, the first Stuart(3) monarch— wrote a credulous and superstitious book(4) on demons (Daemonologie, 1597). [1, p. 131]	Біси не зважали на соціальне становище(1), і сам король Яків(2), перший англійський монарх із династії Стюартів(3), написав 1597 року сповнену легковір'я й забобонів книжку(4) під назвою «Демонологія». [2, с. 118]	<p>Граматичні: компенсація, синтаксична перестановка, конверсія частин мови (4).</p> <p>Лексико-граматичні: функціональні заміни (1), (2), (4).</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – генералізація.</p> <p>Лексичні: власне ім'я (2) перекладено відповідно до</p>

			традиції, (3) транскрибовано.
147.	He also was the patron of the great translation of the Bible into English that still bears his name. [1, p. 131]	Саме за його покровительства вийшла Біблія англійською мовою; цей блискучий переклад увійшов в історію як «Біблія короля Якова». [2, с. 118]	Грамматичні: додавання лексем, заміна граматичної основи речення, додавання граматичної основи речення, внутрішнє членування речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна, описовий переклад (експлікація).
148.	It was King James' opinion that tobacco is the "devil's weed," and a number of witches were exposed through their addiction to this drug(1). [1, p. 131]	Король вважав тютюн «диявольським зіллям», і через любов до тютюну(1) постраждало чимало «відьом». [2, с. 118]	Грамматичні: вилучення власного імені, заміна граматичної основи речення, синтаксичні перестановки. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – модуляція.

149.	Jacques Vallee has made such arguments. [1, p. 131]	Саме такий аргумент висловлював Жак Валле ¹ . ¹ Жак Валле (*1939) — американський астроном і математик французького походження, заодно уфолог і письменник-фантаст. [2, с. 118]	Грамматичні: заміна числа іменника, заміна присудка, синтаксична перестановка, додавання лексем. Лексико-грамматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою адаптивного транскодування. Перекладач вдавня до описового перекладу, а сам експлікації.
150.	In Whitley Strieber's Communion, a first-hand account(1) of "alien abduction," the author relates... [1, p. 132]	Книжка Вітлі Стрібера «Причастя» розповідає про «викрадення прибульцями» від першої особи(1)...[2, с. 118]	Грамматичні: синтаксичні перестановка, додавання лексем, заміна граматичної основи речення. Лексико-грамматичні:

			<p>Лексико-семантичні: (1) – модуляція.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою методу транскрипції.</p>
151.	<p>Articles on UFOs in The Christian News Encyclopedia, a fundamentalist compilation, include "Unchristian Fanatic Obsession(2)," and "Scientist Believes UFOs Work of Devil." [1, p. 132]</p>	<p>Серед статей про НЛО у фундаментальній «Енциклопедії християнських новин» є «Нехристиянський фанатизм(2)» і «Науковці вважають НЛО витвором диявола». [2, с. 119]</p>	<p>Граматичні: заміна граматичної основи речення.</p> <p>Лексико-граматичні: (2) – функціональна заміна.</p>
152.	<p>The Spiritual Counterfeits Project of Berkeley, California, teaches that UFOs are of demonic origin...[1, p. 132]</p>	<p>Проект «Духовні фальшивки» (Берклі, Каліфорнія) вважає, що НЛО мають демонічне походження. [2, с. 119]</p>	<p>Граматичні: заміна присудка.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p>

153.	A 1993 newsletter of "Cosmic Awareness Communications" informs us that UFO occupants think of humans(1) as laboratory animals...[1, p. 132]	Вісник «Товариства космічної свідомості» за 1993 рік повідомляє, що прибульці ставляться до землян(1) як до лабораторних тварин...[2, с. 119]	Грамматичні: вилучення лексеми "us" Лексико-семантичні: (1) – модуляція.
154.	A 1980 fundamentalist tract, The Cult Explosion, by Dave Hunt, reveals that UFOs... are clearly(1) not physical(2) ...[1, p. 132]	У фундаменталістській брошурі «Вибух культів» (1980) такого собі Дейва Ганта сказано: НЛО... поза сумнівом(1) явища нематеріальної природи(2); [2, с. 119]	Грамматичні: додавання лексем, заміна граматичної основи речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1), (2) – модуляція. Лексичні: владне ім'я перекладено за допомогою методу транскрипції.
155.	The New Age: A Christian Critique by Ralph Rath (1990) discusses UFOs—	Ральф Рат у книжці «Нью ейдж: християнська критика» (1990) розмірковує про	Грамматичні: компенсація, синтаксичні перестановки, заміна

	typically for such literature, with extreme credulity. [1, p. 133]	НЛО, цілковито приймаючи явище на віру, як це прийнято в літературі такого штибу. [2, с. 119]	граматичної основи речення, додавання. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою транслітерації.
156.	The Christian fundamentalist author Hal Lindsey, in his 1994 religious best-seller Planet Earth—2000 A.D., writes, I have become thoroughly convinced that UFOs are real. [1, p. 133]	Християнський фундаменталіст на ім'я Гел Ліндсі у релігійному бестселері «Планета Земля, 2000 рік від Р. Х.» (1994) писав: Я твердо переконався, що НЛО реальні. [2, с. 120]	Грамматичні: вилучення лексем. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою транскрипції. Загалом переклад наближений до оригіналу.
157.	Chiefly, it is the 9th and 12th verses of Luke(1), Chapter 21, in which Jesus(2) talks about "great signs from Heaven" —nothing like a UFO is described(3)	Усе просто, візьміть Євангеліє від Луки(1), глава 21, стих 11—12, де Ісус(2) в останні дні свого земного життя говорить, що «з неба великі знаки будуть»	Грамматичні: синтаксичні перестановки, компенсація.

	—in the last days. [1, p. 133]	(про НЛО там немає ні слова(3)). [2, с. 120]	Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: Лексичні: (2) перекладено відповідно до традиції.
158.	Typically, Lindsey(1) ignores verse 32, in which Jesus(2) makes it very clear he is talking about events in the first, not the twentieth, century. [1, p. 133]	Ліндсі, що характерно, ігнорує стих 32-й, із якого цілком очевидно, що Ісус говорить про події першого, а не двадцятого століття. [2, с. 120]	Грамматичні: Лексико-граматичні: Лексико-семантичні: Лексичні: (2) перекладено відповідно до традиції.
159.	In Christian News for May 23,1994, for example, W. Gary Crampton, Doctor of Theology, tells us why: [1, p. 133]	Наприклад, у «Християнських новинах» за 23 травня 1994 року такий собі(1) Гері Кремптон, доктор теології, пояснював: [2, с. 120]	Грамматичні: (1) – додавання лексем. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.

160.	The folklorist Thomas E. Bullard wrote in 1989 that abduction reports sound like rewrites of older supernatural encounter traditions with aliens serving the functional roles of divine beings(1). [1, p. 134]	Фольклорист Томас Буллард 1989 року писав: ...повідомлення про викрадення звучать як варіації на стару тему зустрічей із природним, тільки що роль божественних істот перейшла до інопланетян(1). [2, с. 121]	Граматичні: компенсація. Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я транслітеровано.
161.	"[I]n violent fevers(1), men, all ignorance(2), have talked in ancient tongues," says Herman Melville in Moby-Dick;... [1, p. 135]	«У лютій лихоманці(1) неграмотні люди(2) починали говорити стародавніми мовами, — писав Герман Мелвілл у романі «Мобі Дік»... [2, с. 122]	Граматичні: (1) – заміна числа іменника. Лексико-семантичні: (2) – модуляція. Лексичні: перша частина власного імені транслітерована, друга –транскодована.
162.	...when Strieber's purported first-hand account. [1, p. 135]	...коли публіка прочитала бестселер «очевидця» Вітлі Стрібера. [2, с. 122]	Граматичні: заміна граматичної основи, додавання частини власного імені.

			Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладено за допомогою транслітерації.
163.	...(and, for example, in an illustration of a Martian sending radio messages to Earth(1) in the December 1937 issue of the magazine Short Wave and Television). [1, p. 136]	...(наприклад, така істота посилає з Марса на Землю радіосигнал(1) на ілюстрації в журналі «Короткохвильове радіо й телебачення» за 1937 рік). [2, с. 123]	Грамматичні: синтаксичні перестановки. Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна.
164.	It goes back perhaps to our remote descendants as depicted by the British science fiction pioneer(1), H. G. Wells. [1, p. 136]	Так зображував наших далеких нащадків основоположник(1) британської фантастики Герберт Веллс. [2, с. 123]	Грамматичні: заміна граматичної основи. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – модуляція. Лексичні: власне ім'я Herbert Wells перекладено за

			допомогою транслітерації.
165.	One psychotherapist, Richard Boylan of Sacramento, says:... [1, p. 136]	Психотерапевт Річард Бойлен із Сакраменто розповідає:... [2, с. 123]	Грамматичні: вилучення лексеми "one". Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.
166.	A credulous mind .. . finds most delight in believing strange things(1), and the stranger they are the easier they pass with him; but never regards those that are plain and feasible, for every man can believe such. SAMUEL BUTLER, Characters (1667-1669). [1, p. 139]	Легковірний розум... охоче вірить речам неймовірним.(1) Що дивніші ці речі, то більше він вірить, а на просте й реальне не зважає, бо його кожен може побачити. Самуель Батлер, «Характери» (1667—1669). [2, с. 125]	Грамматичні: компенсація, зовнішнє членування речення, заміна граматичної основи в другому реченні. Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна. Лексичні: при перекладі власного імені перекладач вдавня до прийому транскрипції.

167.	Charles Dickens, who lived in a flourishing(1) rational culture in which, however, spiritualism was also thriving, described the dilemma in these words (from his short story, "To Be Taken with a Grain of Salt(2) "):...[1, p. 139]	Чарльз Діккенс — він жив у дуже(1) раціоналістичній культурі, хоча спіритуалізм там теж квітнув, — в оповіданні «Не сприймати всерйоз(2)» описав цю дилему так:... [2, с. 126]	<p>Граматичні: компенсація, синтаксична перестановка.</p> <p>Лексико-граматичні: (2) – антонімічний переклад.</p> <p>Лексико-семантичні: (1), (2) – модуляція.</p> <p>Лексичні: власне ім'я було перекладене за допомогою транскрипції.</p>
168.	A standard medical school text (Harold I. Kaplan, Comprehensive Textbook(1) of Psychiatry, 1989) warns of "a high likelihood that the beliefs of the hypnotist will be communicated to the patient...[1, p. 141]	У стандартному підручнику із психіатрії для студентів-медиків(1) Гарольд Каплан застерігає, що «із високою ймовірністю установки гіпнотизера передадуться пацієнту...[2, с. 126]	<p>Граматичні: заміна граматичної основи речення, компенсація.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – модуляція.</p> <p>Лексичні: власне ім'я було перекладене за</p>

			допомогою транслітерації.
169.	A detailed record of such events in Castile and Catalonia is provided by William A. Christian, Jr., in his book <i>Apparitions in Late Medieval and Renaissance Spain</i> (Princeton University Press(1), 1981): [1, p. 144]	Про подібні видіння у жителів Кастилії та Каталонії докладно розповідає книжка Вільяма Крістіана-молодшого «Явлення у пізньосередньовічній і ренесансній Іспанії» (1981). [2, с. 126]	Грамотичні: заміна граматичної основи, (1) – вилучення Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я було перекладене за допомогою транслітерації.
170.	In <i>On the Distinction(1): Between True and False Visions</i> , an expert on the subject, Jean Gerson, in around 1400, summarized the criteria(2): for recognizing a credible witness of an apparition(3): [1, p. 145]	У трактаті(4) «Про видіння істинні та хибні» (бл. 1400 р.) знавець цього питання Жан Жерсон учив, як розпізнати істинного свідка:... [2, с. 130]	Грамотичні: (1), (2), (3) – вилучення лексем; (4) – додавання лексеми. Лексико-граматичні: Лексико-семантичні: (1), (2), (3) – генералізація; (4) – конктеризація. Лексичні: власне ім'я було перекладене за

			допомогою транскрипції.
171.	Almost all the urgent requests by Mary were remarkable for their prosaicness—for example, in this 1483 apparition from Catalonia: [1, p. 146]	Цікаво(1), що майже завжди Богородиця просить про щось прозаїчне. Ось, наприклад, явлення 1483 року в Каталонії... [2, с. 131]	Грамматичні: зовнішнє членування речення, (1) – додавання лексеми, заміна граматичної основи речення, компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – емпатизація. Лексичні: власне ім'я перекладене відповідно до традиції.
172.	Francisca la Brava testified in 1523 that she had gotten out of bed "without knowing if she was in control of her senses," ... [1, p. 146]	Франсіска ля Брава 1523 року свідчила, що встала з ліжка, ще «не відаючи, чи володіє чуттями своїми»... [2, с. 131]	Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації. Переклад наближений до оригіналу.

173.	In the Dialogue on Miracles written around 1223 by Caesarius of Heisterbach(1), clerical visions of the Virgin Mary(2) often occurred during matins, which took place(3) at the sleepy midnight(4) hour. [1, p. 147]	Цезарій Гейстербахський(1) у «Бесідах про чудеса» (бл. 1223 р.) писав, що Діва Марія(2) нерідко являється ченцям(5) під час утрени, у дрімотні години. [2, с. 132]	Граматичні: синтаксичні перестановки, (3), (4) – вилучення членів речення, (5) – додавання членів речення, заміна числа іменника. Лексико-граматичні: Лексико-семантичні: (4) – генералізація, (5) – конкретизація. Лексичні: власне ім'я (2) перекладене відповідно до традиції, (1) – за допомогою адаптивного транскодування.
174.	The matter was addressed in the Siete Partidas, the codex of canon and civil law compiled under the direction of Alfonso the	Цю проблему зачіпає кодекс церковного й цивільного права «Сім статей» (Siete Partidas), укладений при королі Кастилії	Граматичні: синтаксичні перестановки, заміна граматичної основи речення.

	Wise, king of Castile, around 1248. [1, p. 147]	Альфонсо Мудрому близько 1248 року. [2, с. 132]	Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: перша частина власного імені перекладена за допомогою транслітерації, друга – калькування.
175.	A kind of fantasy named antoianca is defined as follows:... [1, p. 147]	Ось як там написано про фантазії, які називаються «антоянса» (це щось схоже на міраж) (1):... [2, с. 132]	Грамматичні: синтаксичні перестановки, додавання лексем. Лексико-граматичні: (1) – описовний переклад (експлікація); функціональна заміна.
176.	A 1517 papal bull distinguishes between apparitions that appear(1) in dreams or divinely. [1, p. 147]	У папській буллі 1517 року було розмежовано явлення «уві сні» й «божественні». [2, с. 132]	Грамматичні: заміна граматичної основи, (1) – вилучення. Лексико-граматичні: функціональна заміна.

177.	<p>Insensibly one begins to twist facts to suit theories, instead of theories to suit facts.</p> <p>SHERLOCK HOLMES(1) , in Arthur Conan Doyle's A Scandal in Bohemia (1891) [1, p. 154]</p>	<p>Непомітно починаєш підганяти факти під теорію, а не теорію під факти. Артур Конан Дойль, «Скандал у Богемії» (1891) [2, с. 137]</p>	<p>Граматичні: (1) – вилучення власного імені.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.</p>
178.	<p>True memories seemed like phantoms, while false memories were so convincing that they replaced reality.</p> <p>GABRIEL GARCIA MARQUEZ, Strange Pilgrims (1992) [1, p. 154]</p>	<p>Справжні спогади схожі на фантоми, а хибні такі переконливі, що підмінюють реальність.</p> <p>Габріель Гарсія Маркес, «Дванадцять мандрівних оповідань» (1992) [2, с. 137]</p>	<p>Граматичні: заміна часу присудка в реченні.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.</p>
179.	<p>In his book Abductions, Mack explicitly proposes the very dangerous doctrine that "the power or intensity with which something is felt" is a guide to</p>	<p>У книжці «Викрадення» Мак прямо формулює дуже небезпечну доктрину: про істинність явища свідчить «інтенсивність</p>	<p>Граматичні: компенсація членів речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за</p>

	whether it's true. [1, p. 155]	його відчущвання». [2, с. 137-138]	допомогою транскодування.
180.	A scientist of my acquaintance(1) says "If the aliens would only keep all the folks they abduct, our world would be a little saner(2)." [1, p. 155]	Одна моя приятелька з числа науковців(1) каже: «Якби прибульці залишали всіх, кого викрадають, у себе, світ був би трохи нормальніший(2)». [2, с. 138]	Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна. Лексико-семантичні: (2) – модуляція.
181.	A century ago, Sigmund Freud introduced the concept of repression, the forgetting of events in order to avoid intense psychic pain(2). [1, p. 157]	Сто років тому Зігмунд Фрейд увів у обіг поняття психологічного(1) «витіснення» — забування травматичних подій. [2, с. 140]	Грамматичні: додавання лексем, (2) – вилучення лексем. Лексико-семантичні: (1) – конкретизація. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскодування.
182.	Early editions of the influential book by Ellen Bass(1) and Laura Davis(2) (The Courage to Heal: A Guide for	У перших виданнях впливової книжки Еллен Бесс(1) і Лори Дейвіс(2) «Сміливість лікує. Поради жінкам,	Грамматичні: заміна граматичної основи речення, (3) – вилучення.

	<p>Women Survivors of Child Sexual Abuse; Perennial Library(3), 1988) give illuminating(4) advice to therapists:... [1, p. 160]</p>	<p>які пережили в дитинстві сексуальне насильство» (1988) фігурує неоднозначна(4) порада психотерапевтам:... [2, с. 142]</p>	<p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексико-семантичні: (4) – модуляція.</p> <p>Лексичні: власне ім'я (1) перекладене за допомогою транслітерації, (2) – за допомогою транскрипції.</p>
183.	<p>"I don't care if it's true," replies one California therapist reported by The Washington Post. [1, p. 160]</p>	<p>«Мені все одно, правда це чи ні, — відповів, за словами The Washington Post, один каліфорнійський психотерапевт. [2, с. 143]</p>	<p>Граматичні: синтаксичні перестановки, додавання лексем «чи ні», «за словами»</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p>
184.	<p>"What actually happened is irrelevant to me. . . We all live in a delusion." [1, p. 160]</p>	<p>...— По-моєму, факти не мають великого значення... Ми всі живемо в ілюзії» [2, с. 143]</p>	<p>Граматичні: компенсація членів речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна,</p>

			антонімічний переклад.
185.	Here are some excerpts from FBI expert(1) Lanning's analysis of "Satanic, Occult and Ritualistic Crime,"... [1, p. 161]	Ось фрагмент із аналітичного звіту спецагента(1) ФБР Леннінга під назвою «Сатанинські, окультні та ритуальні злочини»... [2, с. 143]	Граматичні: заміна числа іменника, додавання лексем. Лексико-семантичні: (1) – конкретизація. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.
186.	After all(1), Jesus(2) himself is quoted as saying (John(3) 6:53) "Except ye eat the flesh of the Son of man, and drink his blood, ye have no life in you." [1, p. 162]	Сам Ісус(2) казав: «Істинно, істинно говорю вам(4): якщо не споживатимете тіло Людського Сина й не питимете його кров, не матимете життя в собі» (Ів(3). 6:53). [2, с. 144]	Граматичні: вилучення лексем (1), додавання лексем (4). Лексико-граматичні: антонімічний переклад. Лексико-семантичні: Лексичні: власні імена (2), (3) перекладено відповідно до традиції.

187.	One of the most troublesome cases of "recovered memory" of satanic ritual abuse has been chronicled(1) by Lawrence Wright in a remarkable book, Remembering Satan (Knopf, 1994). [1, p. 163]	Один із наймоторошніших випадків «відновленої пам'яті» про сатанинські ритуали наводить(1) Лоуренс Райт у прекрасній книжці «Згадуючи сатану» (1994). [2, с. 146]	<p>Граматичні: заміна граматичної основи речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – генералізація.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.</p>
188.	"Boy, it's almost like I'm making it up," Ingram said(1), "but I'm not." [1, p. 164]	«Іноді здається, що я все це вигадую, — зітхав(2) Інграм, — але я не вигадую». [2, с. 147]	<p>Граматичні: вилучення лексеми "boy", заміна присудка в другій частині речення.</p> <p>Лексико-граматичні: функціональна заміна.</p> <p>Лексико-семантичні: (1) – конкретизація, емпатизація.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за</p>

			допомогою транслітерації.
189.	Consider this analysis by Corydon Hammond, Ph.D., past President of the American Society for Clinical Hypnosis:... [1, p. 165]	Ось що, наприклад, стверджує доктор медицини Коридон Хаммонд, експрезидент Американського товариства клінічного гіпнозу:... [2, с. 148]	Грамматичні: компенсація. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.
190.	The overarching motive(1), Hammond believes, is to "create a satanic order that will rule the world." [1, p. 166]	Мета цих експериментів(1), вважає Хаммонд, — «створити сатанинський орден, який правитиме світом». [2, с. 148-149]	Грамматичні: Лексико-граматичні: (1) – функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.
191.	Here [from the False Memory Syndrome Foundation's FMS Newsletter, vol. 4, no. 4, p. 3, 1995] is a hardly	Ось типовий приклад(1) з «Вісника Товариства дослідження хибних спогадів» за 1995 рік	Грамматичні: компенсація, синтаксична перестановка.

	atypical report(<i>I</i>):... [1, p. 168]	(т. 4, № 4, с. 3):... [2, с. 150]	Лексико-граматичні: (<i>I</i>) – функціональна заміна. Лексико-семантичні: Лексичні:
192.	<p>Magic, it must be remembered(<i>I</i>), is an art which demands collaboration between the artist and his public.</p> <p>E. M. BUTLER, The Myth of the Magus (1948). [1, p. 172]</p>	<p>Не забувайте(<i>I</i>), що мистецтву магії потрібен союз артиста й публіки.</p> <p>Еліза Батлер, «Міф мага» (1948). [2, с. 153]</p>	<p>Грамматичні: заміна граматичної основи речення, компенсація.</p> <p>Лексико-граматичні: антонімічний переклад, функціональна заміна.</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транскрипції.</p>
193.	<p>Or, as the matter is put by(<i>I</i>) John Mack, "There are phenomena important enough to warrant serious research..." [1, p. 175]</p>	<p>За словами(<i>I</i>) Джона Мака, «це достатньо важливі феномени, і вони заслуговують на серйозне дослідження, ...». [2, с. 156]</p>	<p>Грамматичні: додавання граматичної основи,</p> <p>Лексико-граматичні: (<i>I</i>) – функціональна заміна.</p>

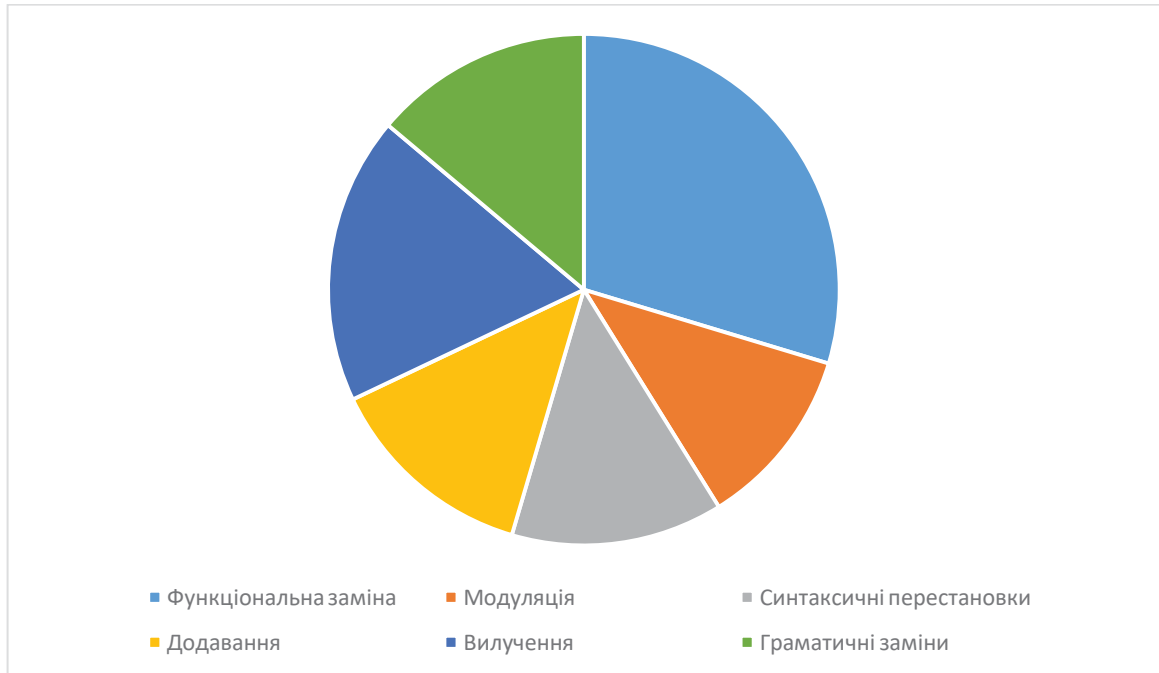
			Лексичні: власна назва перекладена транскрибуванням.
194.	In an interview with Time magazine, he goes on to say: I don't know why there's such a zeal(1) to find a conventional physical explanation. [1, pp. 175-176]	В інтерв'ю журналу Time він заявляє: Не розумію, чому всі так прагнуть(1) знайти традиційне фізичне пояснення. [2, с. 156]	Граматичні: компенсація членів речення. Лексико-граматичні: функціональна заміна. Лексико-семантичні: (1) – модуляція.
195.	It was a 1954 book I had read in college, The Fifty-Minute Hour. [1, p. 176]	Це була книжка «Година на п'ятдесят хвилин», яку я прочитав в університеті. [2, с. 156]	Граматичні: синтаксична перестановка, вилучення «1954».
196.	Perhaps they called him Captain Kirk. [1, p. 177]	Просто капітан Кірк ¹ . ¹ Персонаж серіалу «Зоряний шлях». [2, с. 157]	Граматичні: вилучення граматичної основи, компенсація. Лексико-граматичні: описовий переклад(

			експлікація), функціональна заміна. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.
197.	. . . how alien, alas, are the streets of the city of grief. RAINER MARIA RILKE, "The Tenth Elegy" (1923) [1, p. 192]	...які то чужі нам всі вулиці Міста Страждань. Райнер Марія Рільке, «Елегія десята» («Дуїнянські елегії»(1), 1923) [2, с. 168]	Граматичні: вилучення лексеми "alas", додавання лексем «Дуїнянські елегії». Лексико-семантичні: (1) – конкретизація. Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.
198.	A short summary of the argument in the preceding seven chapters appeared(1) in Parade magazine on March 7,1993. [1, p. 193]	Короткий виклад ідей попередніх семи розділів опубліковано(1) в журналі Parade за 7 березня 1993 року. [2, с. 170]	Лексико-семантичні: (1) – модуляція. Переклад наближений до тексту оригіналу.

199.	It was the ship in which little men took off old Rip. [1, p. 199]	<p>Це корабель, на якому маленькі чоловічки забрали старого Ріпа¹.</p> <p>¹ Ріп ван Вінкль — герой однойменної повісті Вашингтона Ірвінга (1819). Проплав 20 років у горах і повернувся в рідне село, коли всі його знайомі вже померли. [2, с. 177]</p>	<p>Граматичні: додавання лексем.</p> <p>Лексико-граматичні: описовий переклад(експлікація).</p> <p>Лексичні: власне ім'я перекладене за допомогою транслітерації.</p>
200.	A summary of New Age beliefs, from THEODORE SCHICK(1), JR. and LEWIS VAUGHN(2), How to Think About Weird Things: Critical Thinking for a New Age (Mountain View, CA: Mayfield Publishing Company(3), 1995) [1, p. 247]	<p>Кредо нью-ейджа із книжки Теодора Шика(1) і Льюїса Вона(2) «Як мислити про дивні речі: критичне мислення в епоху нью-ейджа» (1995). [2, с. 220]</p>	<p>Граматичні: (3) – вилучення лексем.</p> <p>Лексичні: при перекладі власних імен (1) та (2) було застосовано адаптивне транскодування.</p>

ДОДАТОК Б

Діаграма «Відсоткове співвідношення використання найчастотніших трансформацій для досягнення адекватності перекладу інтертекстуальних одиниць у науковому тексті – цитат»

ДОДАТОК В

Діаграма «Відсоткове співвідношення використання різних трансформацій для досягнення адекватності перекладу інтертекстуальних одиниць у науковому тексті – іменних посилань»

